

KAREL POLÁČEK

HRÁČI

1

Počíná se historie.

Tatíček, jeho život a dílo.

„Bětuško, probůh!“

Matinka zvítězila

Jmenuji se Jindřich Kobosil a jsem již dosti stár, abych vypravoval svoje paměti. Můj život byl natolik úspěšný, aby moje činy byly zaznamenány pro poučení naší milé mládeže. Pohlížím-li nazpět na vykonané dílo, tehdy se marně bráním pocitu uspokojení, které dme moji hrud'. Jest ovšem pravda, že jsem mnoho chyboval; leč kdo z nás byl by bez chyb? Já však popírám pravdivost písničky, která praví, že

*Život, toť hazardní hra je,
komu jde karta, ten vyhraje...*

Naopak. Můj život je toho dokladem, že hrát se má nikoli hazardně, nýbrž obezřetně, uvážiti všecky okolnosti, počítati vzatky, točiti se na místě, nikoli překotně. Hráč musí míti chladné nervy a nesmí podlehnouti netrpělivosti. Špatnou kartu dlužno nésti s tímže odevzdáním jako přírodní pohromy, kterých nemůžeme odvrátiti. Nesmíme se nikdy vzdávati víry, že po zasmušilých dnech přicházejí chvíle plné záře a jasu. Jak říkával můj zvěčnělý tatíček a vzácný učitel:

Po půlnoci se karta obrátí, nebo, ještě jsme nepřestali.

Ano, člověk má doufati, dokud žije, že se list zlepší.

Moje rodiště je menší okresní město. Tam na břehu mělké říčky, jež švitorně zpívala do mých dětských snů, stojí můj rodný dům, jenž odnepaměti nese název *Na staré poště*. Je to šedivý,

jednopatrový barák; stáří jej nachýlilo k levé straně. Za příchod k němu slouží kluzké, kamenné schody. Šindelová střecha je pokryta mechem. Planá hruška zastiňuje okna a plní světnice zelenavým šerem. Dům stojí na mírném svahu, jenž byl jevištěm mých dětských her. Musím však podotknouti, že jsem odmítal hráti se svými vrstevníky káču nebo na četníky a zloděje a jiné nevýnosné hry. Tím horlivěji oddával jsem se hře na čáru, v kuličky a v boby, a musím říci, že jsem zastínil záhy v těchto hrách své odpůrce. Stávalo se, že jsem naplnil za jediné léto velikou kartónovou krabicí vyhranými kuličkami. Jednoho dne prohlížel tatíček moje bohatství a já slyšel, kterak pravil s uspokojením k matince:

— Ten kluk se má k světu. Bude-li mi podoben, pak jsem spokojen se svým údělem.

Musím říci několik slov o svém otci. Jeho světlá památka si toho zaslouží. Byl to pán menší postavy, zarudlých lící, ve kterých hrála dvě veselá očka. Ve městě jej nazývali panem inspektorem. Nevím však dodnes, jaké bylo jeho občanské zaměstnání. Ve dne postával na náměstí na rohu Židovské a Krocínovy ulice a rozmlouval s obecním strážníkem panem Šulcem anebo se bavil s prodavačkou cukrátek a ovoce, která měla svůj pouliční stánek poblíže obchodu se sukrem pana Schulhofa. Jmenovala se paní Kuncová, ale v městě byla známa pode jménem Kozi Kuncka. Dokud slunko nezapadlo, byl den pro mého tatíčka marný. Teprve kvečeru ožil, a navečeřev se, odebral se za svým zaměstnáním. Svoji činnost rozvíjel v pondělí v hostinci *Na blátě*, v úterý v hotelu *U nádraží*, ve středu *Na hradě*, ve čtvrtek *U zlatého havrana*, v pátek *Na růžku*, v sobotu *U Hányšů* a v neděli pak bylo jej možno zřítí v hotelu *U svatého Havla*. Mimoto, a to zejména o velkých svátcích zasvěcených i státních, byl zván do předních měšťanských rodin, ba i na faru. Den císařských narozenin trávil v lůně rodiny okresního hejtmána, kdež byl přítomen také pan lékárník a pan obvodní lékař.

Můj otec se těšil v městě neskonalé vážnosti, a není divu, že mu byl jednou nabídnut úřad starostenský. Avšak odmítl, neboť nebyl ctibažný. Mimoto byl si dobře vědom, že úřad by jej tížil a rozptyloval, takže by se nemohl oddávati plně svému povolání.

Pramen této úcty dlužno hledati v nesmírných schopnostech hráčských, kterými se vyznamenával můj otec. Nebylo hry v karty, které by tatíček neovládal, a proto byl oblíben a vítán v každé společnosti. Tatíček překlenul svou hrou třídní i stavovské rozdíly. S úředníky hrával filky, se živnostníky dardu, s pány učiteli mariáš obyčejný i licitovaný, s izraelyty francefus, s rolníky, nájemci dvora, koňskými handlíři, panem zvěrolékařem a civilním geometrem ferbla; očku se oddával ve společnosti důstojnictva, a s dámami si pohrál kaufcvika nebo komando. S duchovenstvem pak zápolil ve špádách anebo v bulce. Tak

možno říci, že byl zasvěcen do všech her, které jsou známy a oblíbeny v naší milé vlasti, které se hrají od Šumavy až k Tatrám. Jen cizokrajné hry byly mu neznámy. Slýchával mnohdy cosi o bridži, dosti jej mrzelo, že ve městě nebylo nikoho, kdo by mu vysvětlil podstatu této hry.

Bylť můj otec vědychtiv a vždy ochoten dáti se poučiti. Sám však se neholedbal svými vědomostmi, nestavěl na odiv své znalosti, ač jinak byl vždy každému radou i skutkem nápomocen. Mnohdy se stávalo, že tatíček byl při hře vyrušen rychlým poslem, který hlásil:

— Pane inspektore, páni *Na růžku* vás dávají uctivě prosit, kdybyste tam došel na poradu. Nedovedou spočítat dvakrát otočené dvě sedmy a tichou stovku.

V takových případech můj tatíček bez reptání vstával, aby přání vyhověl. Rozřešil sporný případ a zahnal hrozící svár. Neviděl rád nesvárů při kartách. Říkával:

— Národ náš je i tak rozryt půtkami náboženskými, sociálními i stavovskými na svoji škodu a pro libost odvěkých našich nepřátel, i bylo by zajisté smutno, kdyby i karbaníci se neměli mezi sebou porovnávatí. Mezi karbaníky má panovati bratrská snášenlivost a svornost.

Zlatá slova!

Tatíček byl často vyzýván svými ctiteli, aby sepsal svoje paměti a zkušenosti pro užitek veškerenstva. Ale on vždy odmítal, jednak pro nedostatek času, a pak, že nebyl člověkem péra. Byl toho názoru, že takové příručky by neměly valné ceny. Z knih že se karty hráti nikdo nenaučí, komu se k tomu nadání nedostává.

— Hráti dobře karty, pravil, to je dar od Boha. Na to nestačí univerzita. Znam doktory, kteří ani karet v ruce držeti nedovedou. A jsou lidé neučení, na něž je pohleděti radostno, jak bystře si při karbanu počínají.

Přece však dal se přiměti k tomu, aby vydal knížku pod názvem

PRAKTICKÝ SAZEBNÍK HRY OBYČEJNÉHO A LICITOVANÉHO MARIÁŠE

Příručka
pro karbaníky
československé

Tato příručka obsahovala, jak již název ukazuje, sazby her obyčejných i točených při obojích družích mariáše. Blahodárný vliv této publikace byl nemalý. Zkušenost ukázala, že od té doby přestaly spory při placení. Knížka měla při nedorozuměních rozhodné slovo, a nebylo karbaníka, který by ji občas nevzal v potaz. Tato práce byla s prospěchem i pro mého otce. Od té doby nikdy nebyl vyrušován a mohl každou hru dohrát v klidu.

Bylo by ode mne nevděčné, kdybych se nezmínil také o matince. Tato dáma zaslouží si zajisté svrchovaný hold od všech, kdož ji znali. Ač žena velmi obtížená starostmi o rodinu (neboť nebýval v naší rodině vždy dostatek), přece byla ducha jarého a dovedla hrát v karty tak, že zahanbila i mnohého zkušeného válečníka a postavila do stínu. Byl jsem ještě nerozumné děcko, ale tato příhoda vryla se mi nesmazatelně v paměť. Jeden čas byl tatíček upoután krutou chorobou na lůžko, takže nemohl jít za svým povoláním. I pravil ke své manželce:

— Bětuško milá, hle, já tu ležím na lůžku jako Lazar. A zatím na mne čekají přátelé *Na hradě*, prožívající kruté chvíle, neb nemají třetího. Bože milostivý, proč jsi se mne tak dotkl svým prstem? Snad jsem veliký hříšník; proč však mají za mne pykati nevinní?

Ale matka odpověděla:

— Mlč, Václave, utiš se. Já připravím večeři a pak zaskočím za tebe. Doufám, že mnou vezmou zavděk.

— Bětuško, probůh! — zvolal otec úzkostlivě, — rozmysli si, co pravíš. Obávám se, abych nepřišel skrze tebe ke škodě a hanbě.

— Nestrachuj se, — upokojila jej matka, — jen klidně lež a neznepokojuj se. Vždyť mne znáš. Nejsm v karbanu žádný nováček. Já to s nimi zaválím, že budou koukat...

— Myslíš-li, Bětuško, — vzdychl otec, — pak dobrá... Já důvěřuji, že mne nezklameš. Jen prosím tě, drž karty k sobě, a ne od těla —

— Samosebou!

— Pak licituj opatrně a nepouštěj se do všeho.

— Nejsm tak zbrklá.

— Ovšem, nesmíš zase urazit kartu. Kdybych měl o tobě slyšet, že jsi hrála u zdi, pak mi nechod' na oči. Každý list má své právo.

— Nestarej se.

— Nedbej ničeho na vzdychání, grimasy a posunky. Jsou takoví, kteří tímto způsobem chtějí vylákat flek. Jest to ovšem jednání nereelní, ale děje se tak. Nerozumný sedne na tuto průhlednou vějičku a je pak zničen. Kolik takových případů jsem zažil. Zejména při betlu buď obezřetná, neboť jest to hra velmi nákladná.

— Má se dítě po tvém přání.

Matinka se ustrojila a chystala se k odchodu. Ve dveřích ji otec zadržel.

— Ještě něco, — pravil. — Kdybys měla mít smůlu a neměla dostat pořádný kart, pak se zdrž všeho licitování. V tomto případě nech je hrát samy a ty hled' žít z mrtvol. Karta se otočí k lepšímu, když sama chce. Nepokoušej se ji zlepšit tím, že vstaneš a otočíš židli. Mám zkušenosti, že to nic nepomáhá. Je to jen plytká pověra, nedůstojná našeho osvíceného věku. Nežijeme ve středověku, kdy se ještě věřilo na čáry...

— Na to já nedržím, — pravila matka a vyšla ze dveří.

— Počkej, haló, haló... S kibici se nebav. S kibici se nemluví. Kdyby ti takový člověk měl říci to neb ono, že jsi měla tak nésti, a ne onak, pak vůbec odpověď nedávej. Slyšíš?... Odešla... — zašeptal a zvrátil se bezmocně do podušek.

Asi o půlnoci se matinka vrátila. Tváře jí hořely a oči plály.

— Zvítězila jsem, — vydechla radostně.

Tatíček se vztyčil na lůžku.

— O kolik? — tázal se dychtivě.

— O čtyřicet dva zlaté, šedesát krejcarů...

— Nevěřím svému sluchu.

— Zde jsou peníze.

— Bětuško, Bětuško, na má prsa!

Manželé se objali.

Když se matinka vyvinula z objetí, pravila:

— Ale tos je měl vidět... Oni, spatřivše mne, domnívali se, že ulovili lehkou kořist. Ale já jim dala... Rouhali se a brali jméno boží nadarmo. Nicméně však ke konci hry se upokojili, blahopřáli mi k výkonu a vzkazují ti pěkný pozdrav... Máš se brzy uzdravit, abys mohl zavítat opětně mezi ně...

— Dejž to Bůh! — zvolal tatíček vroucně. — Již nyní cítím příliv svěžích sil... Přinesla jsi mi radostné poselství. Děkuji ti, drahá...

2

Moje první vystoupení Na blátě.

Obavy spoluhráčů jsou klamné.

„Já se točit nebudu.“ Vítězství!

„Když národ náš po třistaleté porobě“

Jest přirozeno, že pod vedením mých znamenitých rodičů rozvíjely se mé vlohy utěšeně, a já mohu říci, že již ve třech letech věku jsem správně rozeznával barvy. Ještě předtím, než mi nastala školní povinnost, dovedl jsem správně pojmenovati veškeré figury karetní; a záhy nato zasvětil mne tatíček do tajemství lízaného mariáše.

Pamatuji se jako dnes. Jednoho dne přišel k nám na návštěvu strýček Josef. Po večeři, když jsme zasedli ke stolu, vyptával se strýček, jak prospívám ve škole. Nemohl jsem se pochlubit dobrým vysvědčením. Nauky nedovedly uspokojiti moji mysl a já býval ve škole těkav a roztržit. Strýček kroutil chmurně hlavou a vyjadřoval se pesimisticky o mé budoucnosti. Ale tatíček mávl rukou a pravil, že se to všechno poddá.

— Takový hoch, — pravil hrdě, — jako je náš Jindříšek, se neztratí.

A na dotvrzení svých slov předvedl strýčkovi se mnou jednu partii lízaného mariáše. Strýček žasl a nedovedl utlumiti slov nadšení.

— Co tomu říkáš? — tázal se otec, mrkaje s pýchou na svého bratra.

— Co říkám? Pravím, že ten hoch má dar od Boha. Co je platno, je vidět, že je z našeho rodu...

Pak odebral se otec se strýčkem do hostince *Na hradě*.

Když jsem dovršil třináctý rok věku svého, tu podstoupil jsem slavnost svatého biřmování. S řadou svých vrstevníků, čistě oděn a pln slavnostní nálady, přistoupil jsem poprvé ke stolu Páně. Po mši svaté mne vzal otec stranou, a zápase s dojetím, pravil vážně:

— Milý synu! Jsi nyní ve věku, kdy mladý Říman oblékal togam virilem na znamení toho, že vstupuje v řady dospělých občanů, a mladý Slovan slavil slavnost postřižin, stává se válečníkem. Uplynula léta dětských her a radovánek. Nyní předstupuje před tebe přísný život s krutou vážností, dnes tě vezmu s sebou do hostince, abych viděl, že veškerá moje naučení padla na půdu úrodnou.

I šli jsme do hostince *Na blátě*. Tam byla již shromážděna četná společnost, která uvítala vstup mého otce s nadšeným hlaholem, jenž dával svědectví o tom, kterak tatíček byl ve městě oblíben. Otec poručil přinést občerstvení. Posilnivše se chvíli jsme pobesedovali. Pak pan Menšík, místní fotograf, mrkl na tatíčka a posunkem se ho otázal, nechtěl-li by hrát karty.

— Ba, — vzdychl pan Dalibaba, nájemce dvora Jedliny, — mohli bychom působiti. Škoda každé chvílky, jež marně uplyne.

Otec zakroutil hlavou a s předstíranou nechutí vstával, aby usedl ke karetnímu stolku. Tehdy jsem postřehl, že zkušený, rutinovaný hráč má krotiti svoje city, činiti tak, jako by hraní v karty bylo pro něho pouze společenskou nutností, a nikdy nedávati najevo náklonnost ke hře.

Pan Dalibaba bystře a zkušeným pohybem zamíchal karty, rozhodil je v malebném oblouku po stolku a zakřikl junáckým hlasem:

— Tak, malá dává!

Pan Menšík obrátil kulového spodka a pravil starostlivě, ukázav na mě:

— Ale, co s tím hochem? Nebylo by lépe odvésti jej domů?

Tatíček zavrtěl hlavou a pronesl:

—Bude hrát s námi co čtvrtý.

Pan Dalibaba se nedůvěřivě zasmál:

— Takový cvoček? Vždyť ani karty v ruce neudrží.

Tatíček mínil:

— Bez starosti.

— Ale, ale, — žadonil pan Menšík, — to by bylo... Hra se jenom pokazí. Copak je to hra pro děcka?

Tatíček však trval na svém. Oba páni se podrobili otcově autoritě, ačkoli bylo na nich vidět, že tak činí s velkou nevrlostí a přemáháním.

Pan Menšík obrátil sedmu a rozdával. Já byl první forhont. Hlásil jsem žaludskou sedmu, která byla schválena. Páni neříkali nic. Po několik následujících her se zdrželi poznámek, až na obvyklé hráčské výkřiky.

— Mám povinnost.

— Mám lepší.

— Ty bych viděl.

— Mám sedmu.

— Tu bych koupil.

— Lepší sedmu.

— Já se podívám, — atd.

Hra byla celkem klidná, až tento případ vzbudil velké vzrušení. Pan Menšík vylicitoval červenou stovku se sedmou. Hrál jsem s panem Dalíbabou; otec pauzíroval.

Podíval jsem se na kartu. Měl jsem tři trumfy s desítkou. Kulí jsem vůbec postrádal. Kromě toho jsem měl žaludské a zelené eso. Rychle rozhodnut, zvolal jsem:

— Ránu!

Můj spoluhráč se zděsil.

— Cože? — zvolal s úděsem, — co to povídáš?

— Flek dávám, opakuji.

Pana Dalibabu polil studený pot.

Obrátil se na tatíčka, jenž nacpával flegmaticky dýmku, a pronesl hlasem, jenž se třásl jako huspenina:

— Pane Kobosile, co tomu říkáte? Jaký je váš synek nerozvážlivý! Jak já k tomu přijdu, abych byl škodný? Flekovat červenou stovku — jaký je v tom rozum? Vždyť to stojí řůru peněz!

Můj otec neříká tak ani onak a jen se usmívá do vousů.

— Nechme mu jeho vůli, — řekl po chvilce, — já se do toho nepletu. Je-li list podle toho, pak je rána na místě.

— Já se točit nebudu, — prohlásil pan Menšík teskně.

— To tak... — zaskuhral můj spoluhráč, — ještě se povýšit... To by bylo neslýchané. V roce 1903 se povýšil na červenou stovku nebožtík Háblta, loterní kolektant. Opovážil se proti lesmistrovi Halaburdovi... Prohrál, udělalo se mu mdlo, šel domů a zemřel. Však je to také co říct...

— Tak jedem! — přerušil jsem jeho rozjímání.

Byla to hra! Ovzduší bylo naplněno elektřinou.

Při každé desítce, kterou jsme získali, se jasně obličej mého spoluhráče. Moje klidná, sebevědomá hra vlévala mu důvěru v srdce. Když jsme konečně dostali čtyři desítky domů, tu se pan Dalibaba nezdržel a zvolal mocným hlasem:

— Stovka je v Trapezuntě!

Pan Menšík zakvílel:

— A já to cítil v kříži!

Otec se zasmál:

— Já to věděl, že to bude vachrlaté. Na mého syna je spolehnoutí, copak o to...

Pamatuji se, že se tenkrát sběhla celá hospoda, aby sledovala tuto památnou hru. Pan Menšík měl tři trestné. Když platil, tu pronesl dvojverší, které se pak často citovalo:

*Šel tam honem,
a pak si zoufal nad talónem...*

Měsíc stál nad radnicí a poléval náměstí zádušným, modravým světlem, když jsme kráčeli k domovu. Pan Dalibaba nás doprovázel. Byl krajně rozrušen a zaléval se vnitřním, hrčivým smíchem.

— Ho-ho-ho, — hýkal, — to jsme mu to vykreslili... Tři zlaté platil jednomu každému... Povídá: Tak je to červená stovka se sedmou. Cha, cha... To nejde jen tak hrát červené stovky. Flek máš! Točit se nebudeš, to já vím. Kdepak! Hraješ s pány! Tři zlaté, pánové, to dělá dohromady devět zlatých. A to on si myslel, že si ponese domu zisky. Pořád se kasá: Copak to je, ještě jsem si nevydělal na útratu. Tady máš útratu!

Z nadšení rachal holí na železné závěsy. Ponocný Škoda jej napomenul. Když však mu vysvětlil příčinu své rozpustilosti, tu se ponocný podivil a pravil:

— Někteří lidé hrají jako ponocní.

— Tak jest, — odvětil pan Dalibaba, — ale na nás si nepřišel. My nehrajeme o sirky. My víme, co kart obnáší. Já a tadyhle mladý pan Kobosil, my jsme hráči...

Nezdržel jsem se, abych mu nevytkl:

— A měl jste tolik řečí, když jsem ho trestal.

— No, no... — mručel pan Dalibaba, — já jenom... Nevěděl jsem, že račte tak dobře ovládati hru...

Když jsme došli k našemu obydlí, stiskl pan Dalibaba tatíčkoví pravici a promluvil slavnostně:

— Pane Kobosile! Blahopřeji vám k vašemu synu. Seznal jsem, že v jeho ještě dětském těle vězí mohutný duch. Jen ať kráčí dále po cestě tak slibně započaté. Bude okrasou naší milé rodné obce i chloubou všech krajanů. Je to hodný hoch svého důstojného otce. Když národ náš po třistaleté porobě...

Tu jej otec přerušil, neboť o panu Dalibabovi, jenž proslul jako slavnostní řečník při různých příležitostech, bylo známo, že když dospěl až k třistaleté porobě, neměla jeho řeč konce.

Poděkoval mu za blahopřání a rozloučili jsme se. Když jsme uléhali na lože, tu slyšeli jsme hlas, jenž výstražně se nesl zamlklou nocí:

*Šel tam honem,
a pak si zoufal nad talonem...*

3

„Kdybych věděl, co nevím!“

Přibyli jsme do Příbramě.

Moje nové působiště.

Adolf byl zmaten

Nadešla chvíle, kdy mi bylo rozloučiti se s rodištěm. Dospěl jsem čtrnáctého roku, po prázdninách jsem měl jít do učení.

Dny posledních prázdnin byly naplněny medovým jasem. Před hostincem *Na blátě* kvetl rudě oleandr, okna hostince *Na hradě* se pestřila voskovými květy fuchsii, zahrádka před hostincem *Svatého Havla* planula nádherou pivoněk. Štědrá příroda oděla všechny hostinské živnosti v mém rodném městě v pestrý háv, jako by je chtěla vyzdobiti k nastávajícímu loučení.

Obdržel jsem dlouhé kalhoty na znamení dospělosti a s tatíčkem jsme pilně navštěvovali ona drahá nezapomenutelná místa. Bili jsme se *Na blátě*, mnohou šarvátku jsme prodělali *U zlatého havrana*, vrhali jsme se v boj *Na hradě*... všecka tato místa byla němými svědky naší srdnatosti. Poslední partie vryla se mi obzvláště v paměť. Pan Dalibaba hlásil dvě sedmy. Červená na konec, žaludská pomáhající. Tatíček nachmuřil obočí, pohlédl zamyšleně na plakát hospodářské výstavy, jenž zdobil zeď nad nálevním stolkem, a pak prohlásil suše:

— Trestám!

Pan Dalibaba těžce zasténal, přešel si čelo a vydechl:

— Kdybych věděl, co nevím!

Pan Menšík, jenž hrál s tatíčkem, tiše zaúpěl:

— Svatý Jene, patrone můj, stůj při mně, nebo budu zničen!

— Nebědujte, — povzbudil jej otec, — k dobrému se to obrátí.

V hostinci utichl hovor a bylo dusno jako před bouří. Všecko bylo rozechvěno, jen tatíček zůstal kliden; vynášel karty s popěvkem na rtech:

— *Já žalem se soužím a v samotě lkám...*

Hra skončila porážkou pana Dalibaby. Tatíček mu přebil pomáhající sedmu...

Pan Menšík zajásal:

— Děkuji ti, svatý Jene, že jsi stál při mně v těžké hodině!

— To jsem blázen, — prohlásil pan Dalibaba. — Pět trumfů a pět pomáhajících. Ještě jsem ložil. A přece jsem byl zmizerněn. Tak si to vylož, kdo můžeš...

— Cs — cs! — divil se hostinský. A odebral se do kuchyně, aby oznámil tu novinu své manželce. Ta přichvátala a s tváří plnou nedůvěry dala si tu hru demonstrovat. Probrala se ze svého udivení, teprve když se z kuchyně ozval tragický výkřik:

— Paní hostinská, mléko vám uteče!

Pan Dalibaba, platě poplatky nebývalé výše, vrčel:

— V tom jsou nějaká kouzla!

Tatíček neříkal nic, jen si spokojeně nacrpal dýmku a usmíval se do vousů.

To byla má poslední hra před vstupem do života...

Když jsme kráčeli k domovu, byla opět noc, ponořená do světlého kouzla. Měsíc stál nad radnicí, jakoby naboden na hrot hromosvodu. Podobal se skleněné kouli, jež zdobí růžové keře. Ztichlou ulicí zněly hluše naše kroky. Kdosi hrál na tahací harmoniku. A tehdy tatíček pravil:

— Zítřka, Jindříšku, pojeděš už do ciziny. Nebudu tě mít na očích, ale já vím, že nezapomeneš mých poučení.

Přislíbil jsem dojat.

— A zejména dnes, — pokračoval tatíček, — jsi viděl něco, co ti bude dobrým poučením pro život! Myslím totiž ty dvě sedmy.

Zapálil si trabuko a pokračoval:

— Jsou mnozí, kteří hrají příliš lehkomyšlně dvě sedmy. Jako pan Dalibaba. Měl šest a šest. Dvě ložil a prohrál. Proč, táži se? Protože mu scházely nejvyšší. Ty jsem měl já. Mimoto jsem byl na výnosu. Tím byla jeho zkáza zpečetěna.

Mocně zadýmal a dodal:

— Ano... tady přestává brekot. Dvě sedmy, to je hra iracionální; tak říkají mystická. Nikdy nevíme, jak se to může skončit.

Jeho hlas se třásl vlahým tremolem, když pokračoval:

— Jednou jsem obdržel následující kart: čtyři nejvyšší červené, šest pomáhajících zelených. K tomu dvě esa. Ložím dvě zelené, hlásím dvě sedmy. Červené trumf, rozumíš? Kdybych hlásil zelené, pak jsem zničen, protože soused měl na mě čtyři červené. Tak, tak... Flek, prý. Že flek? A já se točím. Hoho! Nemohl mne najít, protože jsem měl dvě esa co mittelpunky... Vyrazil jsem mu dva trumfy dříve, než mně mohl na kůži...

Snivě zakončil svou řeč:

— Ano, bývávaly doby...

Druhého dne mne odvážel tatíček do učení...

Přibyli jsme do Příbramě, kdež jsem měl nastoupiti místo u knihaře Vaňáska. Předtím, než mne otec přivedl k zaměstnavateli, stavěli jsme se na posilnění v hostinci *U českého dvora*. Usedli jsme ve velkém sále, jehož čelo zdobí zrcadlo osleplé stářím. Občerstvili jsme se pokrmy a nápojem. K tatíčkovu dotazu nám sdělil obsluhující číšník, že se i v tomto městě bojuje u zeleného stolu, neboť Příbram je město veselé a blízkost Svaté Hory není na závalu tomuto světskému počínání. Zejména když přibudou obchodní cestující, pak se rozvine bujná zábava a jen prý ostřílený a rutinovaný hráč může tu urvati věnec slávy. Herna je vzadu a jde se k ní po několika schodištích.

Tomuto vypravování naslouchal tatíček se skeptickým úsměvem člověka, jehož nemůže něco hned tak udivit. Privil s lehkým povzdechem:

— Škoda, že musím odjet večerním vlakem. Moje zaměstnání mi nedá zdržovati se dlouho mimo domov. Rád bych zde zapůsobil a ukázal naši třídu. Míním, že by moje rodná obec byla zde mnou důstojně reprezentována.

Nato odpověděl číšník tónem, v němž se povinná uctivost mísila s patrným přízvukem lokálního patriotismu:

— Obávám se, pane, že utkání se zdejšími válečníky by pro vás nebylo tak lehkou aférou, jak se domníváte. Vězte, že zde byla již přemožena pražská škola, nehledě k porážkám, které utrpěli zástupci venkovského karbanu.

— Mluvil jste správně, pane vrchní, — odpověděl důstojně tatíček, — i chválím vás za vaši přichylnost k tomuto městu. Zajisté zasluhuje, aby naň bylo navrženo chvály v nejvyšší míře. Avšak takový spor by se nedal rozřešiti pouhou teorií. Zde je zapotřebí skutků. Než, škoda planých řečí.

Zapravil útratu a pak jsme se zdvihli, abychom vyhledali dílnu pana Vaňáska.

Od tohoto okamžiku byl můj život nad pomyšlení trudný. Nebylo jednoho paprsku, který by ozářil moji šedivou existenci.

Mistr byl přísný muž, jenž viděl v přísnosti své poslání. Přísná byla i jeho manželka a přísný byl tovaryš Adolf; ba i dítky byly na svůj věk přísné. Den byl přesně rozdělen na práci, jídlo a odpočinek. Obědvalo se za strohého ticha, neboť domácnost mistrova nemilovala hluku. Jen švarcvaldky na stěně krájely ticho suchým cvakotem.

Hostince a jiná zábava byly zde neznámy. Po večeři si mistr nasadil brýle a četl vážně v Naučném slovníku. Paní mistrová poklízela a pak se oddala ručním pracím. Adolf opisoval básně do nalinkovaného sešitu. Měl již množství takových sešitů, popsaných úhledným písmem. Rázem deváté hodiny jsme šli všichni spát.

V neděli odpoledne jsme chodívali všichni na procházku. Byl bych rád zůstal doma a oddával se svým mladickým vidinám, neboť tyto nedělní procházky byly nevýslovnou trýzní. Avšak nebylo vyhnutí.

— Povinnost svou jsme vykonali, — říkával mistr přísně, — a nyní věnujeme odpoledne zábavě.

I absolvovali jsme všichni tuto zábavu ve stejné pochodové formaci. Pořad průvodu byl takový: Napřed kráčel chlapec, veda se za ruku se sestřičkou. V určité vzdálenosti je následoval Adolf, v čistém svátečním úhoru. Také já jsem se s ním vedl za ruku. Zadní voj tvořil pan mistr s paní mistrovou. Všichni jsme mlčeli, jen pan mistr rozmlouval vážným hlasem o chorobách, které stíhají lidské pokolení. Z průvodu vanul zatuchlý zápach klihu. Procházka se končila, jakmile se počala rozžítati světla v ulicích.

Při jedné takové odpolední procházce jsem se odvážil zeptati se Adolfa, hraje-li v karty. Nikdy nezapomenu na výraz zděšení, který se zjevil v jeho bleděmodrých očích.

— Jakže? — vykoktal.

— Karty-li hrajete, — vysvětluji, — jedníka, cvika, mariáš či dardu?

Adolf byl zmaten, jako bych se jej otázal, hodlá-li se zúčastniti soutěže krásy. Změřil mne kose, pustil moji ruku a odstoupil ode mne.

— Jaký to nepořádek? — ozval se za námi ostrý hlas mistrův. — Do houfu! Zachovávejte vzdálenosti! Držte krok!

Umlkl jsem. Adolf mne vzal opět za ruku. Jeho ruka se chvěla. I seznal jsem, že v jeho srdci vzkličilo símě nedůvěry proti mně.

4

„Takové pokrmy jsou zdravé a nezavdávají příčinu k bujnosti.“

Příběh páně Vaňáskův a příběh tatíčkův.

Seznámení s panem Uliánem a s panem Freudenfeidem.

Pesimismus pana Freudenfeida

I psal jsem domů:

Drazemilovaný tatínku a maminko!

Předem přijměte srdečný pozdrav se stálou vzpomínkou, jak se pořád máte a co děláte. Já se mám moc špatně, že vám to ani nemohu vypovědět. Neb mistr i mistrová, ba i tovaryš Adolf

usilují o mou zkázu, takže bude-li to dlouho trvat, přijdu skrze ně k zničení. Oni si umínili, že zahubí mého mládí květ, a to zvláště mistrová, která strojí k obědu jenom jáhly a hrách, nudle a rýži. Když jsem si stěžoval, dala tuto odpověď: „Takové pokrmy jsou zdravé a nezavdávají příčinu k bujnosti.“ Ale vždyť já nejsem bujný, ale práce si hledím a tiše se chovám. To však Adolf, náš tovaryš, způsobil, že mistr mi není nakloněn. Donesl mu, že jsem s ním promlouval o kartách. Pročež pravil mi pan mistr jednoho dne: „Pozoruj, že máš zločinné sklony. Kdo s kartami zachází, ten do pekelného sídla přichází. Karty již mnohého zahubily, čehož jest příkladů dostatek. Netrpím nočního toulání, netrpím karbanu. Jestliže zpozoruji takovou prostopášnost, pak odepnu pásek.“ Tak pravil a velel mi, abych míchal kliš. Drahý tatínku, píšeš, že máš suché lámání, já o tom mluvil s panem vrchním z hotelu Jiskra, a ten pravil, že je to všecko od špatného luftu a sestrojení nebeských planet. „Proti tomu,“ děl, „jiné pomoci není, než teplo a příslušná dávka piva.“ Má to sám na sobě vyzkoušené. Drazí rodiče, děkuji Vám za buchtu a posílám prádlo domů. Ještě jednou přijměte srdečný pozdrav od svého věrného syna

Jindřicha.

Netrvalo dlouho a přijel tatíček do Příbramě. Objal jsem jeho drahou postavu, kterou rozšířila léta a blahobyť. Zaplakal jsem hořce. Ale tatíček mne potěšil slovy:

— Mlč, synáčku, já tě nenechám v té peleši lotrovské.

Zasmušen vyhledal mistra.

Mistr mu vyšel vstříc a pravil svým skřípavým hlasem:

— Dobře, že přicházíte, pane Kobosile. Sám jsem vám chtěl psát, abych vám oznámil, že se váš syn nachází na šikmé ploše.

Tatíček se lehce pousmál a děl:

— Dovolte mi otázati se, v čem pozůstává ona šikmá plocha?

— V čem pozůstává? — opáčil mistr, — pozůstává v tom, že váš syn je těkavý, práci hrubě odbývá a nedbá mých naučení. Má hlavu plnou radovánek a neřestí.

— Nerozumím vám.

— Dostane se vám vysvětlení. Mého tovaryše Adolfa sváděl ke karbanu. Naštěstí se tento úklad minul cílem, neboť Adolf kráčí v mých šlápějích a pěstuje přísný životní názor.

— Karty...? — protáhl tatíček udiveně, — což váš Adolf nehraje v karty?

— Vykázal bych jej ze svého domu, kdyby tomu tak bylo, — odvětil mistr posupně.

— A což vy? Ani vy, ani vaše manželka se neoddáváte kartám?

— Zač mne máte, pane? — zježil se mistr.

— Nuže, — vece tatíček, prohlížeje si nehty, — shledávám to nanejvýš podivným...

— Co je na tom podivného? Jsem zmaten vaší řečí, pane... Jsem velmi udiven. Očekával jsem pochvalu za to, že udržuji vašeho syna v mezích a vychovávám jej v řádného muže...

— Pak ale mu nesmíte bránit, aby hrál v karty. Muž má být vychováván k bojovnosti. A jak má v dnešní době osvědčiti svoji bojovnost, ne-li u zeleného stolu?

— Popírám tuto teorii. Karty jsou d'áblový obrázky a karban je jedna z nejhnusnějších neřestí...

— Váš názor mne překvapuje svou neobvyklostí...

— Naopak, vaše přesvědčení jest zákázonosné. Je-li vaše mínění názorem vašeho kraje, pak se děsím osudu tamních obyvatelů...

— Moji krajané krácejí v čele pokroku.

— Ó, žalostný to pokrok! Dovolte, abych vám vyprávěl příběh, jenž plně potvrdí pravdivost mého tvrzení.

Před lety žil v našem městě knihař, o kterém dlužno říci, že byl skvrnou našeho stavu. Nedá se zrovna říci, že by si nehleděl řemesla. Avšak bylo o něm známo, že nejraději vázal knihy obsahu světského, rozpustilého, ba i oplzlého, pohrdáváje četbou vědeckou i nábožnou. Tento knihař trávil noci po hostincích, oddáváje se karbanu. Bídny byl jeho konec. Řemeslo mu nešlo a živnost zničil. A nyní...

— Nuže? — tázal se tatíček.

— Potom, — pokračoval mistr, — nemaje řemesla, nemaje výživy, vrhl se do víru politického života. Dnes pak je poslancem, — dodal hrobovým hlasem.

Otec se pousmál, odkašlal a pravil:

— Váš příběh mne nepřesvědčuje. Dovolte, abych vyprávěl příhodu z dávné doby, která sporný předmět postaví do jiného světla. Je to povídka historická:

Ve staré době žila u francouzského dvora přesličná dívka jménem Markéta. Byla dcerou hraběte z Valois. Jednoho dne spatřil Markétu, ana kráčela z kostela, jistý rytíř jménem Rupert. Byl to jinoch ztepilé postavy, avšak chud jak kostelní myš, neboť zdědil po svém otci jen malý stateček blíže Dijonu, a toto otcovské dědictví bylo nadto úplně zadluženo. Rupert zahořel k Markétě milostnou vášní a ona jeho lásku opětovala. Byl jedné noci přistižen v ložnici krásné Markéty. Otec, hrdý hrabě z Valois a královský podkoní, kázal jinocha uvrhnouti do věže. Tam trávil neblahý milenec strastiplné chvíle, očekávaje svůj hanebný konec na popravním lešení. V onom temném vězení zrobil hrací karty, které sličně vyvedl svou vlastní krví na pergamenu. S těmi se strážcem svým, jenž slitování měl s jinochem nešťastným, kratochvíli měl. O tom se dověděl sám král a dal si karty ukázati. I podivil se spanilosti tohoto díla a slovem královským daroval jinochu život i svobodu. Rupert pak byl přijat do milosti královské; i vycvičil krále v karbanu a tak mu kratochvíli způsoboval a trudnomyslnost zaháněl. Byl pak povýšen do stavu hraběcího a v erbu měl čtyři esa. Pak Markétu pojal za choť, obdržel s ní rozsáhlé panství a až do konce svého života těšil se vážnosti. Byl nazván otcem karbaníků...

Nuže, pane Vaňásku, co říkáte tomuto příběhu?

— Přivedl živnost do zkázy, — opakoval tvrdošijně mistr. — Mohl být slavným knihařem, ale karban jej zničil.

— Byl povýšen do stavu hraběcího. A těšil se velké vážnosti, — opakoval tatíček.

— Netrpím karbanu, — trval mistr na svém.

— A já si dítě od vás kazit nedám, — rozhorlil se otec.

V prudké slovní potyčce se srazily dva různé světové názory. Hádka skončila se tím, že otec mne vzal z učení.

Odebrali jsme se do hostince *V kurci*, abychom si tam popřáli odpočinku a zahnali chmury s čela.

Uvítal nás známý číšník, jenž okamžitě poznal tatíčka a vlídně jej pozdravil.

— Pane, — pravil, přinášeje nám občerstvení, — za vaší poslední návštěvy jsme spolu měli přátelský spor.

— Pamatuji se, — odpověděl tatíček, — chválil jste bojovnost a bystrozrak tuzemců a vyslovoval jste se pesimisticky o třídě našeho kraje.

— Nuže, — děl číšník, — tuším, že byste měl příležitost, abyste svá slova dokázal skutky. Právě dnes se sjeli v našem městě obchodní cestující, kteří jsou vesměs zoceleni v četných půtkách.

— Tato slova znějí velmi příjemně mému sluchu, pane, — vece tatíček, — i spěchám prohlásiti, že jsem připraven.

— Následujte mne, pánové, — vyzval nás číšník a uvedl nás do herny, kde nás představil dvěma pánům.

Jeden z nich byl důstojně vyhlížející muž, jehož kulatá hlava nesla prořídou kštici jemných, vlnitých vlasů. Jeho zjev připomínal poněkud umělce tradičního vzhledu; tento dojem zvyšovala nedbale uvázaná černá kravata. Nazýval se Ulián a byl majitelem kočovných živností.

Druhý pán byl pohyblivý a švitorný mužíček, oděný s jakousi profesionální elegancí. Na tlustém nose seděl nejistě skřípec se zlatou obroučkou, za nímž pátravě hleděly smolně oči mastného lesku. Vysekl elegantní poklonu řka, že jeho jméno je Freudenfeld, obchodní cestující.

Tatíček vyměnil s oběma pány několik slov, ve kterých byly stručně sjednány uzance hry.

— U nás, — podotkl pan Ulián, — se příliš nemíchá. Někteří míchají tak, až jim od toho chytá kabát.

— Velmi správně, — odpověděl tatíček, — přílišným mícháním se karty kazí. Pak je každéj pes z jinéj ves, jak zní české přísloví.

Zápas se počal.

Točení U tří hvězdiček.**Kdo je Ábeles?****Zahájení důvěřivé, ochablý závěr.****Vstupuji do podniku pana Uliána**

Pan Ulián mě zaujal na první pohled. Byl to vzor exaktního hráče starší školy. Při hře nemluvil a jen se omezoval na obvyklá rčení. Jeho hru bylo možno nazvati matematickou. Odhadoval střídmé své možnosti, počítaje se všemi možnými okolnostmi. Míchal a rozdával karty s rutinou, která svědčila o jeho dlouholetých zkušenostech. Byl veden ideou, aby hra kvačila rychle kupředu.

— Rychle, rychle, — napomínal své spoluhráče, — čas kvapí, ať něco uhrajem. — A dodával v popěvku:

— *Život je krátký, nevrátí zpátky, co jsi užít zapomněl!*

Pan Freudfeld byl pravým opakem svého partnera. Nepokojný, vášnivý a stále exaltovaný. Ať obdržel kartu dobrou, či špatnou, vždy se obráží v jeho obličejí bezmezné zoufalství. Vynese a vzápětí se nazve hlupákem, že nenesl jinak. Dá kontra a táže se sám sebe, nebylo-li vhodnější mlčet.

— Máš vždycky moc řečí, kamaráde, — vyčítá si trpce, když prohrál flek.

Bral talón do rukou s nedůvěřivým výrazem, jsa přesvědčen, že mu osud uchystal nemilé překvapení. Špatný talón vítal s truchlivým úsměvem, jenž projevoval zklamání se životem. Ostatně, zdá se, že špatnou kartu měl raději než dobrou; uspokojovala jeho pesimistický temperament. Pan Freudfeld byl romantik. Miloval neobvyklé hry, jichž průběh mu dával příležitost přinášeti heroické oběti.

— Jaké to zase úklady..., — vrčel zlobně, — ale hrát to musím. Jinak byl bych sketa. Jen do toho, pane Freudfelde. Kdo se dá na vojnu, musí bojovat. Pronáším zelenou stovku se sedmou.

— No, to je přece hezké, — namítl tatíček, — proč té kartě spíláte?

— Ještě jsem ji nevyhrál, — chrochtal pan Freudenfeld, — a také nevyhraji. Do čeho se to pouštíte, pane Freudenfeld? Máte moc řečí, pane Freudenfeld. Copak je možno hrát takové vachrlaté stovky?

Vyhrál. Měl sto třicet.

— A to bylo řečí, — pokáral jej pan Ulián, — kdybych měl vždycky takový kart, to bych si výskal.

— Jaképak výskání? — přel se Freudenfeld, bera na se tvářnost hluboce uraženého člověka. — Měl jsem ducha v ruce a ten bídný talón mně všecko pokazil. Mohl jsem brát dva zlaté a takhle mám zlatý dvacet. Nemám štěstí, to je to. Ach, bídný je můj úděl...

Zrudl, žíla mu naběhla na čele a zlobně pokračoval:

— Zlatý dvacet za takový krásný list. Nu, co tomu říkáte, pane Freudenfelde? Tadyhle člověk měl takřka ducha v ruce. To jsou dva zlaté. Flek na toho ducha! Že flek? Já se točím, pánové. Nemohu mlčet. To byste mně mohli dát ta nejšpatnější jména, kdybych mlčel. Re, pánové! Re — to je osm zlatých od jednoho každého, hochu upřímného. Osm zlatých mohl jsem bráti a tak mám jenom zlatý dvacet. Za takový krásný list je to málo...

Tatíček se jemně usmál a pravil:

— V roce 1901 hráli v hostinci *U tří hvězdiček* páni mariáš. Jeden z nich vylicitoval ducha. To bylo asi v osm hodin. Duch byl potrestán. Onen pán se točil. Jeho protivníci se povýšili. Pán odporoval. Co vám budu dlouho povídati. Točili se až do rána. Rozbřesklo se kalné jitro. Do lokálu vstoupil jeden starší pán se skřipcem a prošedivělým plnovousem. Spatřil tři zdrcené muže s kartami v ruce. I tázal se: ‚Proč tu sedíte nečinně, pánové? Proč nehrajete?‘ — ‚Ach, neznámý cizince,‘ odvětil jeden z nich, ‚kterak máme hráti? Celou noc trestáme ducha a nyní nemáme odvahy jej sehráti. Obáváme se, že nemáme dost peněz při sobě...‘

Pán s prošedivělým plnovousem pravil: ‚Jsem profesor matematiky. Vezmu tužku a počítám. Dáno jest: Duch rovná se dvěma zlatým. První flek se rozlehl v místnosti o osmi hodinách večer. Nyní je šest ráno. To máme deset hodin. Počítám-li na každou vteřinu jedno otočení, pak přicházím k číslu 36 000. Ježto pak poplatek za trestanou hru stoupá geometrickou řadou paralelně k poměru točení, pak... Lituji, že jsem si nevzal s sebou logaritmické tabulky. Pak bych vám mohl přesně povědět, zač by přišla taková hra. Obávám se však, že by duch, povýšený na šestatřicetitisícátou, nemohly zaplatiti všechny státy evropské, včetně Spojených

států severoamerických. Doporučoval bych vám tedy, abyste učinili spolu narovnání, které by vám vyhovovalo...‘

— No, a co je...? — tázal se Freudfeld netrpělivě, — proč nám to vypravujete?

— Smysl té povídky je jasný, — děl pan Ulián. — Pan Kobosil nám chtěl říci tolik, že je pošetil od vás čekati flek na vyloženého ducha. Ostatně dost řečí. Pan Freudfeld dává.

— Já dávám? — rozčilil se pan Freudfeld. — Já nedávám. Pořád budu dávat?

— Vy dáváte, — pravil tatíček mírně, — já jsem forhont.

— Já jsem forhont! — povykoval pan Freudfeld. — Já nedávám. Já, prosím, nejsem žádný Abeles, abych pořád rozdával.

— Jaký Abeles? — tázal se pan Ulián.

— Žil kdysi, — vypravoval pan Freudfeld, — v jednom městě jeden pán a ten se nazýval Abeles. Byl menší postavy, obtloustlý, brejlatý a rozvážný. Oženil se do obchodu s galanterním zbožím, a tak se stal platným členem lidské společnosti a místní izraelské náboženské obce. Hrál také velmi rád mariáš, ale protože měl zapomnětlivou hlavu, nutili jej spoluhráči, aby pořád rozdával. Jednou hráli celé odpoledne až do večera a pan Abeles pořád dával. Konečně, když již chtěli končiti, rozčilil se najednou pan Abeles a vzkřikl: ‚Já nedávám! Já teď dávám podruhé, ať dává jiný. Všecko musí po pořádku.‘

— Stávají se takové případy, — podotkl pan Ulián, — nicméně nyní je řada na vás.

Teprve po dlouhé době a mnohých nářcích se pan Freudfeld podvolil rozdávat.

Musím podotknout, že pan Freudfeld, ač jinak hráč schopný a nadaný, ocitl se často v konfliktu s hráčskou ctí. Je na místě, abych to dokázal příkladem. Pan Ulián s panem Freudfeldem hráli proti tatíčkoví. Pan Ulián otálí s vynášením. A tu pan Freudfeld pronesl rozčileně slovo: — sukis!

Tatíček položil karty a pravil vážně:

— Tohle mi nesmíte dělat, pane Freudfelde.

— Nu, co je, co je? Co jsem učinil nesprávného? — zvědál pan Freudfeld.

— Sukis, — vece tatíček, — jest slovo židovské. Je to zkomolenina slova sukkos a značí izraelský svátek Pod zelenou. Nesmíte se domnívat, že já, jakožto křesťan, neznám smyslu tohoto výrazu. Již od útlého mládí libuji si ve vědě a horlivě se vzdělávám. Výrazem sukis jste chtěl podnítit svého partnera, aby nesl zelené. A to je to, co káři.

Tak zahanbil tatíček pana Freudenfelda a já pozoroval, že jeho vážnost v očích spoluhráčů velmi stoupla.

Končili jsme v pokročilé době noční. Výsledek utkání byl tento: Já a pan Ulián jsme utrpěli ztráty. Tatíček něco získal, ale největší výtěžek odnesl pan Freudenfeld. Avšak nebyl spokojen, jak je přirozeno u této podivínské povahy.

— Jen sedmnáct zlatých jsem získal, — vrčel podrážděně, — sedmnáct zlatých hrubého zisku. Kde je rezie? Může takhle člověk existovat? Je to nějaký obrat? Hra trpí stagnací. Nepřívětivá nálada. A při začátku bylo smýšlení důvěřivější a zejména v betlech byl obchod čilý. Závěr byl mdlý, což způsobila moje nešťastná investice kapitálu do dvou durchových podniků. Ale já mám odjakživa smůlu. Když jsem byl mladík na studiích, hrál jsem jednou se svým spolubydlícím a paní bytnou haléřový mariáš. Začali jsme v jednu hodinu a skončili v devět večer. A výsledek? Já vyhrál halěř, spolubydlící byl na svém a bytná halěř prohrála. Táži se vás: Jsou to zdravé poměry? Osm hodin práce za halěř! Těžce se probíjím, přátelé, životem a nikdo mi to nevěří...

Pohlédl na hodinky a vzkřikl zděšeně:

— Nejvyšší čas na dráhu. Snad ještě stihnu rychlík. Poklona, pánové, kompliment, má úcta, poroučím se uctivě, na shledanou!

Vyřítíl se ze dveří.

Osaměli jsme s panem Uliánem.

Pozoroval jsem, že náš nový přítel pohlíží na mne velmi laskavě.

— Váš synáček hraje krásně, můžete být rád, pane Kobosile, — pochválil mne.

Tatíček se uklonil.

— A jaké jsou jeho životní cíle? — vyzvídal pan Ulián.

— Bohužel..., — povzdechl otec, — nevím, co s ním učiním. Dosud byl v učení u jednoho knihaře. Velmi nelidský člověk. Zavrhuje hru v karty. Tak jsem ho vzal z učení.

— A co s ním hodláte učinit?

— Nevím, — odvětil tatíček truchle.

Tu povstal pan Ulián a pronesl slavnostně:

— Svěřte mi ho, svěřte mi svého synáčka, pane Kobosile. Jsem majitel kočovných živností a potřebuji zručného mladíka k ruce. Váš synek se mi velmi zalíbil. Obratný hoch! Dejte mi ho do učení, pane Kobosile, nebudete litovat...

Přitulil jsem se k otci.

— Tatíčku, — zašeptal jsem, — já bych chtěl k panu Uliánovi.

Tatíček utřel si slzu dojetí a svolil.

Tak jsem vstoupil do učení k panu Uliánovi.

Jaké budou moje příští osudy?

6

Pan Ulián a jeho ctěná rodina.

Vysoká ňadra paní Valérie.

O kutnohorském cylindru

V rodině pana Uliána jsem našel nový domov. Pan Ulián byl z oněch slunných povah, kterým štěstí nedovede odepřít své milosti. Býval ve svém rozmanitém životě často v nesnázích, ale vždy dovedl uniknouti léčkám osudu.

— To jinak nejde, — říkával v svém nezkrotném optimismu, — jak padne karta. Někdy je to na betla, jindy zase kouká z toho durch. Bůh všemohoucí sám ví, jaký talón má vložit v ruce naše...

Pan Ulián byl ve svém životě vším možným, a čím byl, jak praví Neruda, tím byl rád. Těkává jeho mysl nedovedla vydržeti při žádném řemesle. Dovedl měkce dělat, tvrdě spát, jak říká básník Čelakovský. Jako mladý výrostek prošel pěšky takřka celou Evropou. Byl v Düsseldorfu bankovním poslíčkem, v Bordeaux umývačem výkladních skříní, vedl jeden čas těžký život přístavního dělníka v hamburských dokách, aby se po čase objevil co skvělý vrátný jednoho hotelu v Trouville. Pak se zase vynoří v Čechách jako výmluvný prodavač pouťových předmětů, a to zaměstnání zaměnil za stav zprostředkovatele sňatků. Ještě dnes se chlubí tím, že se mu podařilo založiti rodinné štěstí mnoha mladých lidí. V Brně si otevřel v zralejším věku taneční školu a učil studenty a měšťanské dívky společenskému chování, k čemuž ho zajisté opravňovaly jeho bohaté životní zkušenosti. Zdá se, že měl i jistá nedorozumění s úřady, což soudím z některých narážek.

— Pravda, — pravil, vraště čelo, — byl jsem kdysi zatčen ve Ventimigliu a držen po jistý čas v janovské věznici. Avšak na onom podloudnictví jsem neměl podílu. Sňatkový případ v Lipsku se slečnou Gertrudou Kulicke nebyl také dostatečně osvětlen, ačkoli i zde mi bylo trpěti... Přísahám!

Zdvihl hlavu a jeho zrak utkvěl na podobiznách, které zdobily stěny jeho příbytku.

— Přísahám při památce svého otce, — zvolal, pohlížeje na fotografie jednoho zavalitého pána. — Přísahám při památce své matky, — rozohnil se, patře na podobiznu v oválném rámu. — Přísahám při životě své ženy a dětí, jak následují: Aloise, Blaženy a Eduarda...

Zamyslíl se a dodal:

— Nahlédněte do vedlejší komnaty. Tam spatříte obraz mého děda, jenž byl v čtyřicátých letech hospodářským správcem na panství hraběte Šlika. I při jeho památce přísahám, že jsem nevině trpěl, ač jsem byl vždy pamětliv své cti a dobrého jména...

Panu Uliánovi po boku stála paní Valérie, kterou poznal, jak pravil, v cirku Hagenbeckově, kdež obveseloval po jistý čas obecnost svými šprýmy. Paní Valérie tehdy udivovala svými výkony, co nejsilnější žena světa, drtíc ve svých zubech kovové předměty.

— Tato nejsilnější žena světa, — pravil pan Ulián žertovně, — přemohla i mne, který jsem býval ve věcech lásky velmi těkávý...

Paní Valérie byla černovlasá, plná dáma, která ještě dnes dovede roznítili svými půvaby mužská srdce, a já se přiznávám, že jsem potajmu pohlížel s jinošskou žádostivostí na její vysoká ňadra, což jí, myslím, nezůstalo tajno...

Po svém tchánovi, který byl majitelem kočovných živností, zdědil pan Ulián kolotoč, americké houpačky a střelnici. Dědictví mu umožnilo klidný a blahobytný život. Syn Eduard, v námořnickém oděvu, s cigaretou v ústech a květinou za uchem, obsluhoval houpačky. Uváděl do pohybu loďky, v nichž seděly slečny, které pištěly v koketní bázlivosti, a oznamoval mosazným zvoncem počátek a konec zábavy. Blaženka nabíjela ve střelnici pánům a dámám vzduchové ručnice. Aloisovi připadl v péči kolotoč, neboť byl pozorný k malým dětem, které usazoval na dřevěné koně a labutě, a pečoval, aby nepřišly k úrazu. Paní Valérie se starala o domácnost. V jednom voze měla kuchyni, kde připravovala pro nás pokrmy. Tam také spala s panem Uliánem a Blaženkou. My tři chlapi jsme obývali druhý vůz. K rodině náležel i starý Hynek, maličký děd s mosazným cvočkem v uchu, jenž točil zasmušile klikou kolovrátku a pečoval o naše dva dlouhosrsté koníky, psa a kozu. Za tohoto stavu věcí byla z beder pana Uliána snata veškerá starost o správný chod závodu, takže bylo mu možno oddávati se karbanu. A já jsem zpozoroval, že mne k své živnosti nepotřeboval. Chtěl pouze, abych jej doprovázel do hospod. To jsem činil svědomitě.

Toho roku bylo jaro plné křehkého kouzla a půvabu. Živobyť nás vedlo do staroslavného města Kutné Hory, kde se právě konal výroční trh. Plácek svatého Jana byl naplněn veselým hlomozem čilých kramářů, kteří ryčně vychvalovali jakost svého zboží. Uprostřed tohoto hemžení se vážně procházel staříčkový strážník Keclík, dbaje přísně o pořádek. Čas od času učinil pokus, aby se rozběhl za drzým uličníkem, který se odvážil na něho pokřikovati:

*Hod' tam párek,
hod' tam preclík,
ať jseš tlustej jako Keclík.*

Avšak po několika krocích se zadýchal, mávl rukou a ustal od pronásledování.

Ráz Kutné Hory určuje jednak velebný chrám svaté Barbory, jenž připomíná potomstvu naši slavnou minulost, jednak národní socialisté, kteří drží té doby vládu města. Národní socialisté pečují o jarý duch města a rozkvět pohostinství. Skutečně, v této starobylé obci je velký počet proslulých hospod. Již při první zběžné prohlídce, kterou jsme podnikli s panem Uliánem, zjistili jsme přítomnost hotelu *U zlaté stoupy* v Tylově ulici, jenž jest dostaveníčkem místní

inteligence, dále hostince *Na štrachandě* a *Na kocandě*, které jsou oblíbeny mezi příslušníky branné moci.

Večer rozkvetl v městě bujarý život. Pan Ulián vykonal obhlídku svého závodu a s uspokojením zjistil, že všechna odvětví se těší přízni obecenstva. Statný Eduard stál u houpaček, kvítka za uchem, snivou kadeř v čele, třímal v ruce koženou smyčku, jež jest připevněna k srdci mosazného zvonu, a vyvolával šťavnatým barytonem:

— Sedat, sedat, páni a dámy, komu je libo nasedat, komu je libo přisedat!

Vážný Alois obsluhoval kolotoč, pečoval bděle o nevinná holátka, aby nepřišla k úrazu, a vybíral poplatky.

Blaženka nabíjela pušky olovem a lidé se radovali, podařilo-li se jim roztržiti pěnovku anebo sestřeliti celuloidovou kuličku, která balancuje na úzkém prameni vodotrysku.

K tomu všemu hrál kolovrátek, obsluhovaný dědou Hynkem, své starodávné, dudlavé a kvílivé melodie.

Potom vstoupil pan Ulián do vozu a oznámil manželce úmysl odebrati se do hostince *Na císařské*.

— Dobře, drahý muži, — odušila paní Valérie. — Přijď pak za námi.

— Přijdu. — A vyklonivši se z okna, volala za námi: Mnoho štěstí, přátelé!

Když jsme vstoupili do lokálu, byli jsme svědky obrazu, který nás velmi udivil. Pod sádrovým poprsím Jana Žižky seděli tři páni ponoření v hru. Pozoruhodné bylo, že vždycky ten, jenž míchal a rozdával, měl na hlavě vysoký, poněkud již opelichaný cylindr. Když se skončila jedna partie, předal onen pán cylindr svému sousedovi, který jej vážně nasadil na hlavu. Tak měnil onen klobouk po celou hru své majitele. Žádali jsme číšníka o vysvětlení tohoto neobvyklého výjevu a ten odpověděl:

— Co jste tu spatřili, pánové, je starodávný zvyk kutnohorský. Tento cylindr věnoval zdejšími hráčům bývalý náš okresní hejtman. Účelem nadace je zamezit svár mezi hráči, co se týče rozdávání. Neboť zvěčnělý pan hejtman nemiloval hádek a vždycky si přával, aby hra probíhala v důstojném klidu. Rozdávající hráč vezme cylindr na hlavu a pak předá jej svému nástupci. Tak se zamezí nedorozuměním.

Pan Ulián podotkl, že tento zvyk svědčí o rozvážnosti a důmyslnosti místního obyvatelstva. Číšník se uklonil a ruče odběhl, aby nás obsloužil.

Seděli jsme drahnou chvíli, věnujíce svou přízeň pivu, a trpce jsme želeli toho, že našim rukám a myslím se nedostalo zaměstnání. Neboť jsme se nemohli nadíti, že v cizím prostředí nalezneme partii. Avšak nebe nám přálo.

Jeden z hráčů přerušil ticho voláním:

— Tak, červené eso dodá, pánové. Já musím jít.

Toto zvolání vzbudilo u spoluhráčů roztrpčení. S kvílením a hořekováním se snažili odvrátiti onoho pána od jeho úmyslu. Avšak marné byly domluvy a nářky. Pán zaplatil a odešel.

— Tak, — prohodil jeden z hráčů sklesle.

— Tady to máme, — vece jeho společník.

— Sketa! — zahlučel mračně první na adresu toho, jenž odešel.

— Nyní, abychom hráli lízaný mariáš, — zasténal druhý.

7

Legenda o tom, kterak vzniklo rčení:

„To může hrát prase s kantorem“

— Lízaný mariáš, — pravil první z opuštěných hráčů, — hrají pouze nemocní se svými ošetřovateli, k smrti odsouzený v poslední noci svého života se svým strážcem anebo staří manželé, kteří věk dožili. Tedy vůbec lidé v abnormálních životních podmínkách. Avšak dospělý občan, poplatník a svéprávný muž bude raději hrát kuličky, než by se oddával lízanému mariáši.

— Prchl nám s výhrou, — odušil jeho druh hořce, — a to není charakterní. Dát svým odpůrcům příležitost, aby se zrestaurovali, jest první článek karbanického zákona. Kdo toho nedbá, dává najevo, že postrádá hráčské cti.

— Vůbec se divím, — ujal se slova první, — že mohl nad námi zvítěziti. Hraje jak ponocný. Svému spoluhráči ohrožoval desítky, vyháněl trumfy a vynášel proti duchu současné konkartace. Mně zpustošil svojí neobratností červenou sedmu.

— Sám ďábel, — vece spoluhráč, — pomáhá takovým neumětelům vyhrávat. Neboť čert má vždy radost z toho, může-li působit zmatek mezi bohulibými hráči. Odvěkému nepříteli lidstva příliš připomíná karban bohoslužbu; odtud jeho nenávisť. Jsa toho pamětliv, velmi se divím, že mohl někdo nazvati karty ďáblivými obrázky.

— Jemu se to hrálo, když toho měl vždycky plnou ruku, — zareptal první. — To pak ovšem může hrát prase s kantorem.

— Prase s kantorem? — podivil se jeho přítel. — Jaké to úsloví? Co jsem živ, nikdy jsem toho neslyšel.

— Tak se to říká.

— Ale proč?

— Nevím. Historického výkladu tohoto úsloví neznám.

Tehdy pan Ulián pochopil, že nadešla příležitost, aby se s oběma pány seznámil. Přistoupil k jejich stolu, uklonil se vlnadně a pravil:

— Mé jméno, pánové, je Ondřej Ulián. Přibyl jsem do tohoto města za obchodem, jak se říká, a vyslechl jsem nadhozenou otázku. Tuším, že bych vám mohl dáti historický výklad onoho rčení.

— Těší mě, pane, — odvětil jeden z hráčů, — já jsem notář Vetchý.

— Těší mě, pane, — zašveholil jeho druh, — jsem zdejší lékárník Lacina.

Pan Vetchý vybídl pana Uliána, aby se posadil.

— Nuže, pane? — vybídl jej Lacina.

Můj principál počal takto:

— V Jindřichově Hradci žil v penzi za mých mladých let jeden staříčkový učitel, jenž se nazýval Bejšovec. Byl to osvícený muž, jeden z pochodní osvěty celého kraje. Jeho životním dílem byl obšírný spis, jenž zaznamenával všecky význačné výroky, úsloví a hráčská rčení. Tomuto

dílu se věnoval s celou duší, neboť spatřoval v karbanických úslovích, přirovnáních a parabolách čistý pramen lidové poezie a prapůvodní tvůrčí síly. Já děkuju onomu velebnému kmetu za mnohé poučení estetické i za praktické lekce, které mně v různých hrách dával...

— Tak tedy prase s kantorem..., — přerušil jej netrpělivě pan Vetchý.

— Prosím, — pravil pan Ulián. — Již jsem u toho. Rčení: To může hrát prase s kantorem povstalo, podle učení pana učitele Bejšovce, takto:

V dávných a dávných dobách, kdy chodil ještě Pán Ježíš po zemi, žil v jisté zapadlé české vísce jistý kantor, který ve dne vyučoval dítky elementárním naukám, ale večer hrával se sousedy mariáš. Jeho obvyklými partnery byl obecní starosta Chmelík a velebný pán Fňouk. I vypravuje se, že jednoho dne byl pan starosta tak zaneprázdněn úředními věcmi, že musil předčasně přerušit hru slovy:

— Tak červené eso dodá, pánové...

— To jsou ti praví, — zahučel pan Lacina mračně.

— Ovšem, — pokračoval pan Ulián, — toto jeho jednání vzbudilo u jeho spoluhráčů nelibost, a to tím spíše, že pan starosta odcházel se značnou výhrou.

— To je pan starosta, — zahučel pan Vetchý, to věřím... Namastit si kapsu a jít... Tak tedy už ve starých dobách existoval tento nešvar?

— Zajisté, — pravil pan Ulián. — Nuže pokračujme. Oba opuštění hráči seděli tu smutně, žehrali na nevěrného starostu a uvažovali, co mají činiti. Náhle pravil velebný pán Fňouk:

— Už to mám! Že jsem na to dříve nepřipadl...

Na tváři jeho spoluhráče zaplál oheň naděje a on se ptal dychtivě:

— Co hodláte učiniti, důstojný pane?

— Nuže, — pravil velebníček, — já mám doma prase...

— Prase? — protáhl kantor zklamán.

— Ale jaké prase! — rozohnil se velebný pán. — To není obyčejný živočich, chovaný za účelem pokrmu. To je, pane, osobnost! Kdybych nevěděl, že to odporuje křesťanskému učení, pak bych sám věřil, že to prase má duši. To je vepř moudrý, rozšafný a spořádaný...

Rozumem se mu nevyrovná žádný starosta. A pak: To prase je charakter. Raději zahyne, než aby poskvřnilo svou čest...

— Dobrá, — odvětil kantor, — ale dovede-li, důstojný pane, vaše ctěné prase hráti také mariáš?

— Jestli dovede! — zvolal důstojný pán s nadšením. — Já vám říkám... Hraje jako z partesů. Rychle rozdává, volí, moc nemluví, hádek nemiluje, a prohrává-li, neběduje.

— A licitovaný mariáš také ovládá? — vyzvídal kantor. — Míním totiž ambo-jamo se všemi ingrediencemi a náležitostmi?

— Netrud'te se takovými podrobnostmi, — pravil důstojný pán jemně, — dávám vám slovo, že budete spokojen.

— Je-li tomu tak, — vece kantor, — pak nemám námitek proti tomuto spoluhráči.

Nato zavolal velebný pán pikulíka a poručil mu, aby přivedl jeho vepře. Pikulík čiperně poskočil a netrvalo to dlouho a vracel se ve společnosti slušného vepře, prostřední postavy. Vepř ostýchavě pozdravil a zůstal stát u dveří.

— Jen dál, Pašíku, jen dál, — zval jej velebný pán laskavě.

— Co si líběj, jemnostpane, přát? — otázalo se prase skromně.

— Přistup blíže, Pašíku, — velel důstojný pán, tady nám budeš dělat třetího. To je Pašík, to je náš kantor, — představoval.

— Těší mne, — zachrochtal vepř.

Hned napoprvé byl Pašík forhontem a obdržel kartu nevídané hojnosti. Volil červenou stovku se sedmou a žaludská pomůže. Toto nadělení přijal, aniž by mrkl okem. Bylo vidět, že je zvyklý pouze na krásný list, jako by špatných karet ani nebylo.

A po celou hru roznášel oba své protivníky na svých rozeklaných kopýtkách. Nemohlo se mu vytýkati, že hraje u zdi. Odvážně chodil na všechny hry. Nejbídnější list se mu talónem v dobré obrátil. Vždycky dokoupil na betla, chtěl-li hráti prostinkou sedmu, z obyčejné lepší barvy se mu nenadále vyjevil durch, ničemu nepodobná karta se mu polepšila kouzelným talónem na stovku se sedmou. Jeho partneři po celou hru takřka nezahráli.

— Máte svinské štěstí, Pašíku, — poznamenal kantor chmurně.

— A jaké mám mít štěstí, — namítl vepř s blaženým úsměvem, shrabuje tučnou výhru, — jsem-li ze svinského rodu?

Trvale špatný list nesnášejí, jak známo, ani nejchladnokrevnější hráči. Stalo se, že důstojný pán vylicitoval červenou sedmu. Pašík, jenž jako správný hráč neznal ve hře bratra, nešetřil ani svého pána a ochránce a dal velebnému pánovi flek pod obojí. Na hru i na sedmu. Velebný pán, jenž měl pět mocných trumfů a dlouhou barvu pomáhající, se otočil.

— Může být, — usmálo se prase jemně, — ale vyhrát!

— To budiž starostí mou, — odtušil velebný pán.

Co vám budu dlouho vypravovat. Kantor vynáší a okamžitě velebného pána načal. Důstojný pán pozoruje s úzkostí, jak se mu zásoba trumfů tenčí. A když prase zapělo vítěznou, starodávnou píseň:

*Kdyby si za mořem byla,
ty musíš být žena má...*

onu píseň, která značí zkázu sedmy, tu poznal velebný pán, že je zle. Sedma byla zabita a hra prohrána.

Velebný pán se rozhorlil.

— Tohle že je nějaká hra? — zahlomozil. — Vždyť je to prozrazování karet! Já dobře viděl, jak Pašík zamlaskal a kantor pochopil a vynesl žaludy. Jo, to potom může hrát prase s kantorem...

— To mně neměli říkat, jemnostpane, — pravilo prase hlasem, v němž se chvěl pocit urážky. Odložilo karty a zvolalo:

— Platit! To si nedám líbit, abych byl osočován z nepoctivé hry...

A nedalo se již přiměti k další hře. Pozdravilo a odebralo se k svému korýtku...

— A tak, — dodal pan Ulián, — povstalo rčení: To může hrát prase s kantorem...

Žaludská sedma se obořila na knížete.

Když se blížili Peršané, zdvihl se veliký kotouč prachu.

Z vypravování kmeta Antonína Mazury

Legenda, tak živě vyprávěná panem Uliánem, vzbudila zájem posluchačstva, které nešetřilo pochvalou.

— Nikdy, — pravil pan lékárník Lacina, — není člověk tak stár, aby se nemohl poučiti.

— I já, — pravil notář, — rád naslouchám poučným příběhům, a to zejména dějům z dávnověku. Z nich můžeme čerpati poznání, že licitovaný mariáš provázel lidstvo od pravěku až po naše časy a všude zanechával hluboké stopy. Ba, správné jest rčení, že historie jest matkou nauk.

A odmlčel se. Jeho ruce míchaly mechanicky kartami, jež ležely před ním; a na jeho tváři bylo lze čísti jakési rozpaky. Viděl jsem, že má mnoho chuti do hry, ale že uvažuje, je-li společensky vhodné, aby notář hrál karty s kočovným živnostníkem.

Pan lékárník ukončil jeho duševní boj. Neboť lékárníci bývají zpravidla prodchnuti oním liberalismem, jenž dává lehce překračovati stavovské třídní rozdíly a působí svým bujarým duchem k stmelení společenských vrstev. Je sice povolání lékárnické nad jiné vznešené; lékárníkovi jest dáno pohlížeti do dílny přírody a svým velkým uměním poutati neduhy a vyháněti je z chorých lidských těl. Avšak přitom je ducha družného, jenž si libuje ve veselé pospolitosti, a bývá často osou, kolem níž se točí zábava.

Usmál se přívětivě a pravil: — Nebylo-li by libo, pane Uliáne...? — A pohyb rukou, naznačující míchání karet, dopověděl větu.

Můj principál se uklonil. Usedl ke stolku a já se přidružil k němu. Počali jsme hráti.

Pan lékárník byl z onoho druhu hráčů, kteří nedbají zisku ani ztrát, ale kteří milují hru pro hru samu, vidouce v ní epický příběh, skloubený z řady rozmarných epizod. Vítězství vítal s růžovým úsměvem; ale i prohra vzbuzovala v něm veselí. Do paměti jsem si vryl jeho výroky, kterými glosoval různé situace během hry. Žaludskou sedmu hlásil slovy: „Žaludská sedma se obořila na knížete!“ Hlášení zelené sedmy provázel popěvkem „Sedma zelená, neposečená,

slunce na ni svítí...“ Objevil-li v talóně červenou sedmu, která znamenitě posílila jeho pozici, tu volával nadšeně: „Kéž bych tě líbat směl...!“ Dvacítku oznamoval slovy: „Král Dvaciáš Corvinus vsedl na kůň a spěchal do boje.“ Hra vůbec způsobovala u něho evokaci bitvy. Závěr hry, kterou prohrával, vydávaje se z posledních trumfů, ilustroval tímto plastickým líčením: „Obklopen hloučkem svých věrných, klesá hrdinný kníže, pokryt ranami. Krvavý západ slunce pokryl krajinu šarlatovým pláštěm. Mroucí oko vévodovo loučí se se světem a jeho rty šepotají slova na rozloučenou. Věrný oř smutně hlavu sklání nad mrtvým pánem, jenž platí za prohranou hru i sedmu šedesát krejcarů...“

U pana notáře vzbuzovala hra reminiscence na školní četbu. Získav příznivý talón, neopomenul skandovati verše:

*Tak jako lev potěší se,
na velký kus těla padna,
bud' rohatého koloucha
aneb kozorožce nalezna,
tak pan notář Vetchý
raduje se z karty milostné.*

Při točení vzpomínal Herodota citátem:

— Když se blížili Peršané, tu zdvihl se ohromný kotouč prachu!

A přirovnával se ke Korachovi, kterého pohltila země, když bylo mu platiti za prohranou stovku.

Byla to hra, při které bylo možno člověku, po vzdělání dychtícímu, získati četné vědomosti. A mohu říci, že tato partie patří k mým nejkrásnějším vzpomínkám.

Když byly čtyři hodiny, tu otevřely se dveře hostince a jimi vešel jakýsi scvrklý mužík. Byl velmi stár, podobaje se zkroucenému stromu švestkovému, jehož kmen je na severní straně obrostlý lišejníkem.

Zdálo se, že je potěšen, spatřiv hrající muže. Uchopiv židli, usedl k panu Uliánovi zaskuhrav:

— S dovolením!

Číšník mu přinesl pivo a stařík láskyplně objal pana Uliána pohledem, jenž pravil, že během hry nehodlá se od něho odloučiti. Oddal se mému principálovi s celou duší. S ním se radoval

z vítězství a s ním želel nad ztrátou. Jeho obličej, divoce zarostlý vousy, vyjadřoval hněv i lítost, žal, zklamání, úžas i uspokojení. Tyto pocity střídaly se v jeho líci jako barvy pod kůží chameleónovou. Nepromluvil během hry ani slova, jenom sykal a vzdychal, kroutil hlavou nebo se usmíval. Ale zkušený hráč mohl viděti v jeho obličejí karty pana Uliána jako v zrcadle.

Noc měkce pojala město Kutnou Horu v náruč, když jsme, umdlení, avšak rozjařeni, končili hru.

Neznámý stařík, jenž až do konce při nás setrval, vstávaje pronesl tato slova uspokojení:

— No, dnes, mohu říci, jsem se poučil!

Zahleděl se upřeně na pana Uliána, jako by hodlal navždycky jeho podobu vrýti si v paměť. Pokročil k němu, potřásl mu pravicí a představil se:

— Moje jméno je Antonín Mazura. Jsem zdejší připodotýkatel.

— Připodotýkatel? — protáhl pan Ulián nechápavě.

— Tak jest: Připodotýkatel. Vím, že se říká kibic, ale já vím, že toto slovo je cizácké a my jsme Slované, není-liž pravda? Dodávám, že jsem nejstarší připodotýkatel tohoto města.

Tato slova děl s jistým odstínem hrdosti ve hlase.

— Přicházívám sem denně rázem čtvrté hodiny, abych byl přítomen hře. Dávám přednost partiím, kterým obcují cizinci. Přinášejí do hry mnohé odstíny, takže je poučno jim přihlížeti. Někdy, pravda, probíhá hra bez veškerého užitku pro mne: dnes však jsem se poučil.

— A sám také hráváte? — tázal se pan Ulián.

— Já? Bůh uchovej! — ohradil se kmet. — Nejsem dosti poučený... Nemám natolik schopností, abych se vmísil do hry. V onom roce, kdy byly ty velké povodně... kdypak to bylo...? Ano, v roce devadesátém... V roce devadesátém, dne třináctého května byl jsem vyzván jedním pánem, abych vzal karty za něho. Že hned přijde. Neptejte se, jak mne tupil, když se vrátil. Inu, hrál jsem špatně, velmi špatně... Nepoučený člověk nemá hráti. Tak tedy hledám poučení.

— Jste zdejší obyvatel?

— Nikoliv. Jsem Moravan. Pocházím z Rajhradu. Ach, toužím po tom, abych ještě před smrtí spatřil své krásné město rodné. Avšak moje povolání připodotýkatelské mi brání, abych se odtud vzdálil.

— A jak jste se sem dostal? — vyzvídal pan Ulián.

— To je taková podivná historie, pane... Nechci vás nuditi vyprávěním...

— Jen vypravujte!

— A mohu si dát ještě skleničku?

— S radostí!

Číšník postavil sklenici před starce. Kmet se napil, vzdychl a takto počal:

— Můj příběh, pane, jest poučný... Bylo to v letech sedmdesátých. Ano, dvě léta po ukončení oné velké války prusko-francouzské. Byl jsem tenkrát zástupcem firmy Schick & Rosenbaum. Jezdil jsem po zemích koruny svatováclavské, nabízejí výrobky této firmy. Kalendáře, obrazy svatých i státoprávní reskript císaře pána, vyvedený v krásných barvách a čistém písmě. Byl jsem tenkrát šumný junák, plný všelikých šibalství... Inu, mládí, copak je to všecko platno...

Kmet se napil.

— Na svých cestách obchodních zavítal jsem sem, do tohoto města. Oběhl jsem známé firmy a rázem čtvrté hodiny dostavil jsem se do tohoto lokálu. Zde, právě u tohoto stolu, seděli tři páni z Prahy a horlivě hráli licitovaný mariáš. Měl jsem dvě hodiny času na dráhu a tak jsem k nim přisedl. Byla to slavná partie, plná nepředvídaných událostí. Tak se dívám, účastním se tohoto ruchu a čas ubíhá. Zmeškal jsem vlak. Ještě jednu si mohu dát?

— Beze všeho!

— Nevídáno, — myslím si, — pojedeš příštím vlakem. V devět šestapadesát. Ale můj osud velel, aby právě v tuto dobu padl dvakrát otočený betl. Nemohu opustiti partii. A tak jsem zůstal...

Kmet se napil.

Pokračoval s povzdechem:

— Nu, a příští den bylo to právě takové. Místo oněch pánů z Prahy zaujal jeden cestující z Hořovic; druzí dva byli zdejší. Tomu jednomu padala karta, no... Slovy nemohu vám vylíčit ony krásné stovky, které hrál... A tak mine den, druhý, třetí... Firma je netrpělivá, píše, telegrafuje, abych se vrátil. Já však tu trčím jako začarovaný. Sotva jedni odejdou, již druzí přicházejí. Velmi rušno je v tomto městě... Přemítám, jak bych se odtrhl, ale nic platno. Jsem tu připoután kouzelnou nití.

Ubíhají týdny, měsíce, roky... Firma nade mnou mávla rukou. Patrně se domnívala, že jsem nebožtík. Jednou jsem měl to štěstí, že jsem u tohoto stolu zastihl nového zástupce našeho závodu. Vzkázal jsem po něm, aby se na mne nehněvali, že já přijet nemohu, protože tu meškám pro poučení.

A tak jsem tu zůstal. Oženil jsem se se zdejší dívkou a stal jsem se kutnohorským připodotýkatelem... ještě jednu si mohu dát?

9

Dopis otce synovi.

Sen karbaníkův.

Špatné svědomí

V polovině května opouštěli jsme pohostinné město Kutnou Horu. Živobytí nám velelo, abychom navštívili jiná místa naší drahé vlasti. Těsně před odchodem obdržel jsem psaní. Poznal jsem na adrese známé tahy tatíčkovy drahé ruky. Nedočkavě jsem roztrhl dopis. Tatíček psal:

Milý synu!

Předem přijmi srdečný pozdrav se stálou vzpomínkou. Jak se pořád máš a co děláš? Musím Ti, bohužel, oznámiti, že matka není již tak čilá, jako bývala. Stáří ji nachýlilo. Mnohé neduhy ji trápí. Nicméně ji těší, že jsi se nám vyvedl a pan Ulián je s Tebou spokojen. Já z toho mám také radost a doufám, že se v tomto místě, které je tak pro Tebe výhodné, udržíš. Musíš pomýšlet na to, abys stál na vlastních nohách. Obdržel jsi od nás všestranné vzdělání, jsi schopen postavit se v každé situaci co muž proti muži. Jsem přesvědčen, že nám hanby

nezpůsobíš. Mohu se klidně odebrati na věčnost, a před tváří Nejvyššího složití účty ze svého konání.

Tážeš se, co je doma nového. Není toho mnoho. Musím Ti oznámiti, že se v našem městě rozmohl ferbl, což mne znepokojuje. V dřívějších časech ukládali do této hry přebytky svých zisků nájemci dvora a větší sedláci. Nyní však, od té doby, co zde byla zřízena továrna na smaltové zboží, i měštití lidé vrhají se v objetí této záludné hry. Znáš mne, že vyznám se v každé hře, a každé dovedu dát, což její jest. Avšak nikdy nedovedl jsem nalézt plného zalíbení v hazardních hrách, jako je ferbl, jedník, zelená louka, moje teta — tvoje teta, makao a jiné. To jsou hry, v kterých se neuplatňuje inteligence, ale převaha hrubé síly. Já pak jsem vždy pamětliv slov našeho Otce vlasti, jenž pravil: — Kdykoli jsme zvítězili, stalo se to převahou ducha, nikoli násilím fyzickým! — Ferbl se zde rozmohl jako kokotice na úkor ušlechtilého mariáše, bulky a dardy. Však také mnoho nadějných mladých lidí uvrhlo se hazardem v hospodářskou zkázu.

Musím Ti sdělit jednu šprýmovnou historku. Nedávno se zde produkoval salónní kouzelník a eskamotér. Ukázal nám také některé překvapující kousky s kartami. Jeho obratnost byla neobyčejná. Řekli jsme si, že by to byl ve hře nebezpečný partner. Než, nastojte! Po představení zašel do hostince Na hradě, kdež jsem právě s panem Dalibabou a panem Menšíkem působil. Chvilí přihlížel a pak nás požádal o dovolení zasednouti. Prosím! Nedali jsme najevo rozechvění, ale musili jsme si přiznat, že nám nebylo volno u srdce. Ale ukázalo se, že hraje hůře než Číňan, než ponocný. Poslyš, hraje betla, odloží eso a vynáší králem. Trumfuje, když nemá, a umožňuje tak protivníkovi mazat. Odkládá tak, že si oplonkuje desítky. Co tomu říkáš? Ovšem že byl zničen tak, jak ještě nebyl zničen syn této země. Vymlouval se, že je zvyklý na vyšší styl, a ne na takovou rustikální hru. — Ouha, pane! — pravím. — Nejprve musíte dokonale ovládati technickou stránku hry a pak si můžete dovolit vyšší styl. Hra ovšem musí být oživena dechem fantazie; jest mnohdy na místě geniální improvizace, ale podkladem toho musí být znalost mechaniky věci. Spíše dojde slávy nenadaný, ale solidní hráč než duchaplný fantasta.

Bohužel, ani já nejsem tím borcem, jakým jsem býval. Příznaky stáří se množí a těžce doléhá na mne kmetský věk. Zapomínám počítat a dělám četné chyby. Jsem špatný na dech, nepokojně spím a zlé sny mne trápí. Onehdy jsem byl navštíven podivným snem:

Stojím před plakátem, který nabízí Piatnikovy hrací karty ke koupi. Dívám se — náhle vidím k svému úžasu, že figury na kartách se počínají pohybovati. Tu z karty sestoupí kulový král,

jeho následuje zelený král, veda se pod paži s červeným králem. Kulový král zapráská vousy a vyzve mne se zdvořilou úklonou na partii. Pravidl:

— Jsme čtyři a zelený král slíbil, že za námi hned přijde.

— To by nás pak bylo moc, — namítám ostýchavě.

Ale kulový král změřil mne přísným pohledem a velel mi, abych jej následoval. Mlčky jsem se pokořil.

Šli jsme do hostince U zlatého havrana. Překvapilo mne, že lokál byl všecek zarostlý břečťanem, který objímal nálevní stolek. Ze zeleného sukna kulečnicku vykukovaly zlaté hlavičky blatouchu, nad nimiž se vznášela babočka admirál. Podivný hostinec, myslím si. Ale nevadí, pokračuji v myšlenkách. Vždyť je jaro a kulečník raší k novému životu.

Vážní a zamračení táborité, kteří ještě před chvílí hájili srub tvrze Vítkova proti náporu Zikmundových rytířů, sestoupili z obrazu, který odnepaměti zdobí průčelí lokálu, a přisedli k nám, aby zádumčivě sledovali hru.

Byla to podivná hra... Karta mi padala přehojná a slavná. Avšak, běda! Kdykoli jsem vylicitoval, změnila se mi v bezcenný zástup, jenž neposkytoval naděje na úspěch. Platil jsem ohromné sumy peněz. Před kulovým králem kupila se hromada zlatých rupií, zelený král lačně shraboval mé napoleondory, červený král radoval se z mých dublonů a žaludský frkal rozkoší, když pojal do svého vlastnictví několik mých zvonivých taelů. Neboť jsem platil jen cizokrajnými mincemi — králové však odbývali mne hrstkou lesklých mušliček, které sbírali jejich sluhové, spodci, na březích Tichého oceánu, jenž duněl a hulákal pod okny hostince. Poznal jsem, že hostinec U zlatého havrana nestojí v Komenského ulici, ale je zbudován na vrchu Diamond Head, jenž vévodí ostrovům Havajským.

Stalo se mi například, že obdržím spanilou červenou stovku se sedmou. Velebím osud, který mi poskytuje naději obdržeti ztracené mince nazpět, ale ke své hrůze vidím, že vlastním pouze červenou osmu... Zděšení orosilo mé čelo smrtelným potem. Králové se svíjejí v dávivém smíchu. Táborité se chechtají chraptivě a halasně po způsobu žoldnéřském. Při placení vidím, že zbývá mně již jen několik grošíků. S praskotem řítím se v ohnivou tmou, a těžce sténaje, se probouzím. Malátnost spoutala mé údy a srdce divoce bije. Matka, velmi znepokojena, zavolala lékaře, jenž starostlivě nařídil klid a řídkou stravu.

Já vidím, synu můj, že sečteny jsou moje chvíle. Avšak bez bázně čekám svůj konec a velebím osud, který byl povždy ke mně přízniv a dal mi zvítěziti v nesčetných bitvách. Nezanechám Ti, drahé dítě, žádných statků, ale zato slyš mé rady pro život, které jsou cennější drahého kovu:

Nepouštěj se s každým do hry. Jest přísloví: Pověz mně, s kým hraješ, a já ti povím, kdo jsi.

Nehrej s těmi, kteří praví: Jen na čtvrtodinku bych si hodil, já spěchám. Spěcháš-li — nehrej! Hra, toť jsou chvíle meditací a přemýšlení. Přemítati nelze v běhu.

Nedomnívej se, že získáš jmění, hraješ-li s neumětelem. Je známo, že nejvíce vyhrávají ti, kteří špatně hrají.

Při hře si zachovej dobrý rozmar, třeba by ti Fortuna nebyla příznivá. Nehezky jest pohled na hráče, kteří prohrávajíc proklínají nebesa i zemi.

Platiti dlužné částky jest slušno ihned a bez váhání. Je zlovyk nechtít proměnit větší částky. Staří Čechové říkali:

— Platit, nebo se ztratit!

Nehrej se ženskými. Málokterá žena dovede zachovati při hře mužnou rozvahu. Ženy jsou lakotné, a prohrávajíc apelují na mužskou galantnost. Vůbec — varuj se žen! Ženy — toť zmatek. Co já pamatuji partií, které ženy nelítostně rozvrátily. Vyhybej se milostným pletkám. Až přijde Tvůj čas, pak se ožeň do řádné karbanické rodiny. Zejména ať Ti nenapadne pohlédnouti na ženu bližního okem smilným. To činí jenom hazardní hráči.

Kibice trp, nečiň jim příkoří, ale nesnižuj se k důvěrnostem s nimi: Buď pamětliv toho, že kibic stojí v hierarchii tvorstva na nejnižším stupni.

Doufám, synu můj, že Tě ještě spatřím, dříve než moje oči navždy uhasnou. Matka Ti posílá hrnek sádla a škvarky, aby sis přilepšil. Ještě jednou přijmi srdečný pozdrav od věrného otce.

Zaplakal jsem hořkými slzami, když jsem přečetl toto psaní. Můj tatíčku! Snad bys mi nechtěl umřít...?

Ale hlavně... hlavně rozechvělo mne tatíčkovu napomenutí, abych nepohlédl na ženu bližního svého okem smilným. Zlé svědomí se ve mně pohnulo. Kdyby tatíček věděl...! Dopustil jsem se nejčernějšího skutku, jehož se člověk může dopustiti. Zradil jsem svého zaměstnavatele.

Zaujal jsem jeho místo v loži manželském. Ale čím je vina? Byl jsem přece nedospělý mladík, jemuž život lásky byl až dosud knihou, uzavřenou sedmi pečetěmi. Zato však paní Valérie byla žena zkušená, matka dospělých dětí... Ano, v náručí paní Valérie jsem poprvé poznal rozkoš. Je to nejtrapnější kapitola, o které budu vypravovati příště.

10

Cizoložství.

Dvojitá tvář sedláka Doliny.

Pan Dolina perzekvován svojí manželkou

Paní Valérie bývala ke mně nadmíru něžná. Její něžnost, tak jsem usuzoval, pramenila z mocného pudu mateřského, jenž neměl hranic. Byla tak dobrá, že si přála přivinouti k svým mohutným nadržům celý svět. Co mi tu mělo být nápadno? Vždyť i pan Ulián byl mi otcovsky nakloněn. Neviděl jsem, že by dával svým dětem přednost přede mnou. Jeho přízeň se rozprostírala nestranně na celou rodinu. A mnohdy, maje voliti mezi svými syny a mnou, přikláněl se ke mně. Neboť synové hráli karty velmi prostředně a bez zájmu. Alois, například, držel karty tak, že mu každý do nich viděl; a to hnětlo srdce mého principála.

Záhy jsem seznal, že city, které ke mně paní Uliánová chovala, nemohly býti nazvány pouze mateřskými. Ráda bývala se mnou o samotě. Tu hladíc mi vlasy, vyptávala se mě na domov, na tatíčka, na matičku.

— Ubohý sirotečku! — vzdychávala nade mnou.

Bránil jsem se. Jaký jsem sirotek? Vždyť mám domov a oba rodiče, kteří se o mne pečlivě starají.

Avšak paní Valérie nedala si vymluviti, že jsem sirotek, a brávala mne do náručí a ohnivě líbala. Mimoto dávala mi do kávy tři kostky cukru, ačkoli její vlastní děti musely se spokojiti pouze se dvěma.

— Jsi takový velký a statný, — šeptávala horoucně, — záhy budeš si hledat nevěstu... A s ní odejdeš od nás, a mně tu bude smutno...

Přitlumenými slovy hovořila mi o slasti a krutostech lásky.

Pan Ulián nerad to viděl.

— Příliš jej rozmazluješ, — káral manželku. — Mladého hochu dlužno držeti v kázni a nevzněcovat city. Pak má myšlenky popletené. Nechci, abys mi kazila personál. Beztoho pozoruji, že již není tak při věci, jako býval. Tuhle nese kule, ačkoli dobře věděl, že jich nemohu mít devět. Točit barvu bylo by na místě; pak bychom byli zatkli sedmu. A mám ti ukázat, na jakou kartu nešel na stovku? To bylo tak...

— Už jsi mi to několikrát ukazoval, — přerušila jej manželka, — netrap jej, sirotka ubohého... Mlč! Sám jsi jednou poplenil nejkrásnější kartu, kterou jsi přemudroval. Nechtěj, abych ti připomínala tvoje chyby...

Pan Ulián zrudl a zamručel: — Nebyl jsem svůj... Hlava mne bolela. Nemoc se, myslím, o mne pokoušela.

Zahlomozil: — Jdi po své práci. A ten mladík půjde dnes večer se mnou. Musíme vyřídít pana Dolinu!

Na svých cestách světem projížděli jsme vískou, která se nazývala Svatý Mikuláš. I dověděli jsme se, že v této dědině žije a působí bohatý sedlák jménem Dolina. Tento muž vládl neomezeně celou obcí. Všecko bylo poddáno jeho vůli. Jeho panství zabíralo většinu pozemků, které patřily k dědině; a toto vlastnictví tlačilo domkáře a podruhy k zemi.

Bylo nám řečeno, že pan Dolina dovede ve městě, kam dojížděl na trh, prohrávati v hazardních hrách tisíce, aniž by mrkl okem. Naopak, zdálo se, že jej těší uvádět v úžas městské lidi svou odvážnou hrou. Toužil po tom, aby jeho nabitá prkenice byla proslulá. To byla jedna líc, kterou se honosil před měšťáky.

Ale doma, na dědině, ukazoval druhou tvář. Zde hrával dardu a mariáš o krejcary a těžce nesl, když prohrával. Ztracená koruna uváděla jej v zuřivost. A ubozí domkáři a podruzi podstupovali s ním zápas, hrud' majíce naplněnou strachem, jako by vstupovali do klece lítého dravce. Zvítěziti nad panem Dolinou, to bylo porušení subordinace. Neboť tento rolník byl zároveň představeným obce. A tu obyvatelé raději prohráli, než by uvalili na sebe jeho hněv. Byl to jakýsi druh poplatnosti. Vzhledem k panu Dolinovi vzniklo ve vsi místní obyčejové právo, které dovolovalo bohatému sedlákovu dívat se do talónu a odkládat desítky.

Venku ševalila teplá letní noc, jež je kuplířkou milujících. Eduard, syn pana Uliána, seděl pod vozem se svojí zamilovanou harmonikou a roztouženě zpíval píseň:

— *Když jsem šel od vás, byl překrásný čas...*

Alois odešel s Blaženkou někam do vsi. A já s paní Valérií osaměl ve voze. Hřích připlížil se mezi nás. Hlas svědomí byl zardoušen na bujných nadrech paní Valérie. Vstoupil jsem do cizí zahrady a bezbožnou rukou utrl jsem květ svého bližního...

Vtom zabušil kdosi prudce na okno. Kvapně jsem se vyvinul z cizoložného objetí.

— Vzhůru, mladíku! — zvolal kdosi bujaře, půjdem zničit pana Dolinu!

Poznal jsem hlas pana Uliána. Ruče jsem se ustrojil a spěchal ven. Principál čekal, rozjařen a bojechtivý.

— Za mnou! — velel, dnes ukážeme panu Dolinovi, zač je v Pardubicích perník!

Kráčeli jsme kouzelnou nocí do hospody. Měsíc kreslil větvemi stromů stříbrné krajky. Piščíci netopýři mávali neslyšně křídly a sháněli lačně potravu.

A na kopečku stála hospoda a jasnými obdélníky svých oken kynula nám na pozdrav.

Sedlák Dolina, brunátný, s trudovitým nosem, seděl u stolu a netrpělivě míchal ušpiněné karty. Spatřiv nás, zahlaholil chraptivě:

— Tak jen dál, pánové, mrzí-li vás peníze!

Usmáli jsme se této zpupné řeči a klidně jsme zasedli ke stolu. Obklopili nás ujařmení chalupníci a podruzi, dychtiví na to, jak naložíme s jejich přirozeným nepřítelem.

Ne, nebyla to žádná zábava, hráti s panem Dolinou. Obdržev kart, sípal jako zanešená dýmka, dlouho si rovnal listy a nespokojeně vrčel. Každé vynesení značilo mu velkou duševní námahu; a často činil pokusy vzít si kartu nazpět. My mu v tom vždycky zabránili, odvolávající se na přísné karbanické řehole. Rovněž tak udusili jsme v zárodku jeho zvyk dívati se do talónu.

— Bud' hrajem, nebo nehrajem! — pravil pan Ulián, bráně talón před jeho chlupatýma rukama.

— My se tu vždycky díváme do talónu, — namítal pan Dolina, — tak se hraje odjakživa ve Svatém Mikuláši!

— Musíme se řídit platnými zákony, — odvětil můj principál. — Je mi sice známo, že máte nějaká výsadní práva v této obci. Nicméně nezapomínejte, že my jsme cizinci. Se svými poddanými hrejte, jak vám libo. My však trváme na strohém dodržování pravidel.

Pana Dolinu jsme vyvrátili z kořene. Obklopen cizími lidmi, ztrácel sebevědomí. Naříkavě loučil se se svými penězi, jako matka s milovaným dítětem. Rozveseleným chalupníkem a podruhům lahodil pohled na deptaného pana Dolinu. Nicméně nepoddával se doufaje, že po půlnoci se karta obrátí. A přinutil šenkýře, aby stál při něm a prskal mu pro štěstí na talón. Ani to mu valně nepomáhalo.

A když se blížila půlnoc, tu zjevila se na prahu vysoká, tenká ženština. Založila ruce v bok a zasípěla:

— Vojtěše, domů!

Pan Dolina sklapl do sebe jako zavírák. Pokusil se o úsměv.

— Hleď, Anežko, — zaharašil, — já tadyhle... s pány z města jsem si trošku hodil... jen tak o čest, abych nekazil společnost...

— Pakuj se domů! — velela tenká ženština neústupně, — já ti, mně se zdá... Nedovolím ponocovat. Už jsem ti jednou zakázala hrát, a ty nedbáš. No, počkej...

Hrozivě postoupila doprostřed šenkovny.

Pan Dolina pokorně povstal.

— Pánové, — pravil, — hodina opravdu pokročila. Manželka je netrpělivá...

A shrben hledal klobouk a hůl a měl se k odchodu. Pan Ulián jej zadržel.

— Pane Dolino, — pravil, — ještě bych vám chtěl říci několik slov!

Pan Dolina se zastavil.

— Hrát v karty, — pravil můj principál, — značí vcházet s lidmi v družné společenství. Lidé, kteří hrají karty, odkládají všechny předsudky třídní, stavovské a náboženské. Ale vy ani při kartách nedovedete vzdáti se své zpupnosti. Hráč má být spokojen s každou kartou, kterou mu udělí osud. Vy však nedovedete snášeti špatného listu. Nejste hráč...

— Kázání..., — zamručel pan Dolina, — kázání mám dost doma...

— Ano, — pravil pan Ulián, — to jsem chtěl ještě dodat. Karbaník nemá být nikomu poddán. Nemáš-li doma práva sebourčení, pak nehrej. Nejprve musíš pacifikovat manželku a pak můžeš podstoupiti zápas. Tak je to, pane Dolino!

Obrátil se k tenké ženštině:

— A vám, paní Dolinová, musím oznámiti, že váš manžel prohrál patnáct zlatých šedesát krejcarů!

— Ježíši! — zaúpěl pan Dolina, — to jste mi neměl dělat...

A vypadl ze dveří, byv pobídnut mocnou herdou, kterou mu udělila manželka.

11

Povídka o mrtvém hráči, podle vypravování hostinského Fettra.

Zpověď starého hráče a jeho smrt.

Smutek v hospodách

Právě, když jsme se chystali na delší pouť, obdržím psaní, které mne naléhavě volalo domů. Psala matka, že tatíčkovi je stále hůř a hůř: taje jako jarní sníh na slunci. Již ani do hostinců nechodí. V třesoucích se rukách neudrží karet. Sám zanechal hry, neboť zpozoroval, že spoluhráči hrají s ním pouze ze soucitu. Tatíček nenáviděl při hře sentimentalitu a potíral humanitní ideje. Zjistiv, že přátelé neflekují mu hry, které po fleku volaly, položil karty a odebral se domů.

Doma pravil:

— Dnes mi pan Dalibaba schválil kartu takovou: Měl na mne tři nejvyšší trumfy a na kraji dvě esa. Jindy by se nezdržel, jak ho znám. Je to hráč, jenž nezná slitování. Z toho vidím, že se přiblížila moje chvíle... Hra jest skončena, červené eso dodá...

Potom ulehl. Já jej zastihl v lůžku zvadlého jako ulomenou haluz. Zaradoval se, spatřiv mne, pokud je ještě schopen radosti člověk, jenž skončil svůj život. Hořký soucit mne jal, když jsem spatřil šedou tvář tohoto, dříve tak kvetoucího muže. Bylo ho polovička a modré rty stěží propouštěly pisklavý dech.

Ve městě vzbudila zpráva o tatíčkově nemoci nelíčenou účast. Přišel pan Dalibaba s panem Menšíkem. Drahnou dobu strávili u lože nemocného.

— Uzdravte se nám, pane Kobosile, snažně vás žádáme, — promluvil pan Dalibaba truchlivým hlasem. — Bez vás není žití v tomto městě.

— Sami sedáváme u zeleného stolu, — připojil pan Menšík. — Před námi leží karty. Hodina bije a vy nepřicházíte!

— Denní ruch umlká, práce je skončena, — pokračoval pan Dalibaba. — Veškeré občanstvo přichází do hospody. Ten, aby osvěžil vyprahlé hrdlo, onen, aby rozpřádal rozhovory. I přichází večer, i přichází noc, ale my stále sedíme v koutě a ruce mechanicky míchají karty.

— Neplodně ubíhají večery, — ujal se řeči pan Menšík. — Takový jest náš život, neboť není třetího. Tuhle přihlásil se nám řezník Pinkas:

— Pohrával bych, — říká.

Jaly nás rozpaky. Jest hoden, aby na vaše místo zasedl? Vstoupili jsme do hry, která však přinesla nám spíše mrzutost než osvěžení. A tehdy jsme hořce pocítili, co značí vaše nepřítomnost.

— A já, — povzdechl si pan Dalibaba, — vzpomněl jsem si na událost, která se odehrála v době, když jsem sloužil v Brandýse nad Labem.

Tam žili tři přátelé, kteří po čtyřicet let den co den zasedali. Ale jednoho dne se Bohu zalíbilo povolati na věčnost jednoho z hráčů. Zbylí hráli spolu lízaný mariáš, ale tato hra podobala se zádušní mši za druha zesnulého. Pohled na karty vzbouzel v nich bolestné vzpomínky. Jeden z nich nese červeného spodka.

— Na ty, — praví, — míval nebožtík vždycky štěstí.

— Ano, — vzdychá spoluhráč, zabíjeje kulovou devítkou sedmu. — Pamatujete, jak točil kule, a vy jste tam byl na takřka vyloženého betla?

A setřel bolestnou slzu z oka.

Tak hrávali ti dva spolu a smutnými slovy velebili památku nebožtíkovu. I praví se, že slitoval se nad nimi stín mrtvého hráče. Byla temná noc. Starý Fetter, hostinský, dříme v koutě.

Neslyšně se otevřely dveře a do hostince *U města Prahy* vešla postava; zelenavý přísvit vrhá kolem sebe.

— Nazdárek, páni, — pozdravila. — Tak co, dáme si?

Ačkoli se její hlas podobal svištění podzimního větru, jenž si pohrává s uschlým listím, přece poznali v něm mrtvého kamaráda. A přivítali ho s hlučným jásosem a ponořili se do hry. Starý Fetter se probudil a mrtvého uctil sklenicí piva. A tento hostinský vypravoval, že ještě nikdy neviděl, jaké štěstí měl onen umrlec. Šel na každou hru se zoufalou odvahou karbaníka, jenž nemá co ztratit. Tak připravil spoluhráče o celou hotovost. Teprve při poslední hře usmálo se na jeho druhy štěstí. Mrtvý prohrál dvakrát točenou červenou stovku. Ale dříve, než došlo k placení, zakokrhla kohout. Stín zmizel. Bylo slyšeti jen jeho hlas:

— Musím odejít, pánové, neboť můj čas přišel. Na věčnosti, kamarádi, na věčnosti se vyrovnáme...

— Tak vypravoval, — dodal pan Dalibaba, — starý Fetter, hostinský. A ten nikdy nelhal!

— A co, — s námahou se otázel tatíček, — dostali svoje peníze nazpět?

— Nevím, — odušil pan Dalibaba, — mrtvý hráč se již nikdy nezjevil. A pak se stalo, že zemřel druhý hráč. Samoten zasedl za stůl zbylý karbaník. Aby unikl svému žalu, rozdál karty, jako by byli přítomni jeho zesnulí druhové. Za ně licitoval, za ně hlásil, vítězil, prohrával, tupil nesprávné vynesení, velebil dobrou hru, jásal i truchlil, a také platil. Hlučně se hádal tak, jak bývalo kdysi zvykem všech tří věrných přátel. Dohrál, spočítal peníze, zaplatil řád, i odebral se domů, ulehl a zemřel.

K večeru se tatíčkově přitížilo. I přál si, aby povolali k jeho loži kněze.

Když přišel důstojný pán, tu počal tatíček zpověď.

— Zpovídám se, důstojný pane, vám na místě božím a vyznávám se ze svých hříchů.

Snažil jsem se vždy žítí čestně a nehřešiti. Ale i já jsem křehká nádoba a mnohými hřichy obtížil jsem svoji duši. Zejména v době mladosti nedovedl jsem se zdržeti, abych se nedíval hráčům do karet.

— To není smrtelný hřích, — upokojil jej velebný pán, — neboť každý má držet karty k tělu.

— Horší však bylo, — pokračoval umírající, — že jsem se díval při rozdávání, jak se říká, kartám pod sukň. Tak jsem získal mnohý nespravedlivý groš.

— Pokušení jest mocné, — pravil velebný pán. — A to je chyba rozdávajícího. Karty buďtež rozdávány tak, aby pod ně nebylo vidět. Váš poklesek je omluvitelný.

— Avšak já... já, — zašeptal tatíček, — já odložil desítku do talónu.

— Kolikrát?

— Dvakrát.

— To je ovšem, — zarmoutil se důstojný pán, — velmi nehezké... Skutkem jste zhřešil. A nahradil jste spoluhračům škodu?

— Nenahradil!

— To je zlé, to je ovšem zlé.

— A nejhorší je, — vyrazil zoufale umírající, — že já... prohlásil za vyloženého ducha kart, který nebyl vyložený... Vyložil jsem list, ale ukryl jsem kartu, která mně zacházela...

— Těžký je tvůj hřích, milý synu, — pravil velebný pán vážně.

— Och, — kvílel nemocný, — já vím... těžkým břemenem jsem obtížil svoji duši. Nemohu, pokryt takovou hanbou, předstoupit před tvář Nejvyššího...

— Bůh jest nejvyšš milosrdný, — těšil jej laskavě duchovní, — slituje se a odpustí... Bůh slitoval se i nad lotrem, ukřižovaným po pravici Ježíše Krista. Gestasi, pravil Pán, vejdi do ráje! Hříchové vaši budou odpuštěny a vy mezi vyvolenými svatými a světicemi se budete radovati. Spravedlivému pokání a lítosti nemůže Pán odepřítí svého sluchu. Zapomenuta bude desítka, odložená do talónu, i ten durch...

Tak mluvil duchovní a jeho slova upokojila nemocného. Smířen s Bohem a se světem přijal svátost posledního pomazání. Pak sladce usnul.

Brzy nato rozklinkal se umíráček. Městem se roznesla zvěst, že není již tatíčka mezi živými. Těžký smutek dolehl na hostinec *U zlatého havrana* i *Na hradě*. Hráčské stolky truchlily v *Národním domě* i *U svatého Havla*. V hostinci *Na blátě* umlkla řinčivá hudba orchestrionu a *Na růžku* zavřel hostinský gramofonové desky. *U Hányšů* vyhodil podomek dva přespolní

mladíky, kteří se hlučně chechtali při hře kulečnicku. U nádraží odepřel šenkýř nalít pivo hostům, kteří lhostejně přijali zprávu o úmrtí starého Kobosila. Ve všech hospodách byl nařízen obecný smutek.

Nejvíce byl zdrcen pan Dalibaba s panem Menšíkem.

— Co jsme na tomto světě? — tázal se filozoficky pan Menšík.

— Opustil jsi nás, Kobosile, opustil jsi staré kamarády, — hořekoval pan Dalibaba.

— Sirotci jsme, bědní sirotci, — stýskal si pan Menšík.

— Odešel jsi a komu jsi nás odkázal?

— Nenajdeme třetího.

— A když, nebudeš to ty... Kdepak! Tak odchází jeden za druhým...

12

Pohřeb karbaníkův.

Noční příhoda muže v podvlékačkách.

Třída Otce karbaníkův.

Smuteční chorál zakončil dojemnou slavnost

Naše město nepamatuje tak velkolepého pohřbu, jaký byl údělem mého zvěčnělého tatíčka. Nesčíslné davy lidu naplnily chrám Nejsvětější Trojice, kde pozůstatky drahého zesnulého se loučily s rodným městem. Zádušní mši sloužil sám staříčkový pan farář; dojat a rozechvěn pronášel latinská slova. Voskovice planou kolem rakve, ve které odpočívá muž, jenž se mnohých tažení účastnil a v nesčíslných sečích čestně obstál. Barevnými okny kostela padá zlaté světlo veselého dne; je slyšeti švitoření neposedného ptactva, které obývá kostelní zahradu. A v chrámě je zamlklé šero, dusný pach kadidla a smutečních věnců naplňuje teskný prostor.

Jsou skončeny smuteční obřady, čtyři hráči mariáše, dávní přátelé zesnulého, nedali si vzít čest vynést na svých bedrech rakev a uložit do pohřebního vozu. Nechtěli přenechat tento

úkon pohřebním zřízencům, kteří vykonávají svoji povinnost netečně a bez citového zaujetí. Průvod se řadí. Pořadatel dává pokyn, vozka jemně pohladil svým bičem koně po hřbetě. Koně, potřásající černými chocholy, dali se vážně v pohřební krok. A hudební banda pana kapelníka Fendrštáta zahrála překrásně a s citem smuteční pochod.

Kráčím za rakví, veda pod paží zdrcenou matinku, jejíž štkavý pláč jest ukryt pod černým závojem. Z druhé strany podpírá neblahou vdovu strýček Josef, jemuž žalem oči zrudly a obličej zkameněl. Za námi kluše jakýsi kmet s cupitavou stařenkou ve starodávném kapižonu, které jsem až dosud neznal. Dověděl jsem se, že je to otcův strýček Jáchym se svou manželkou, kteří vážili dalekou cestu až z Uherského Hradiště. V průvodu bylo lze pozorovati jakousi vysokou a suchou ženštinu, jejíž postava čněla k nebesům, jako osamělý topol u silnice. Dověděl jsem se, že je to tatíčkův románek z mládí. Kdysi se milovali dva lidé, ale nebylo jim přáno, aby společně šli životem. Bylť tatíček karbaník, ale v rodině jeho vyvolené sídlila přísnost a nevrle zaujetí vůči karbanu. A tak se rozešli...

Společné kráčejí v průvodu pan Dalibaba s panem Menšíkem. Dusí pláč a přerývavě hovoří teskná slova.

— Tak je to, — vzdychá pan Menšík.

— Ba, ano, — truchlivě přitakává pan Dalibaba.

— Všichni tam musíme.

— Děj se vůle Páně.

— Ani se tomu věřit nechce.

— Ještě před třemi nedělemi hrál třikrát po sobě durcha.

— Ale já už tenkrát pozoroval, že není ve své kůži.

— To bylo zejména vidět, když hrál tu červenou sedmu, kterou jsme mu poskvrnili. Nikdy by na ni nešel, protože mohl čekat, že budu mít čtyři nejvyšší pohromadě. To bylo vidět, že choroba, která hlodala na jeho organismu, velmi oslabila jeho duševní schopnosti.

— Jaký to byl hráč! Evropská třída...!

— Kouzelník!

— Ten nás mohl reprezentovati v mezinárodní soutěži.

— Zajisté. Spojoval v sobě obezřetnost a rychlé rozhodování. Rozený stratég!

— Nemohu pochopit, že to vzalo s ním najednou takový obrat.

— Vzpomínám si při této příležitosti na smrt pana Secfuse, kterému přezdívali *Amerikán*, neboť pobyl nějaký čas ve Spojených státech, kde hledal štěstí. Ale opustil záhy tuto zemi, kde je mariáš neznám a kde obyvatelstvo se oddává pokeru. Vy jste jej neznal, neboť nejste zdejší pamětník.

Tak tedy tento pan Secfus stal se kořistí smrti, která slouží ke cti řádného karbaníka.

Hrál kdysi pan Secfus ambo-jamo se svými přáteli v hostinci *U nádraží*. Skončili záhy zvečera, neboť lokál se naplnil hlukem a hlasitým hovorem manželek, které ani v hospodě nenechají o samotě své muže.

I přesel večer a sychravá noc nastala. Vítr skučel a otrásal okenicemi. Pan Secfus se zmítal na svém loži, neboť spánek ho mýjel. Karty rýsovaly se před jeho duševním zrakem žhavými obrysy. Něco mu nešlo na rozum. Náhle se mu rozzářilo v hlavě. Ruče vstal z lože, a jak byl, pouze v podvlékačkách, opustil dům. Vyhledal příbytek svého spoluhráče a zabušil na okno. Dlouho bylo mu bouřiti, než se ukázala rozespalá hlava jeho přítele.

— Co je, co je, pane Secfuse? — tázal se znepokojen.

— Co je? — opáčil nevrle muž v podvlékačkách. — Nuže, co je: Za vyhranou žaludskou hru se sedmou mám obdržeti tři šestáky.

— Jak to?

— Dobře. Pamatujete se, za tu hru, co jsem ložil trumfovou osmu do talónu.

— Tu jsme přece vyhráli!

— Ale! Já měl dost!

— Jak to? My měli přece dvacítku.

— To vás neomlouvá. Já měl šedesát a vy jen padesát.

— Není možná.

— Tak heleďte. Já měl dvě trumfové desítky. Pravda?

— Ano.

— Dobře. Pak jsem vám zatkl dvě zelené. Ty jsem neznal.

— Ovšem. Ale my dostali domů dvě kulové a dvě červené.

— Ouha...! Červenou desítku jsem vám zabil trumfovým spodkem.

— Nepamatuji se.

— Jak byste se nepamatoval. Přece jste podnášel spodkem a pan Piskora dal na to desítku, víte?

— Máte pravdu. Už se pamatuji.

— Tak vidíte. Dostanu své tři šestáky a vaše tři šestáky. To dělá dohromady šedesát krejcarů.

— Zítra dám. Jsem ve spodním prádle a peněz u sebe nemám.

— Žádné zítra! Hned! Já bych neusnul. A s panem Piskorou se vyrovnám zítra. A honem, neboť je mně zima!

Chtěj nechtěj musila hlava v okně vyplatit pana Secfuse. Načež se muž v podvlékačkách spokojen odebral domů. Avšak tato noční příhoda byla příčinou jeho zkázy. Nachladil se, dostal zánět plic a za několik dní zemřel.

— To je smrt karbaníkova, — dodal vyprávějící zádumčivě.

Když jsme došli na hřbitov, tu karbaníci, kteří jako jeden muž doprovodili mrtvého druha, utvořili čtverec kolem syrového hrobu, aby vzdali nebožtíkovi poctu. Východní stranu čtverce tvořili bulkáři a tarokisté, západní filkaři, mariášníci zaujali jih, a na severu se tísnili ctitelé hazardních her, jakož jsou: komandéři, ferblisté a hráči očka.

Pan Dalibaba byl pověřen, aby se krátkou řečí rozloučil se svým druhem. Tento dobrý muž měl hrdlo sevřené a upřímný žal přerýval jeho slova. Zatrubil do kapesníku a pravil:

— Milý hochu, loučíme se s tebou... Já vzpomínám slov básníkových: „Nejsi ani za horami... jen ta hrstka polní trávy roste, roste mezi námi... A pro tu hrstku trávy ruka ruky nedosáhne...“ Přál bych si, aby se tvůj hrob pokryl svěží zelení, která bude ti připomínati

zelené sukno hráčského stolku, u něhož jsme strávili tolik družných chvil. Já ti slibuji, že vždy zůstaneme věrni tvé památce a nadále budeme v tvém duchu působiti. Hráče špatné, zbrklé, lstivé a bezbožné budeme odháněti od svého kruhu. Každá naše hra budiž pietní panychidou za tvoji památku. Můžeme ti prozraditi svoje usnesení, které praví: Každý zvítězivší věnujž jistý, pevně stanovený peníz do pinky ve prospěch fondu pro postavení důstojného pomníku tobě, který jsi v našem kruhu nazýván Otcem karbaníků... Lokály všech místních hostinců budou ozdobeny tvým obrazem. A podnikneme rozhodné kroky, aby ulice Na lání byla přejmenována na třídu Otce karbaníků.

V dalším oddílu svého projevu zmínil se řečník o ušlechtilé povaze zesnulého, velebil jeho zásluhy o blahobyť a rozvoj živnosti hostinské, vyzdvihl jeho význam, jenž sahá daleko za hranice rodného města. Překvapil přítomné sdělením, že nebožtík pamatoval i na budoucí pokolení nadací, z jichž požitků mají býti podporováni mravní, z manželského lože zplození a nadaní jinoši na dráze karbanické. Toto odhalení způsobilo hluboký dojem na smuteční hosty.

A končil: — Bratře Kobosile, buď zdrav!

Nato zapěl zpěvácký kroužek *Slavoj* pod osvědčeným vedením Ing. G. Jana Thoře smuteční chorál.

Hluše dopadly hroudy na rakev... Hrobníci jali se zasypávati hrob žlutavým jílem. Nad námi usmívalo se necitelné nebe modrým úsměvem. A tak jsme se rozloučili s tatíčkem, Otcem karbaníků...

13

Mám usednouti na osiřelý stolec?

Nikoli, odcházím z domova.

O zlostném starci

Činorodému člověku není dopřáno dlouho kochati se zármutkem. Po odchodu tatíčkově zaměstnala mne vážná otázka. Matka důtklivě žádala, abych již z domova neodcházel. Je jí smutno mezi čtyřmi stěnami a těžce na ni doléhají mátohy vzpomínek.

— Neodcházej, — žadonila, — neopouštěj stařenu. I mně nezbývá mnoho života. Patříc na tebe, vidím v tvé líci tahy zesnulého. A lehčeji ponesu své břemeno.

Dostavili se k nám také pánové Dalibaba s Menšíkem, aby svou domluvou podporovali přání matičky.

— Pane Kobosile, — pravil pan Dalibaba, — přicházím vás požádati jménem všech přátel a rodáků, abyste neodcházel. Hle, co vám může poskytnouti cizina? Zde nebude nikoho, kdo by vám odpíral cti i vážnosti.

— Jsem téhož mínění, — připojil se pan Menšík.

— Vy jste povinen převzít živnost po svém otci.

— Nic ovšem nepřekáží tomu, — pokračoval pan Dalibaba, — aby vdova vedla dále živnost po zesnulém manželovi. Svoji způsobilost zajisté prokázala. Několikrát zasáhla do hry rozhodujícím způsobem. Mně samotnému připravila dvakrát trudný los přihlížeti k tomu, kterak byly rozmetány mé naděje ve vítězného betla.

— A já, — dodal pan Menšík, — účastnil jsem se s vaší paní matkou tažení proti dvěma cizincům z města Vamberka, kteří přibyli k nám v bláhovém domnění, že se jim lehce podaří ztéci hradby našeho města. Po celovečerním zápase byli odraženi se zkrvavenými hlavami, zanechavše bohatou kořist v našich rukách.

— Pravá a hluboká láska, — uvažoval pan Dalibaba, — a naprostá oddanost k manželovi způsobila ten div. Ta zkyprila půdu a dala vykvést hráčské dovednosti, která je jinak cizí ženské povaze. Tomu říkám splynutí duší. Ženy jinak nemilují karbanu a odpírají mu s urputnou houževnatostí. Nemají milosti. Jenom dámy ze společnosti oddávají se hrám. Ale ty se vzdálily přírodě.

— Já soudím, — dumal pan Menšík, — že je jim odepřen dar pozitivistického myšlení. Příliš podléhají mysticismu. Pravý hráč nehledá v kartách jiného smyslu, než jaký je odedávna ustanoven. Hráč ví, že král s filkem značí dvacítku a za jistých okolností čtyřicet. A ženy věří tomu, že v kartách je utajen jakýsi jiný význam. Jsou přesvědčeny, že svršek značí ženicha, zelené eso radost a kulová devítka cestu. Hráč může podle své konkartace souditi na svoji nejbližší budoucnost, a to pouze na vítězství nebo zkázu. Ale ženy jsou nakloněny věřiti, že celý život se všemi osudy je v kartách obsažen.

Tak rozmlouvali oba pánové a neustávali přitom usilovati, abych zůstal doma a převzal stolec po otci. Chválili sice hráčské ctnosti mé matky, ale poukazovali na její pokročilý věk, který nedovolí, aby dlouho třímala v ruce otěže živnosti.

— Šťastný a spokojený život vám kyne, — hlásal pan Dalibaba. — Život v cizině je pln záludnosti. Mnohého zklamal a nalomil. Zde však budete chován jako v bavlnci. Podívejte se, dejme tomu, na našeho pana Říhu, jehož stříbrná brada zdobí odnepaměti jeho krupařský závod. Oko tohoto růžového kmeta nespátřilo ve svém dlouhém životě cizích krajů. Sám se chlubí tím, že nikdy neviděl vlak, jenž je předmětem jeho pohrdání, poněvadž unáší lidi z domova, což považuje za vrchol pošetilosti. Nezná jiného světa než svůj krupařský závod. Neuznává jiné vlády než sbor obecních starších, brannou moc představují mu naši tři strážníci, jejichž bdělé oko a odhodlaná mysl dovede uchrániti krupařský závod před úklady zločinných lidí. A až bude skončena jeho životní pouť, tu tisy a túje, které rostou z naší svaté půdy, budou mu šepotati zkazky o cenách pečiva a vařiva. Nuže, mladý muži, uposlechněte mých slov a vzdejte se myšlenky na cizinu. Sám vám vyhledám nevěstu, krásnou a půvabnou dívku, s níž mnohých radostí užijete a zplodíte řádné potomstvo.

Vyžádal jsem si několik dní na rozmyšlenou. Ale já věděl, že neuposlechnu rad svých rodáků, neboť moje mladá mysl byla okouzlena pomyšlením na mnohá dobrodružství, která poskytují cizí kraje.

Ujel jsem z domova skoro tajně, s nikým, kromě matičky, se nerozloučiv. Spěchal jsem do města Dobrušky, kde se právě konal výroční trh, abych zastihl principála, jenž se svými podniky zde prodléval.

Pan Ulián mne uvítal zvěstí, že v tomto městě je mnoho vynikajících živností hostinských, kde karbaníci provádějí svoje umění. Mezi jinými jmenoval hostinec *U Petránů*, který je mimoto sídlem místní kultury, neboť hostí ve svých zdech občanskou knihovnu a dva podpůrné a vzdělávací spolky Dobroš a Vlastu. Principál se mně pochlubil, že se mu již podařilo seznámiti se se sympatickým domorodcem panem Bekem, o jehož hráčských schopnostech mluvil s nadšením. Pan Bek, pravil můj zaměstnavatel, je muž vždy jaré mysli; ve dne pilně zušlechťuje líce občanů dobušských, aby se večer veselil v kruhu svých přátel. V průvodu tohoto bodrého muže navštívil v pondělí Petránkův hostinec, v úterý zavítal do hotelu *Steiner*, ve středu besedoval *Na červené*, čtvrtek je zastihl *U nádraží*. V pátek bylo volno, neboť tento den zasvěcuje pan Bek koupání. Osvěžen na těle i duchu, vrhá se v sobotu v seč *U Tomášů*. V neděli rozbíjí svůj stan *U Steinerů*.

Nuže, dnes je neděle a my vydali jsme se v průvodu pana Beka do Steinerova hostince. Vstoupili jsme do podlouhlého lokálu, jehož asi jedna třetina je oddělena záclonou. Za touto záclonou prohánějí se karambolisté okolo kulečnicku. Zdá se, že pan Steiner nemiluje hráčů kulečnicku a pečuje o to, aby zůstali skryti světu. Svoji přízeň věnuje karbaníkům a sám častokráté účinně zasáhne do boje.

Pan Bek nás představil štíhlému jinochovi; byl to místní lékař dr. Káš, a jak pravil náš průvodce, neméně obratný ranhojič než hráč. Ukázalo se, že výtečný pan Bek mluvil pravdu. Štíhlý jinoch okouzloval exhibiční hrou. Záhy počala se místnost plniti a veškeré stolky byly obsazeny hráči.

Naše hra byla přerušena nenadálým výjevem. Do místnosti vstoupil jakýsi kostnatý stařík. Přísnost vanula z jeho rysů. Zastavil se ve dveřích a pozorně objal pohledem hráče. Tu zastavil se jeho zrak u jedné partie. Rozhodným krokem přistoupil ke stolku, zlostně zavrčel a usadil se za jedním z hráčů. Pozoroval jsem, že ruka hráčova, která již vynášela kartu, se zachvěla. Pokorně se zahleděl do tváře přísného starce; avšak jeho rysy ztuhly a nedávaly najevo žádné hnutí mysli. Rozpačit, dlouho přemýšlel a pak nerozhodně vynesl. Ale vzápětí rozlehl se místností zvuk políčku.

— Tak se vynáší, ty makovče? — zařval přísný stařík. — Ty lálo, tvarohu, neužitečný člověče! Oh, ničemo! Tak jsem tě učil? Nikdy nic nebudeš umět, ničemu neporozumíš, neboť tvoje mysl je zatemněna!

— A jak jsem měl vynést, pane Podleno? — tázal se pokorně nešťastný hráč.

— Jak! Jak! — vztekal se přísný kmet. — Jinak, všelijak... jenom ne tak, jak jsi vynesl. Již třicet let tě pozoruji a ničemu ses nenaučil. Pamatuješ se, jak jsi v roce sedmadvadesátém nesl zeleným esem? A tím všecko prohrál?

— Poučte, ale nefackujte, — zapištěl hráč, — kdybyste v mírnosti ukázal chybu, pak bych se napravil. Ale vy hned do hlavy... Pak nemá být můj rozum zakalen...

— Aáá! Holomku! Tak ty budeš ještě odmlouvat? Pánové, proč ho neodženete od stolu? Vy strpíte, aby byl sprostý proti starému člověku? Oh, mizero! Na starce nad hrobem sis dovolil? Hned se spakuješ a domů! Já ti, mně se zdá...

Pokáraný hráč se zvedl a chystal se k odchodu. Ale stařec zahřměl: — Kam, kam?

— Vždyť jste mi velel, abych šel domů...

— Žádné domů! Tady zůstaneš a hrát budeš. Za mého osobního dohledu...

Byli jsme velmi udiveni a tázali se pana Beka, jak to, že onomu starci je dovoleno trestat hráče. Je-li to příbuzný, či pěstoun onoho zpolíčkováného muže?

Pan Bek se usmál a pravil: — Ani to, ani ono. Pan Podlena má takovou povahu. Je příliš prudký. Kdybyste přišli sem jinou neděli, pak byste možná spatřili, an políčkuje zcela jiného hráče. To už je takový zvyk.

— A co jej k tomu opravňuje? Je snad znamenitý hráč?

— Nevím. Nikdo jej ještě nikdy neviděl hrát.

— Jak tedy to vysvětlíte?

Pan Bek pokrčil rameny.

— Prosím vás, — pravil, — starý člověk. Má své vrtochy. Fackuje, nu, což... Přejme mu to. Dlouho-li tu ještě pobude? Prudký kibic. Ale jinak je to hodný pán. Dá facku, ale tu ránu už na to nemyslí. On jen tak poučuje... Někdo má takového koníčka. Přejme tu radost starému muži...

14

Stařec cizinců nefackuje.

Až spáč procitne.

O zneprátených obchodnících.

Spor o domácí odboj

— A což, — tázal jsem se, — i cizince, kteří hrají špatně, fackuje?

— Cizinců nefackuje, — odvětil pan Bek. — Jest pouze přísný na rodáky; přál by si viděti krajany kráčet na vrcholcích karbanického umění. Neračte mít strachu, že by vás přišel pokárati.

Sledovali jsme zajímavého starce, který zvolna procházel lokálem, bloudě ostřížím zrakem po skupinách hráčů. Tam ozvalo se příkré slovo a onde vrazil šňupku nešťastnému hráči. Když jeho přisnost byla ukojena, odcházel se slovy, že bude muset jednou udělat zde pořádek. Vyprovázel jej hostinský, krče omlouvavě rameny.

Pan Bek, míchaje karty, pravil: — Cožpak tento stařec... My jej všichni ctíme, protože si toužebně přeje, aby krajané prospívali. Ale je zde kibic, který je mnohem obávanější.

A ukázal nám jednoho pána, který sedě rozkročmo na židli, spal za zády jednoho hráče. Veliká hlava, vzrostlé dýni podobná, kývala se mu na stonku tenkého krku; a nos, obraz paprikového lusku, vyražel žalostné zvuky jako moucha, která toužíc po svobodě, naráží na okenní tabuli.

— Spí, — vece pan Bek, — při normálním průběhu hry. Hráčská rčení a výkřiky ukolébávají jej v tichý spánek. Ale běda, jakmile nastane napjatá situace...

V tom okamžiku otevřel spáč s námahou oči a zamumlal: — Já bych se otočil... — Pak mu sklesla hlava opět na rameno a muž pohroužil se opět v mrákoty. Ale hráč se otočil, jak mu spáč kázal. A mohutně zvítězil, strašlivě zdrtiv své odpůrce.

— Viděli jste? — tázal se pan Bek. — Tak tomu bývá vždy. Když se pan Rous probudí, pak to stojí vždycky někoho velké peníze.

— Pan Rous, — dodal hrdě, — je velký přírodní zázrak. Město je naň hrdo. Kdyby nám za něho učenci dávali tisíce, my jej neprodáme. On, pánové, tvrdě spí. Ale ve spánku prožívá všecky fáze hry, jako kdyby jeho oko bdělo. Nic mu neujde. Je to jasnovidec, kterému je dáno viděti ve spánku osud kterékoli hry, ať je to durch nebo betl.

— A sám hrává? — tázal se pan Ulián.

— Nikoli. Nemůže hrát již proto, poněvadž při pohledu na karty okamžitě usne. Jeho duch by mohl i ve snu hrát. Avšak jeho ruce, opilé spánkem, neudrží karet.

Vyslovovali jsme hlasitý podiv nad tímto fenoménem. Náš hostitel, zřejmě polichocen, počal nám vykládati o jiných pamětihodnostech města Dobrušky.

— Pohlédněte tam, — velel nám, ukazuje nám do kouta.

Podívali jsme se naznačeným směrem a spatřili jsme tři hráče. Seděli vzpřímeně jako sušené tresky; a jejich zraky chladně zíraly přes hlavy spoluhráčů. Hráli spolu; avšak činili dojem, jako by každý hrál sám, jako by druhých nebylo.

— To je stůl úhlavních nepřátel. Jsou to tři obchodníci smíšeným zbožím a zavilí konkurenti. Nenávidí se divokou nenávisť. Přes třicet let nepromluvili spolu slova... Přesto však denně spolu hrají. Neboť hrdost jim nedovoluje, aby dali najevo, že se jejich nepřátelství druhých týká. Hrajíce spolu, krutě pokořují samolibost svých druhů. Chtějí dát najevo, že spoluhráč mu za to nestojí, aby mu dal najevo, že pocíťuje jeho nepřátelství tak, že by s ním nemohl hrát. Hra je jim utrpením, neboť hrají pouze ze vzdoru.

— Avšak jak, — táži se, — mohou hrát, když spolu nemluví?

— Nuže, pozorujte, — pravil pan Bek.

Přerušili jsme hru a oddali se pozorování zajímavé trojice. Záhy jsme postřehli mladého hochu, jenž, jak se zdálo, dělal prostředníka.

— Pan Kašket se dává poroučet, — pravil mladík, — že by měl sedmu.

Spoluhráč sveřepě zachrupěl a pronesl chmurně:

— Vyříd'te panu Kašketovi, že ji koupím.

Mladík přistoupil k panu Kašketovi a vyřizoval:

— Pan Bečka praví, že sedmu koupí.

— Jak je libo, — pravil zasmušile pan Kašket, vyříd'te mu, že víc nemám. Ať hraje.

— Máte hrát, pane Bečko, — hlásil mladík, — pan Kašket víc nemá.

Pan Bečka se zachmuřenou tváří koupil talón, naklonil se k jinochovi a velel mu: — Oznamte pánům, že mám kulovou sedmu. Ať mi sdělí svoje námitky.

Mladík promluvil s druhými hráči a oznámil výsledek konference slovy: — Páni říkají, že je to dobré. Posílají tři šestáky a žádají za stvrzení částky.

— S díky přijal, — zavrčel pan Bečka chladně.

— Pan Bečka obdržel poplatek, — hlásil mladík.

— Viděli jste? — tázal se pan Bek. — Tak hrají každého dne. Hrají pomocí posla. Všechny tři závody zaměstnávají učedníky, jichž povinností je účastniti se hry a vyřizovati vzkazy. Učedníci se v této funkci střídají. Jednou účinkuje učedník pana Kašketa, druhý den jest povinen býti přítomen učedník závodu Bečkova, jehož vystřídá praktikant pana Balouna. Tímto způsobem udržuje se styk mezi znepřátelenými hráči...

Setrvali jsme v pohostinném městě Dobrušce celý týden. Mohu říci, že se dobře dařilo Uliánovým podnikům. Kolotoč, houpačky i střelnice těšily se valné oblibě domorodců.

Tu dobu zuřil ve městě krutý boj. Musím zde poznamenati jednu okolnost, která znamenitě vyvyšuje Dobrušku nad všechny ostatní obce naší milé vlasti. Událost, která způsobila, že město Dobruška bude zaznamenáno do análů dějin lidstva.

Je snad obecně známo, že náš národ činně se zúčastnil bourání shnilého Rakouska, že značně přispěl k pádu kletých Habsburků a že se osvobodil z područí černožluté hydry. To se stalo, jak se dovídáme z čítanek, časopisů i ze slavnostních řečí, osmadvacátého října. Toho dne obdrželi jsme samostatnost a rázem stanuli jsme mezi evropskými národy jako rovní mezi rovnými. Pročež se osmadvacátý říjen důstojně oslavuje.

Avšak město Dobruška má na domácí revoluci podíl zcela výmínečný. Neboť zde byla prohlášena samostatnost, jakmile do bran městských došla zvěst, že rakousko-uherská vláda uznala čtrnáct bodů Wilsonových. Toho dne shromážděné občanstvo dobrušské zrušilo Rakousko a prohlásilo za obecného jásothu sesazení habsburské dynastie. Ale občané netušili, že tento revoluční akt provedli sami a že takovým způsobem octli se ve válečném stavu s Říší rakousko-uherskou. Druhého dne se probudili a monarchie trvala dál. A žila ještě asi čtrnáct dní.

Nuže, občané dobruští jsou právem hrdi na svoji samostatnou revoluční akci. A je zcela pochopitelno, že výročí onoho památného dne by rádi důstojně oslavovali. Leč zde je právě kámen úrazu: Nikdo z celého města si nepamatoval, kterého dne se stal převrat. Vznikly vášnivé spory o revoluční datum. Tyto spory vnikly i do rodin a nemálo ohrozily občanskou svornost. Nastalo pozdvižení jedněch proti druhým. Povstává syn proti otci, dcera proti matce, druh proti druhu. Nastal zmatek a obecné nedorozumění. Mnoho bylo svědků revolučního činu, ale nikdo nedovede svoje mínění opřítí průkaznými argumenty.

Již se zdálo, že mír bude navždy zmařen a že město bude strženo do víru bratrovražedného boje, když tu náhle objevil se muž, jehož svědectví mělo stmeliti rozvrácenou svornost.

Poznamenejme si jeho jméno. Naši potomci budou je s úctou vyslovovati. Je to klempíř Kalina.

Slyšme jeho svědectví.

— Přebvat se stal, — praví pan Kalina, — v pátek. Ten den si pamatuji a nezapomenu, co živ budu. Neboť onoho dne sedím *U Steinerů*, a mám následující kart: Obdržel jsem šest zelených se čtyřicítkou a esem. K tomu čtyři červené s dvacítkou a desítkou. Sedmu červenou i zelenou. A žaludské eso s kulovým na kraji. Hlásím dvě sedmy, ale nikoli zelenou jako trumf, nýbrž červenou, veden jsa obavou, aby nikdo neměl proti mně čtyři pomáhající. Za tím účelem odložil jsem dvě zelené, neboť esa odkládati je zakázáno. Pan Bek, můj spoluhráč, mně hru poskvrnil, neboť měl na mne čtyři červené, jak jsem se právem obával. Já však, maje silnou oporu v oněch dvou esech, jsem se otočil, neboť jsem počítal, že dříve, než budu nalezen, vyrazím soupeři dva trumfy. Což se také stalo. Kynul mi vzácný triumf, neboť pro podobnou konkartaci není pamětníka v širém okolí. Avšak oné hry jsme nedohráli. Neboť náhle ozval se na ulici povyk, jenž hlásal, že nenáviděné Rakousko bylo právě zrušeno. Nechali jsme hry a připojili se k jásajícím davu.

Já pravím a hlásám, že to bylo v měsíci říjnu roku osmnáctého v pátek. Nezapomenu onoho dne, neboť takový kart jsem nikdy předtím, ani potom neobdržel...

Toto svědectví váženého občana vzbudilo pozornost, i zdá se, že přispěje k odklizení sporů.

15

Tlustý, avšak lakotný pán

Milý pobyt v městě Dobrušce byl mi znesvářen událostí, která přivodila nový obrat v mém životě. Příčinou toho byla, jak se dalo tušit, paní Valérie. Tato žena, nenasytná ve své žádosti těla, nepropouštěla mne ze svých tenat, ve kterých jsem se zmítal beznadějně a sklesle. Pan Ulián dlouho netušil, že v jeho domácnosti bují hřích. Nevšímal si ničeho, co se kolem něho děje: spokojen a bezstarostný, jenom hospůdky vyhledával a tam se bitev účastnil.

Avšak škaredé zlo nezůstalo utajeno. A o mé odhalení se přičinila Blaženka, která velmi těžce nesla, že její matinka bloudí po zakázaných cestách. Ale nejenom starost o ohroženou mravnost své matky vedla Blaženku k tomu, aby zprávu o neřesti svému otci podala: stín

žárливosti, myslím, vplížil se do její mladé duše a k zlu ji ponoukal. Neboť častokráte dávala mi najevo, že jsem jí blízek a že by si toužebně přála se mnou ruku v ruce kráčet životem a v lásce a spokojenosti manželské otcovskou živnost provozovati.

Často mne vyhledávala, snažíc se přiblížiti ke mně, a blouznivě rozmlouvala o lásce a manželském stavu. Byla velmi milá; já však si jí nevšímal a její duše nyla tesknoutou.

Nuže, čas se naplnil a hřích dozrál k svému pádu. Ó, té chvíle neblahé, která způsobila, že jsem opět propadl své slabosti a zameškal jedno důležité utkání! Nedostavil jsem se na bojiště, ačkoliv moje přítomnost byla žádoucí.

Starý Ulián sedí naproti panu Bekovi. Smutně zírají na hromádku karet, která leží na stole.

—A cože ten váš mladý nejde? — táže se pan Bek.

Pan Ulián se zasmušil. Přešel si dlaní čelo a pravil:

— Dnes, pane, není na personál spolehnutí!

— Máte být přísnější, — poučoval jej soused, — dáte-li mladému člověku vůli, pak neobstojíte!

Odmlčel se a po krátkém přemítání pravil:

— Nic platno, musíme se poohlédnout po náhradníkovi. Pane šenkýři, — obrátil se na hostinského, — musíš nám opatřiti třetího!

Hostinský se podíval na hodinky a pravil:

— V tuto dobu je pouze pan Kundrt k mání.

— Nuže, pane hostinský, přiveď nám Kundrta, — kázal pan Bek.

Hostinský svlékl zástěru a chystal se k odchodu.

— Avšak, — pravil, — upozorňuji vás, že s ním mnoho radostí neužijete!

— Všecko jedno! Jen jdi!

Hostinský odešel, aby se po chvíli vrátil s otlým, rudolícím pánem.

Tlustý pán se uklonil a zasípěl:

— Kundrt.

— Račte se posadit, — pozval jej pan Bek laskavě.

Tlustý pán si plivl do dlaní a zamnul ručkama.

— Kartičky? Zahrát? — zakvákal. — Velmi příjemno! O šestáček? Červené dražší? Zajisté! Já jsem při tom. Já to s vámi zaválím. Jmenuji se Kundrt... Teď uvidíte, co hra obnáší!

Pan Bek poznamenal, že je zbytečno hovořit před západem slunce. Ať se zbytečně nemarní čas. Dlužno působiti, nikoliv oddávati se lichým řečem.

Během hry jsme poznali, že pesimistický názor šenkýřův o panu Kundrtovi nebyl bezpodstatný. Byla s tlustým pánem hra svízelná a podobala se spíše lopotě než ušlechtilé zábavě.

Pan Kundrt, ještě než uzel svůj kart, již bědoval nad jeho špatností. Pomalu a opatrně rozložil si listy do vějíře a dlouze se do nich zadíval, jako by se nemohl od nich rozloučiti. Než se rozhodl k nějaké akci, hladil si trojnásobný zátylek, vzdychal a těžce funěl. Přemítání orosilo mu obličej drobnými krupičkami potu.

— Kdybych teď věděl, co nevím! — sténal.

— Hrajete hezky, ale pomalu, — poznamenal pan Bek. — Doporučuji vám, abyste si vzal k srdci slova básníka: Letný, avšak bystrý pohled do karet spoluhráčových značí více než dlouhé a dumavé uvažování nad vlastní kartou!

Ale pan Kundrt nebyl přístupen myšlenkám básníků. Vynášel nerozhodně a kladl karty na stůl s takovou opatrností, jako by deska stolu byla žhavá plotna. Byl odhodlán každé chvíle vzít vyneseny list zpět a hlučně prohlašovati, že se přehmátl a že zmýlená neplatí.

Když prohrál, činil se nechápavým.

— Já že prohrál? Jak to? Já mám padesát!

— A my máme šedesát!

— Kde byste vzali šedesát? Račte mi to vyložiti!

— My máme dvacítku!

— Jakou dvacítku? Kterou dvacítku? Neviděl jsem žádné!

— Žaludskou dvacítku!

— Hm... Žaludskou dvacítku, povídáte...? Není to omyl?

— Není.

— A tak, a tak... Inu, inu... Tak jako bych to prohrál?

— Zajisté.

— A to teda bych měl platit?

— Ovšem!

— Ztracené dílo! Jenom platit a zase platit! A kolik že přikážete, abych platil?

— Tři šestáky!

— Tři... Pro pána! Já myslel, že dva!

— Tři! My měli tichou sedmu!

— A to jo... Oh, moje sudbo zlá... To mám zlost, páni! Jak jsem to mohl jenom prohrát? Už je to tak! Ale platit budu, až mne přejde vztek. Já pro nějaké tři šestáky nebudu měnit pětikorunu...

Takovým způsobem zápolili s otlým pánem dvě hodiny. Po každé hře propukla hlučná hádka. Pan Kundrt se odhodlal platit za ztracené hry jen po velkém domlouvání. Pana Beka posedla zelená zlost a on si umínil, že dá tlustému pánovi náležité poučení.

V poslední hře měli panu Kundrtovi platit šedesát krejcarů.

Pan Bek hodil velkým obloukem otlému pánovi čtyři šestáky a pravil:

— Tady máte čtyřicet krejcarů! Pěťák se mi zakutálel pod stůl! To je dohromady čtyřicet pět! A patnáct krejcarů vám zůstanu dlužen! Nebudu přece měnit pětikorunu!

Tlustý pán zbledl.

— Jak to, prosím? — zakvičel. — Mně náleží šedesát!

— Prosím, — odpověděl pan Bek chladně, — vy jste se také zdráhal platit! Jak jsem řekl! Jsem vám dlužen patnáct krejcarů!

— Dovolte, — protestoval pan Kundrt, — to bylo během hry... Ke konci se musí platit! Jak bych k tomu přišel? Já mám být škodný?

— Já vám s tím dluhem neuteču! Mám zde krám a živnost! Můžete si ten dluh vtělit! Těch patnáct krejcarů vám zaplatím, až mne přejde vztek!

— Žádných patnáct krejcarů! — zařval pan Kundrt. — Dvacet krejcarů!

— Žádných dvacet krejcarů, — opáčil holič, — pěták leží pod stolem! Zdvihněte si jej!

— Jak si mám jej zvednouti? — zaúpěl tloušťík, já se nemohu sehnout! Račte mít uznání! Jsem člověk nemocný!

— To mně je jedno! — pravil pan Bek cynicky.

— Dobře, — zaskřípěl tlustý pán, — aspoň je vidět... Tomu se říká solidnost! Výborně! Měšťan a neplatí dluhy! Jste mi dlužen patnáct krejcarů! Rozumíte? Všude, kamkoli přijdu, budu prohlašovat: Pan Bek je mi dlužen patnáct krejcarů! Mám peníze mezi lidmi! Jenom co mi je dlužen pan Bek... Zaduste se...

Pan Kundrt zaplakal.

— Pro lidskou špatnost jsem přišel ke škodě, — vzlykal, stíraje si slzy, — já, starý dobrák, pořád platím a snažím se svým závazkům dostát, a tadyhle...

Těžce vzdychaje, vlezl pod stůl, aby se zmocnil zakutálené mince. Jeho námaha byla bezvýsledná.

S námahou vstal, obrátil se k hostinskému a pravil:

— Řekněte pikolíkovi, ať si zvedne peníze a ponechá... A sdělte mu, že je to tuzér od pana Kundrta... Nezapomeňte... Od pana Kundrta, řekněte, spropitné... Na přilepšenou...! Já mám srdce pro každého...

Obrátil se k odchodu a vztyčiv pravici, zvolal velkým hlasem:

— Vzal jste si hřích na svědomí, pane Beku... Těžce se vám bude umírat... Ošidil jste člověka... Klesnete pod tíží zlého skutku...

Dveře zapadly za těžce zkoušeným mužem.

Po jeho odchodu usmál se pan Bek a pravil:

— Tento příběh připomíná mi událost, kterou mi vypravoval můj zvěčnělý děd.

16

Vypravování o dvou vojínech.

Vyvržen z domu Uliánova

A pan Bek takto počal: — Žili za vojny v roce šestašedesátém tři vojíni rakouského císaře, kteří se účastnili tažení proti pruskému králi, jenž se svým vojskem vpadl do země české.

Bylo před bitvou u Sadové. Modrá noc se sklonila nad krajinou, která zakrátko měla býti svědkem krvavého zápolení. Bylo ticho, jen tu a tam třeskly pušky předních stráží.

Vojsko, unavené dlouhými pochody, spalo těžkým spánkem. Jen táborové stráže bděly. A tu se sešli tři vojíni osmnáctého pěšího pluku, kteří byli pověřeni strážní službou, a svobodník Němeček pravil ke svým druhům: — Přátelé! Zítřka budeme mít perný den. A nevíme, je-li nám souzena smrt v boji, či zdali se Prozřetelnosti zalíbilo nám život darovati. Proto navrhuji, abychom ještě tuto noc si v rychlosti hodili kartičky, neboť není mi známo, zdali hraní v karty jest v nebi dovoleno, aby rozmnožilo věčnou blaženost vyvolených božích.

Tato řeč setkala se se souhlasem jeho druhů. I usedli všichni kolem plukovního bubnu, jehož víření volá do zbraně, a použivše oslí kůže za zelené sukno hracího stolu, oddali se licitovanému mariáši. Můj děd, jenž byl tenkrát plukovním tamborem, účastnil se hry pouze jako divák. A podal mi zprávu, že tato hra rozdělila noc na sedmnáct durců, nemenší počet betlů, rozsáhlou řadu stovek se sedmou. Hráči se vášnivě točili, snažíce se znásobiti prchající chvílky nejistého vojenského života.

Jeden z hráčů, jménem Houska, prohrál celý svůj žold a při záblesku růžového dne, kdy třeská polnice budila tábor do boje, odcházel ze hry.

— Herštelt ten grif, — pravil svobodník Němeček, — neodejdeš, dokud mi nezaplatíš tři krejčary za moji hru se žaludskou malou.

— Rád bych, — odpověděl vojín Houska, — ale musím ti zvěstovati, že v kapse nemám brďolu. Počekj do příštího lédunku, pak vše vyrovnám.

— Tvoje řeč je pošetilá, — odpověděl svobodník Němeček, — vždyť nevíme, dožijeme-li se příštího dne. Slyš, kterak děla pruského krále duní. Bitva nám nastává a ty mi prcháš s třemi krejcary. Zaplat', cos dlužen. Dobře jsem viděl, že máš ještě šesták.

— Jsi krkoun a nenasyta, — odpověděl vojín Houska hořce, — mám, pravda, ještě šesták. Avšak nemohu se jej vzdáti. Což, kdybych padl do pruského zajetí? Co by si pruský král pomyslíl, kdyby seznal, že císařský vojín má kapsu prázdnou? Řekl by zajisté, že se domníval bojovati s vojskem, a ne se zástupem žebráků. Nechal jsem ti svých sedmdesát krejcarů, což je více než dosti. Spokoj se mým slovem, že o příštím lédunku zaplatím.

Avšak svobodník stál na svém právu a důtklivě se dožadoval zaplacení. Než jejich při ukončil rozkaz, který je volal pod prapor. Houska běžel ke své četě a Němečkovi bylo odejít k sedmnácté kompanii, kde byl u druhé čty křídelní šarží.

A než se rozešli, volal za odcházejícím vojínem Houskou:

— Pamatuj si, bídný zloději, že ty tři krejcary ti nebudou darovány. Já je musím mít. Proklínám tě, proklínám tvoji kartu. Necht' ti sebelepší stovku zničí dvě plonkové desítky, které koupíš v talóně, každý tvůj betl necht' je zhuben nenápadnou osmou, kterou ti podebere protihráč, jenž má lajer sedmi karet, tvoje dvousedmí buďtež pustošena nenadálými mitlpunkty... Ať nemáš radosti z krásné karty, ať tvůj zrak je neustále unavován pohledem na smrdinu bez hlášek a bez desítek. Ať ti nic nepomůže od špatného listu, ani snímání levou rukou, ani otáčení židle, ani řezání karet, ani plivání na talon... Tak jsem děl. Nebesa vyslyší moji kletbu!

Zahřměla děla, zarachotily pušky. Bílé císařské kabáty se srazily s modrými pruskými bojovníky. A když se boj skončil, dvacet tisíc mrtvol pokrývalo bojiště, dvacet tisíc a mezi nimi svobodník Němeček...

Vojín Houska vyvázl životem. Avšak pruský kartáč mu utrhl pravou nohu. A když se pozdravil a rána se mu zahojila, pak obdržel od císaře pána válečný kříž a trafikou v Kostelci nad Orlicí. Prodával paklíčky tabáku, kuba, krátké, viržinky i uherky, a přitom pilně hrával se sousedy v karty.

Běda! Neměl štěstí ve hře. Všechny naděje vniveč se mu obracely; a výtěžek abaldy mizel v kapsách spoluhráčů. Stokrát přísahal, že karet do rukou nevezme, stokrát přísahu zrušil; jmění se mu tenčilo a on zřel před sebou žebráckou mošnu.

A jednou v noci stanul u jeho lože bledý stín. Bílý kabátec císařův měl potřísněný krví.

Stín pravil: — Infanteristo Housko! Pamatuješ na mou kletbu v ležení u Sadové? Hle, jak se naplnila slova má... Černý skutek byl po zásluze potrestán. Nebudeš míti štěstí, dokud nezaplatíš tři krejcarey. Poslyš! Moje tělesné pozůstatky leží pod prostým křížem na bojišti sadovském. Odeber se tam a tři krejcarey polož na můj rov. Pak bude z tvého listu sňata kletba.

Tak pravil stín a zmizel.

Ráno se vypravil trafikant Houska do Sadové. Odebral se na bojiště a tam vyhledal Němečkův hrob. Poklekl a vroucně se pomodlil za klid duše svého spolubojovníka.

Pak položil tři krejcarey na hrob a pravil: — Milý kamaráde, frajtře Němečku! Tady máš, co ti patří, a nyní buď mi dobrý, jaks býval dříve. Víš, tenkrát v tom tumlu jsem ti nemohl zaplatit; ale nyní ti dávám, co ti náleží, i kdyby to byl flekovaný durch. Pozdravuj kamarády tam nahoře a na shledanou!

Odcházeje otočil se ještě jednou a zvolal: — Tři krejcarey jsem ti položil na hrob. Tys to viděl. Kdyby se měly ztratit, já jsem z toho oblga venku; já jsem platil!

— Od té doby, — dodal pan Bek, — měl trafikant Houska velké štěstí ve svém podnikání. Všechny lidi, ať byli z Kostelce, z Vamberka, Rychnova, nebo ze Solnice, všecky v kartách pokořil a své jmění znamenitě rozmnožil. Zemřel, zanechav rozsáhlé statky svým potomkům...

Nádraží bylo pusté, jenom v čekárně klímal jakýsi venkovský strýc na hromadě zavazadel. Čekal jsem na vlak, jenž měl mne odvézt do Prahy. Tam chci si hledat štěstí.

Pan Ulián mne vypudil ze svého domu. Obtížen černou vinou opustil jsem navždy vůz principálův. Přecházel jsem nepokojně perón malého venkovského nádraží a obíral jsem se neveselými myšlenkami. Vzpomněl jsem si na slova svého tatíčka, jenž mne důtklivě varoval před ženami a zejména před manželkami. Chybil jsem, nedbaje slov tohoto zkušeného muže.

Přišel z hostince domů, zastihl principál svoji ženu a mne v situaci, kterou váhám blíže označiti. Byl již beztak roztrpčen neplodným zápasem s panem Kundrtem; a nyní propukl jeho hněv nevázanou silou.

— Valérie! — zvolal. — Co to vidí oči mé? Bud' zavržena, bídnic, kteráž jsi zapoměla svých povinností dobré matky a řádné manželky! Nebesa! Zdaliž můžete chladně zírat na to, jak pokálen byl krb rodinný? Otevřiž se země a pohlt' horkým nitrem svým tuto Sodomu!

— Milý muži, — odvětila paní Valérie s klidným úsměvem, — nedobře činíš, jestliže se dávaš strhovati hněvem. Jsi na omylu. Necítím k tomuto jinochovi nic jiného, leč lásku mateřskou, kterou nezavrhuje ani mrav, ani učení. Urazil jsi mne, avšak já ti nechci splácet stejnou mincí. Nechtěj, abych ti připomněla tvoje dobrodružství. Nechci mluvit o jisté Adrienně v městě Besançonu, zdráhám se vysloviti jméno anglické dívky, jménem Mabel, která byla jednoho dne unesena, takřka před zraky zarmoucených rodičů, přejí si, aby v mém srdci zanikla vzpomínka na plavovlasou Němku, která snad ještě dnes očekává svého miláčka, jenž ji opustil se slibem, že ji odvede k oltáři... A což mladička Kathleen, kde je nyní...?

— Zadrž! — zvolal pan Ulián mocným hlasem. — Nepřišel jsem, abych zde cosi... Necht' odpočívají ony historie pod přikrovem zapomenutí. Já vlastně... Víš dobře, že nejsem žárliv. Pohnutý život naučil mne rozvážné shovívavosti. Můj hněv nebyl obrácen k tobě, ale týká se tohoto mladého muže. Neboť je-li vděk a úcta k dobrodincům vydána vepsí, co máme ještě na světě očekávati?

A obrácen ke mně pokračoval: — Mladíku, hráli jste nepoctivou hru. Jaký jste hráč, jenž dává přednost pochybným slastem v náručí stárnoucích žen před rozkoší, kterou poskytuje spravedlivý boj? Dnes jste opustil svého mistra a vydal jste jej v ruce nejapného hráče, jehož hra mu neposkytla ničeho jiného než řetěz trpkostí. Je dobře, pane... Žádám, abyste okamžitě opustil můj dům. Poplenil jste své štěstí, pane. Přejí vám mnoho zdaru ve hře, ačkoli jsem zachvácen obavou, že ve vás roste falešný hráč...

Pobouřen jsem se ozval: — Pane Uliáne, dovolte...

— Mlčte, pane! — přerušil mne principál ostře, — já vím, co mluvím. Hráči mariáše jsou veskrze počestní občané, kteří nežádají ničeho, než co získají ve spravedlivém boji. Opusťte mne, pane. Nechci vás už vidět...

Tak jsem odešel z tohoto domu, abych kráčel vstříc neznámé budoucnosti.

Do Prahy!

Červená stovka + sedma =

moravské maso + sklenice smíchovského.

Udav se!

Vlak unáší mne ku Praze. Vesnice s červenými střechami. Borové lesíky, vyschlé žárem. Na obzoru dýmá vysoký komín továrny. Zástupy žen pracují v polích. Hřbety se narovnávají a ruce kynou vlaku na pozdrav. Krajina, podobná záplatovanému šatu žebrákovu, se zvolna otáčí do kruhu. Olejnatý kouř šimrá v nozdrách a činí ruce lepkavými. Lokomotiva dunivě přejíždí železný most. Nahá mládež na břehu řeky vítá vlak nezřízeným pokřikem. Svahy, zelené dlouhou, hebkou trávou. Ba, nebylo by nepříjemno zaměnit někdy pažit se zeleným sukнем hráčského stolku. Karty se hbitě zamíchají, měkký zefýr ovívá naše líce; svěžím vzduchem nesou se hráčské výkřiky do modravých dálav. Zamíchám a hráči snímají —

Průvodčí cvaká kleštičkami: — Lístek, prosím, pánové.

Mechanicky sahám do kapsy u vesty a podávám průvodčímu jízdní lístek.

— Malá dává!

— Jak, prosím? — podivil se konduktér.

Probral jsem se ze zádumčivosti a rozpačitě zasmál svým pošetilým vidinám.

— Nic, nic, — pravil jsem chvatně.

Průvodčí odešel a já se rozhlédl po kupé. U okna seděl pán; rudá líc byla porostlá krátkým a huňatým plnovousem, takže připomínala pohovku, jejíž prasklý povlak propouští koudel. Unaveně a rozmrzele přebíral se v novinách.

Druhý seděl naproti mně. Měl na klíně kus mastného papíru. Krájí zavírákem chléb a jeho čelisti žvýkají salám se zoufalou umíněností. Až sní salám, načne řízek. Mezi salámem a řízkem urazí se několik kilometrů. Další kilometry pozří se zároveň s vajíčky. Potom několik doušků piva přivede jej blíže k cíli. A tak ta cesta uteče.

Pozoroval jsem, že moje slova — malá dáva — učinila na pána u okna dojem. Složil noviny a se zájmem pátral v mé tváři. Nepokojně vrtěl se na místě; bylo zřejmo, že se mu k mozku prodírá nějaká myšlenka. Rozhodl se a smekl svůj panamský klobouk směrem ke mně.

— Fikejz! Moje jméno je Fikejz, pane. — A pronesl několik obecných sentencí o nepříjemnosti cestování v tom horku.

Způsobně, jak káže mrav, jsem mu odpověděl. Rozvinula se čilá zábava. Dověděl jsem se, že pan Fikejz je obchodník rukodílným a krátkým zbožím. Je ženat, kromě toho postižen dnou, daněmi, obecními přírážkami a špatnými obchody. Byl u rodiny na letním bytě a nyní jede do Prahy, aby se opět přesvědčil, že na personál není spolehnutí.

Odkášlal a otázel se: — Hrajete, pane?

— Co tím míníte, pane? — opáčil jsem s předstíranou lhostejností.

— Nic, nic... já jen... jestli někdy v kartičky si hodíte. Já také jen někdy... to víte, člověk má jiných starostí...

— Rád si zahraji, — odvětil jsem.

— Tak tak. To rád slyším. Potřeba se někdy rozptýlit. A co račte hrát? Dardu, bulku, francefus, ferbla, filky, komando, čapáry, rami, boží požehnání nebo zelenou louku, mariáš, ambo-jamo, očko, aplítán, poker, skat, bridž, duraka, whist...?

— Rozumím mnohým hrám, — odpověděl jsem, — ale přiznávám se, že nejraději hraji licitovaný mariáš. Můj zvěčnělý tatíček ovládal všechny druhy her stejně dobře. Ale já se rozhodl, že se soustředím pouze na jednu. Duch nynější doby žádá specializaci.

— Výtečně. Vaše řeč je rozumná.

— Vytáhl z kapsy balíček karet.

— Že bychom si hodili?

— Možno. Ale, kde vezmeme třetího? — A můj zrak spočinul na žvýkavém cestujícím.

— Žvýkavý cestující spolkl poslední sousto chleba, sbalil papír a hodil jej oknem. Pak pravil žalostně:

— Z domova až do Hradce jsem snědl sardinky a ementálský sýr. Mezi Hradcem a Chlumcem pozřel jsem bábovku a několik buchet. Myslel jsem, že mi salám a řízek vystačí až do Poděbrad. Mýlil jsem se. Musel jsem přidat několik vajíček. A nyní nejsme ještě v Nymburce a nemám co jíst. Zlořečený život! Jak já tu cestu do Prahy přetrvám?

— Proti nudě dlouhého cestování, — poučil pan Fikejz žvýkajícího cestujícího, — je zahrát si v karty. Čas líbezně uteče. Umíte hrát?

— Inu, hrával jsem, hrával. Nevím, jestli bych obstál. A potom, hraješ-li, můžeš prohrát. A to já jsem opatrný.

— Ale také můžete vyhrát.

— Myslíte? No tak, já bych to zkusil. Ale musíte na mne pomalu. Já musím teprve do toho přijít. A kdybych nějakou chybu učinil, raďte mne omluvit. Všichni jsme lidé chybující.

Počali jsme hrát.

První hru jsme panu Myclíkovi (tak se nazýval náš spoluhráč) schválili. Očka mu radostí zazářila, když jsme mu vypláceli dvacetihalář.

— Tak, hořčici bych měl, — pochvaloval si, — ještě páreček k tomu.

I to mu bylo dopřáno. V příští hře jsme mu schválili červenou sedmu.

— Dobré je to. Tak páreček je doma. A kdybyste mi dali flek, byly by dva párečky. Já bych se ani neotočil, což by byla chyba, neboť bych tak mohl získat čtyři párečky.

A pan Myclík proměňoval tak po celou hru všecky výhry v představu různých pokrmů.

Povýšeného betla nazýval prorostlým bůčkem s novou okurkou.

Durch zaměnil v deset deka debrecínské pečinky.

V obyčejné schválené sedmě viděl svazek ředkviček.

Červená stovka se sedmou dala mu v duchu okoušeti lahodu moravského masa, kterou lze zalévati sklenicí smíchovského ležáku.

A když bral poplatek za dvě vyhrané sedmy, tu se jeho fantazie rozehrála vidinou špekových knedlíků nebo krabičky olejovek a porce ementálského sýra.

Ve Vysočanech vystupoval a pravil: — Díky vám, pánové. A díky osudu. Neboť, kdyby mně štěstí nebylo bývalo příznivo, tehdy bych po mnohé dny musel strádat o chlebě a vodě. Ale takto vám oznamuji, že jste mi zaplatili menu v prvotřídní restauraci. Hle, jaké požitky mi umožnila vaše munificence:

Šálek bujónu anebo drůbkové polévky.

Předkrm: buď malou švédskou mísu, nebo ilustrovanou okurku, omeletu s hašé nebo mozečkové krokety s omáčkou à la Tartare.

Jako hlavní jídlo si možno dát: Šťavnatou pečínku a špagety nebo srnčí s brusinkami, nadívané holoubě či mladou husičku s okurkovým salátem. Ale já také nepohrdnu kachnou s opečenými bramborami, aniž skopovou kýtou s kapraty. Ryby se v této době nepožívají. Jinak byl by mi milý candát na másle. A aby nebylo nedorozumění, netvrdím, že bych nebyl přítelem rizota s parmazánem.

Konečně: Tyto chody buďtež uzavřeny zmrzlinou se šlehanou smetanou nebo čokoládovým krémem nebo žlutkovým dortem. Také je dobrý linecký dort nebo tvarohový závin.

A pak mi přineste šálek horké, černé kávy. Já si zapálím vonný doutník a sledovat budu snivě modrý dým. Zatímco vnitřnosti pracují, myšlenky létají nízko při zemi; jsou neurčité a sladké. Dobře je, pánové, na světě!

Shledal svoje zavazadla a vystupoval. Ale na stupátku se ještě obrátil a pravil: — A co pítí? Jak možno zapomenouti na nápoje? Co se mne týče, já miluji pivo, neboť jsem synem této země. Česká vlast mne zrodila a kdo by se odrodil, čepelem v tu zrádnou hrud'. Pivo nemusí být pouze plzeňské. Dobré je i smíchovské, ba i branické a velkopopovické. Jen když je dobře uleželé a řízné. Dávám pivu přednost přec cizáckými víny, ačkoli takové rýnské nebo italská vína, jako je Lacrimae Christi či Est-est-est... Já také miluji šampaňské a přede všemi dávám přednost značce G. H. Mumm.

Pánové, na shledanou! Oznamuji vám, že výhra mi stačí, abych mohl svým dětičkám přinést po všech útratách, spojených s obědem, dvě kila broskví, kilogram banánů a nějaké třešně. Nebo mám raději své nejstarší dceři přinésti potpourri z „Libuše“, neboť hraje krásně na klavír? A svému synáčkovi barvičky, aby maloval krajinky? Nutno přece také nějaký groš věnovati k výchově dětí. Mládí jest doba učení a v práci a vědění je naše spasení. Ale já jim raději přinesu něco k snědku. Neboť co sníš a vypiješ, nikdo ti nevezme...

Tak mluvil pan Myclík a odešel.

Pan Fikejz chvíli tupě pohlížel ke dveřím, za nimiž zmizel náš šťastný sok; pak vyhrkl zlostně:

— Udav se!

18

I podvodným hráčům náleží dovolená.

Praha a její pamětihodnosti.

O smutném muži

Avšak pan Fikejz nedovedl dlouho chovati hněv. Přimhouřil oko, usmál se a pravil: — Ten nás dostal! Tvářil se, jako kdyby hru neovládal a zatím...

— Můj nebožtík tatíček, — podotkl jsem v odpověď, — mne vždycky varoval, abych nehrál s neznámými... Ne snad, že bychom v každém cizinci měli tušiti podvodného hráče; avšak cizinec odnese výhru a již ti nedá příležitost k utkání. Zejména jest se varovati hry ve vlaku. Vlakoví hráči staví se nechápavými; lehkověrným předstírají, že jsou snadnou kořistí, ale obyčejně sezná jejich protivník ke své škodě, že se krutě mýlil.

— Máte pravdu. Leč bývají i jiné povahy. Já například jsem poznal ve vlaku pána, který vyzván, aby se zúčastnil hry, dlouho odmítal. — Pánové, — říkal, — hrát se mnou nemá cenu; já jsem podvodný hráč. Paramentařina je moje živobyті. Nyní ale nechci o hře nic vědět. Jedu na dovolenou. Každý člověk má nárok na odpočinek.

Usmívali jsme se jeho řeči jako podařenému žertu. Ale onen pán tvrdil, že mu nic není vzdálenější než žertovat o tak vážné věci, jako je zaměstnání.

— Trvám na tom, co jsem řekl, — pravil. — Město živobyті zanechal jsem za zády a nyní hledám v lůně přírody oddech. Chcete, abych hrál. Já vím, že byste se neodvážili žádat učitele, aby vás v době prázdnin ve vlaku vyučoval čtení a psaní; ani poštovního úředníka na dovolené, aby vám expedoval doporučivo. A parlamentáře nutíte ke hře? To není hezké, pánové. To je, abych tak řekl, protisociální. Kromě toho jste mi tak sympatičtí, že nechci ve vás zanechat špatné vzpomínky. Pohleďte na můj malíček. To je moje jmění. Tímto

malíčkem dovedu si namíchat jakoukoli hru. Nenaléhejte na mne. Rozmlouvejme o umění, písemnictví nebo o národním hospodářství; jsme ve vlaku, možná láti vládě. Vyměňujme si názory. Tak čas uteče —

— A co vy? — tázal jsem se.

Pan Fikejz vypustil zádumčivé kouř ze své viržinky.

— My? Hráli jsme —

— A vyhráli jste?

Pan Fikejz mávl rukou.

— Stálo nás to hodně peněz, — vzdychl.

— A onen parlamentář?

— Vyhrál, — řekl pan Fikejz po chvílce. — O všecko nás obral. Úplně nás zničil. Sebral výhru, pěstí hrozil a zlořečil: — Ani o dovolené nemá člověk pokoj! Styďte se, pánové! Varoval jsem vás a vy jste neposlechli. Pykáte za svoji lehkomyšlnost. Uf, nadřel jsem se...

Pan Fikejz se odmlčel. A já myslil na to, že neznámý pán obral mne o poslední krejcar. Z čeho budu nyní v Praze živ? Starost brázdila mé čelo.

Pan Fikejz pozoroval, že jsem skleslé mysli, a tázal se, co mne souží. Pověděl jsem. Tu uchopil mne za ruku, pohlížel na mne svýma upřímnýma očima a pravil: — Netrud'te se. Já vás nedám. Mám velký závod, ve kterém se zdatná síla uplatní. Nechtěl byste vstoupiti ke mně? Potřebuji čilého místního zástupce. Nebude to pro vás těžká práce, neboť jsem zavedený.

Dojat, uchopil jsem jej za ruku.

Ale dobrý pan Fikejz odmítal mé díky.

— Neděkujte mi, — pravil, — není zač. Jsme přece lidé a karbaníci. Karbaník karbaníkovi má pomáhat. Podívejte se... Praví se, že je karban neřest. Možná. Ale neřest lidi sdružuje. Mravně dokonalí lidé mají smysl pouze pro ideály; ale člověka nevidí. Nám však, neřestníkům, je člověk bližší než idea. Nemohu odepřítí pomoci strádajícímu karbaníkovi...

Firma pana Fikejze byla v místě dobře zavedena. Byl to starý, solidní závod, který teprve loňského roku si zavedl záznamní pokladnu a telefon. Dlouho se vzpíral těmto novotám.

Moje zaměstnání pozůstávalo v tom, že jsem navštěvoval zákazníky a zaznamenával si objednávky. Nemusil jsem vybranými řečmi podněcovat koupěchtivost svých klientů. Sami učinili včas objednávku. Žádali pouze, abych s nimi rozprávěl o předmětu jejich zájmu. S jedním musil jsem si popovídat o půvabech rybolovu a musil jsem vyslechnout teorie o tom, jak se chytají štiky, jak kapři a jak možno uloviti karase. Jiný zajímal se o živé události na fotbalovém hřišti. V sobotu odpoledne zavíral krám a s rodinou spěchal na ohrazený zelený trávník. A následující týden bylo mi vyslechnouti líčení o napínavých zápasech, o skrumážích před brankou, o tom, kterak levá spojka nízkou přízemní ranou zahájila skóre a jak back jen s námahou odvrátil nebezpečí. Poprvé za mého života bylo se mi zajímati o dribling, o chytání míčů robinzonádou a střelení pod břevno. Tento sport byl mně, karbaníkovi, cizí; a jen zájem o obchod vedl mne k tomu, abych navštěvoval hřiště. A musím říci, že jsem záhy získal pro tuto hru živý zájem. Poznal jsem, že do fotbalu musejí hráči vložiti neméně důvtipu než do karbanu.

Večer pak, jak je přirozeno, věnovali jsme se hře. V průvodu pana Fikejze navštívil jsem několik kaváren, abych se v Praze orientoval. I žasl jsem nad krásou a úpravností zdejších lokálů a poznal jsem, že stověžatá matička kráčí v čele pokroku.

Tak jsem poznal kavárnu *Paříž* a velkolepý *Obecní dům*, jenž svojí secesní krásou vévodí náměstí Republiky.

Vstoupil jsem do *Unionky*, která láká drobné umělce a spisovatele svojí počestnou ošumělostí. A kavárnu *Arco*, ve které izraelští obchodní cestující dávají najevo svůj překypující temperament, jsem též poznal; i do *Bohuslavky*, jejíž skromné půvaby jsou tísněny masívem Národního muzea. Odpusť, milý čtenáři, že nemohu všem pražským živnostem kavárenským vzdát chválu, jež jim náleží. K tomu mi nezbyvá ani času, ani místa.

Kavárnu *Bohuslavku* jsme navštěvovali každou středu. Zde zasedal pan Lebeda, majitel závodu železným zbožím. Tady jsem poznal pana Hroneše, hráče váhavého a přemýšlivého. A sem dojížděl z Kladna důstojný P. Ignác Burda a čile účastnil se hry. Jmenuji kavárnu *Bohuslavku* na prvním místě proto, poněvadž mne zde potkal osud, jenž měl pronikavý vliv na můj budoucí život.

Za židlí P. Bureše němě trčel suchý, dlouhý muž, jménem Kalous. Rázem 8. hodiny večerní se dostavoval a v pozdních hodinách nočních opouštěl s hráči lokál. Nikdo jej neslyšel promluvit slova; jen smutnýma očima sledoval hru. Ale hráči si naň zvykli tak, že bez něj nemohli zahájit utkání. Sám se pamatuji, že jednou vynechal a tím uvedl partii v nepokoj. Zvláště P. Burda byl rozčilen a pln starostí. Když se dověděl, že pan Kalous dosti vážně onemocněl, tu ještě před zahájením hry velel svým spoluhráčům, aby se s ním pomodlili za brzké uzdravení tichého muže.

Vrchní číšník, jenž znal soukromý život svých hostů velmi podrobně, dal se jednou pohnouti, aby vypravoval o jeho minulosti.

Náš smutný přítel býval ve svém mládí nezřízený pijan a karbaník. Měl však velmi přísnou manželku, která dovedla jeho neblahé vášně krotit. Za každý přestupek býval trestán a doma vězněn. Choval-li se po celý týden vzorně, pak mohl na jeden večer mezi přátele.

Tehdy vstupoval do své oblíbené hospody s plamínky v očích, mnul si radostně ruce a zpíval: — Dneska maminka dovolila Karlouštíčkovi do hospody, protože se slušně choval a svůj plat řádně přinesl. — Nikdy nemluvil, ale své řeči prozpěvoval v operních melodiích. Když se přiblížila jeho hodina, tu povstal a zapěl zastřeným tenorkem: — Sbohem buďte, přátelé, smutně se s vámi loučím, více s vámi nemohu přebývati, protože by maminka Karlouštíčkovi nabacala...

Avšak jednou se stala neblahá událost, která zamžila rozum našeho přítele a učinila z něho nalomeného člověka.

Veselí přátelé pana Kalouse pojali jednou při pitce záměr vysvobodit Karlouštíčka ze zajetí přísné manželky. V noci připlížili se k jeho domu, přistavili žebřík, vlezli do ložnice a Karlouštíčka unesli. Zavezli jej do Plzně a tam ho drželi po celý týden uprostřed bujných pitek. Když se Karlouštíček vrátil domů, tu našel svoji manželku mrtvou. Zemřela následkem rozčilení a z nevyšlovného zoufalství, že se jí ztratil Karlouštíček.

A pan Kalous kvílel nad hrobem své maminky a úpěnlivě ji prosil za odpuštění. Od té doby odumřel životu, zanechal pití i karbanu a stal se tichým společníkem partie v *Bohuslavce*. Celý týden setrval v dobrovolném domácím vězení a jen ve středu si dovolil východ. A jinak celé své myšlení věnoval nebožce, své přísné mamince.

Kdo je patronem karbaníků?**Pan řídící Tšpon.****Jeho paměti**

Velebný pán mohl sloužiti za příklad náruživého hráče, jenž nicméně dovede krotit své city do té míry, že jakkoli rozjařen, nikdy nevydal ze sebe slůvka křivého. Tento učený muž neznal onoho zavrženíhodného zvyku mnohých hráčů, kteří svoje neúspěchy provázejí hrozným zlořečením a kteří svoje strašlivé kletby pronášejí mnohdy bez ohledu na přítomnost nevinného děcka, které přišlo přes ulici se džbánkem pro pivo.

I provázel hru nevinnými výrazy, které nemohly zavdati příčinu k pohoršení.

Říkával: — Sakulentské eso, kterak jsi mne zmátlo!

— Kulový spodku, zpropadený hošíku!

Špatný list nazýval: — Ó, zástupe nešlechetných Amalekitských!

Nad kartou dlouho zpytoval, maje oči obráceny ke stropu, a ševalil rty.

— Hle, — dráždil jej pan Fikejz, — velebný pán se modlí k patronu karbaníků o vítězství. Důstojný pane, kdo je patronem karbaníků?

Důstojný pán se podivil této otázce. Zamyslíl se a pravil po chvílce: — Milý pane sousede, uvedl jste mne svojí otázkou v rozpaky. Nechte mne uvažovati.

Především si musíme ujasniti, je-li hra v karty hříchem. Já myslím, že nikoli. Hřích je vědomé přestoupení zákona božího. Pěstujeme-li však hru v karty v slušných mezích a nedává-li karban příčinu k pohoršení, pak se domnívám, že tato zábava neodporuje duchu křesťanství, které je nakloněno veselosti a družnosti.

Pak by ovšem karban mohl míti svého patrona. A pátrám-li ve své paměti, tu se přikláním k názoru, že by patronem karbaníků mohl býti některý svatý ze zakladatelů řádu františkánů...

— Nuže? — tázal jsem se.

— Možno považovati, — pokračoval velebný pán, — za patrona karbaníků svatého Františka Saléského, vznešeného biskupa ženevského, jenž se proslavil vynikajícím spisem *Filothea*, který pánům k četbě doporučuji. Přitom jsem na pochybách, nemá-li býti povýšen za přímlovčího karbaníků miloučký svatý František z Assissi, přítel dětí a kumpán prostých lidí. Jeť nabíledni, že tento světec na svých cestách slunnou Umbrií účastnil se hostin a radovánek venkovanů, a tedy je možno, že si s nimi často ve vrhcáby i v kartičky hodil.

— A což mariáš, — pátral pan Fikejz, — mariáš nemá svého patrona?

Velebný pán se zasmušil.

— Obávám se, že nikoli. Mariáš je hra česká. A čeští svatí jsou vesměs smutní patroni, jsouce obrazem povahy svého národa. O žádném českém svatém není známo, že by se dovedl povесelit v kruhu prostých lidí a vyhoditi si v mezích křesťanského mravu z kopejtky. Čeští svatí jsou patroni přísní a pouční...

Tak pravil velebný pán a hlásil betla.

Jednoho večera — velebný pán nebyl právě přítomen — přivedl pan Lebeda s sebou do *Bohuslavky* hosta.

Byl to různolící kmet, pomeňší a švitořivý. Bílé kučery pokrývaly jeho hlavu jako šlehaná smetana číši mražené kávy.

— Představuji vám, — pravil pan Lebeda, — svého bývalého učitele, pana Tšpona, nyní správce školy na odpočinku. Doporučuji jej vašemu přátelství; zasluhuje svrchované úcty. Pan Tšpon vycvičil mne v elementárních naukách, a když jsem školy vychodil, zaučil mne v taje licitovaného mariáše.

— Příliš mi lichotíš, Toníčku, — odmítal starý pán, — jest ovšem pravda, že jsem měl svoje žáky rád a moji svěřenci mi stejným citem opláceli. A tebe, Toníčku, jsem zejména vyznamenával, neboť jsi měl hlavu jako stříbrný zvonek. Ale uličník jsi byl, velký uličník... Kdopak mi to v roce 1903 zavřel do katedry chrousty? Přiznej se, hochu darebný. Nepřiznáš-li se, postavím tě na hanbu...

— Nemohu stát na haně, prosím, pane učiteli, protože musíme hrát. A zveme vás ve svůj kruh. Prosím, působte s námi.

— To jest ovšem něco jiného. Povinnost je povinnost. Ale po hře tě potrestám, nepřiznáš-li se.

Když po skončení hry přepočítával starý pan řídící svoji hotovost, shledal, že prohrál sedm korun šedesát haléřů. Zasmušil se a pravil:

— Neměl jsem se pouštět do hry tady v tom Babylóně. Velkoměstský ruch mi nesvědčí: moje mysl není při věci, jak by měla. Stala se chyba... Zkrátil jsem věno své dcerušky Martičky.

Povstal a dodal důrazně: — A to bylo tím, že jsem se dvakrát pošetile otočil. Kam jsem dal hlavu? Dvacáků jsem netrhal a vy jste, kuliferdové, měli na mne kupu meldunků.

Pohlédl na pana Lebedu a jeho tvář zpřísněla:

— A ty, kluku uličnická, napišeš mi stokrát: — Dal jsem panu učiteli do katedry chrousty — a dáš to tatínkovi podepsat. Já tě, darebníče, naučím dobrým mravům!

Obchodník železným zbožím zastříhal dvěma prsty zdvižené pravice a pokusil se namítnouti: — Prosím, pane učiteli...

— Mlč! — zahřměl stříbrovlasý kmet. — Učiníš, jak jsem pravil. Přineseš čistotně napsaný trest do mého sídla v Poříčí na Sázavě a — (ukázal na mne) — tohohle mladého vezmeš s sebou.

Jeho tvář zvládněla, když dodal: — Tam se ukáže, kdo s koho. Důtklivě vás zvu, pánové, počtete starého muže návštěvou. Uprostřed krásné přírody a na svěžím vzduchu si zahrajeme. Nechci žít ve vaší paměti jako břídil a popleta.

Vyhověli jsme pozvání a příští neděli vydali jsme se na cestu. Byl krásný den a svět šuměl veselostí, když jsme na Wilsonově nádraží nastupovali do vozu modřanské lokálky.

Dýchavičný vláček byl nabit cestujícími. Zde jsi viděl skupinu hlučících trampů v kostkovaných košilích, kteří vytrvalou hrou na mandolínu slaví volný a nespoutaný život v divoké přírodě. Onde jsi spatřil opálené venkovany, kteří sedí na svých zavazadlech a hulí z věkovitých dýmek. Tu potěšilo se tvé oko pohledem na několik tet a sestřenic, které mají účesy pod barevnými sítkami. A brzy octli jsme se v lůně jedné rodiny, která v počtu mnoha hlav zaplavila vagón.

Bylo nám těsno uprostřed nepokojného a popudlivého zástupu, ale přesto jsme si zachovali mysl svěží, a tak jsme letěli cíli vstříc.

Vlak burácí podél černých skalisek, jest pohlcován jícny černých tunelů, aby se opět objevil ve stříbrném světle. Pod námi teče Vltava, jejíž břehy jsou vroubeny davem povykujících naháčů; s nemalou rychlostí ubíhají nazpět cihelny a cementárny.

Tak nám uběhla cesta a my jsme šťastně přibyli do Poříčí nad Sázavou. Pana řídicího Tšpona jsme zastihli, an stojí u vrátek a dlaní si zaclání obličej. Spatřiv nás, zajásal a řekl, že jsme hodní. Uvedl nás do stinné besídky a sám vyběhl do stavení. Brzy nato se vrátil, přinášeje velkou papírovou krabici a tlustou knihu.

Pravil: — Nechám vás chvíli o samotě, neboť musím všechno připravit k vašemu uvítání.

Počali jsme z dlouhé chvíle prohlížeti knihu. Měla název *Moje paměti* a první stránka nesla heslo *S Bohem*. Tyto zápisky počínaly se rokem 1883. Převraceli jsme stránky, hustě popsané drobným, úhledným písmem.

— 4. září 1883. Hra počala se o třetí hodině odpolední a končila se o deváté hodině večerní. Účastnili se pánové: Fiškandl, Poborák a Nehyba. Poborák učinil renonc. Vyhrál jeden zlatý a čtyřicet pět krejcarů.

— 14. prosince 1889. Za účasti pánů Fiškandla, Krause a Poboráka počalo se působiti hned po obědě. Hra byla pamětihodná tím, že jsem vyhrál čtyři durchy po sobě. Výtěžek: Tři zlaté šedesát krejcarů. Kraus mi nese dvacet pět krejcarů. Připisuje se mu k tíži.

— 25. června 1896. Zemřel pan Fiškandl, který si již dlouho naříkal na ledviny. Na jeho místo nastupuje zkušebně pan Grulich, starosta. Jest opatrný a hádavý. Nechali jsme brzy hry. Vyhrál: Šest krejcarů.

— 6. září 1900. Přijeli hosté. Četnický závodčí Lexa a c. k. profesor Komers. Pan Lexa hraje mistrovsky. Zelenými vyrazil panu profesorovi sedmu. Škoda, že musil brzy na patrolu. Vyhrál jednu zlatku a jednu novou korunu.

— 17. ledna 1908. Zima je velmi tuhá a mnoho ptactva pomrzlo. Včely se musejí přikrmovati. Koupil jsem nové karty. Nehyba se otočil na dvě sedmy a vyhrál. Velmi jsem se rozmrzel na pana Lustiga, nájemce dvora, že lehkomyšlně flekuje. Prohrál jsem zlatý sedmdesát. Odmítli připlatit si na nové karty. Víckrát nehraji.

— 18. ledna 1908. Hra byla velmi zajímavá. Nehyba prohrál sedm zlatých a řekl, že víckrát nehraje. Vyhral jsem 4 zlaté 30 krejcarů, ostatní pan Lustig.

— Martička dostala osypky. U zdejšího úřadu nastoupil nový listonoš. Zdali také hraje?

20

Martička...

Přes tu naši louž letěl chocholouš.

Z vypravování starého válečníka

Mezitím, co jsme se oddávali četbě této zajímavé knihy, přišel pan Tšpon.

Zasmál se drobným, stařeckým smíchem a pravil:

— Jen se nevyrušujte, pánové. Tato publikace je moje životní dílo. Obsahuje všechny zajímavé události od té doby, kdy jsem zde nastoupil jako učitelský pomocník. To však je již druhý díl. První si vypůjčil obecní tajemník Král, který je jako já přítelem memoárové literatury.

Moji pozornost upoutala také krabice, která ležela na stole. Měla rozměr krabice, do které se balí kostkový cukr. Ale když jsi ji otevřel, shledal jsi, že je to plechová škatulka od cigaret *Khedive*, která obsahovala drobné mince. Její rozměr se časem zvětšil postupně nalepovaným papírem, jenž byl popsán záhadnými poznámkami a číslicemi.

Stařec nám podal toto vysvětlení: — Dbám vždycky toho, abych měl dostatek drobných. Stává se, že pánové, kteří mne přicházejí vyhledati v mém sídle, aby si se mnou zahráli, nemívají drobných peněz. Z toho povstávají svízele a hra se zbytečně zdržuje.

— A co značí ty poznámky na obalu, pane řídící? — tázal se pan Lebeda.

— To máš tak, — odušil pan Tšpon, — když skončena jest hra, pak poznamenám na papíře svůj výtěžek s příslušným datem. Tento papír nalepím na krabici. Tak, podobna krápníku, zesílila věky vrstva papíru... A výsledky hry přenáším za zimních večerů z obalu krabice do knihy svých pamětí. Tato činnost, kromě včelařství a výchovy mé dcery Martičky, vyplňuje jeseň mého života... Ejhle, právě přichází, přinášejíc občerstvení!

Do besídky vstoupil podnos s květovanými hrníčky... a dívka, která držela podnos v ruce, způsobila, že mé srdce sladce strnulo. Byla krásná, pánové... Já cítil, že v této chvíli dotkl se mne Pán svým prstem. Její spanilost byla taková, že muž, který ji jedním okem spatřil, mohl býti rázem příslušným úřadem zbaven svéprávnosti a postaven pod kuratelu. Já nejsem básník, pánové, abych mohl vypsát svoje city. Mohu říci jenom tolik, že jenom rozkošná bradavička, kterou jí Hospodin v humoristické náladě nad levým koutkem úst umístil, způsobila, že jsem viděl celý svět růžově...

Sotva jsme dopili kávu a hodlali přistoupit ke hře, tu ozval se zvenčí hlas: — Hola, přátelé! Jakže? Vy byste beze mne působili?

Rozhrnula se houšť psího vína; objevila se zjizvená hlava s přátelsky vyceněnými zuby. Stařec se zaradoval.

— Jen dál, pane Dykaste, — pobídl majitele zjizveného obličeje. A obrátiv se k nám, pravil: — Doufám, že nepohrdnete společností mého souseda. Pan Dykast je muž znamenitý. Tento bílý lev Sibíře dovedl stejně udatně bojovati za vlast na nesmírných pláních svaté Rusi, jako se vyzná v boji na zeleném sukně.

— Jest nám vítán, — pravil pan Lebeda.

— Tak, malá dává, — pravil muž se zjizveným obličejem a vytáhl z balíčku karet kulového spodka.

Zachvátil nás oheň nadšení. Karty se rozdávaly a pleskaly o stůl s rychlostí, jako by byly poháněny neviditelným strojem.

— *Kuda jábločko,*

kuda ty kutišsja...

zpíval pan Dykast, když byl zhuben jeho betl.

— *Přes tu naši louž*

letěl chocholouš...,

tak opěvoval pan Tšpon přebitou sedmu.

— Na cestě do Jalových Dvorů jsem potkal kouzelníka..., — recitoval pan Lebeda nad špatným listem.

— O, hra mi zoufeles! — úpěl pan řídící učitel, maje platiti za flek pod obojí způsobou. Ale cítě mocný list v hrsti, vyhrožoval nám vzápětí: — Nadělám z vás konzerv!

A za mými zády usedla Martička. Já, posílen její přítomností, bojoval jsem tak chrabře jako nikdy předtím, čímž jsem velmi stoupl v očích spoluhráčů.

Tak válel se boj sem a tam, až se slunce sklonilo k západu.

Příjemná únava se nás zmocnila a my jsme se oddali družnému rozhovoru. Mnohé vzpomínky vypluly jak bublina nad bažinu. Pan Lebeda vyprávěl příběh o třech bratřích, kteří, majíce hlídati stádo svého otce, krátili si čas hrou v karty. Neměli peněz, a proto platili kusy skotu a bravu. Za červenou sedmu platili ročním beránkem, cena betla byla ustanovena ve výši telete, ale durch stál statného bulíka. Tak rozehráli stádo svého otce a třemi směry se rozešli, každý se svým podílem. Vyhledali si krajiny pro svá stáda a založili kmen.

— To je příběh z dějepravy, — přerušil jej invalida Dykast, — a takové vypravování posloucháme jako pohádku... Dovolíte-li, budu vyprávěti své příhody z války...

Nacpal si dýmku, zamyslíl se a jal se vyprávět:

— Světová válka byla krutá a mnohé utrpení přinesla národu. V čase míru jsem nebyl odveden, neb jsem měl křečové žíly a byl jsem špatný na dech. Ale v roce patnáctém seznali, že jsem hoch jako květ, a tak si mne císař pán povolal na vojnu. Učili mne cvičením s puškou a chodit v řadě, a když jsem dovedl všecky vojenské věci, tak jsem obdržel štikově šedou uniformu, tři sta ostrých, rezervní konzervy a ostatní výzbroj.

Avšak nejlepší těšitel vojnův, pánové, v tom těžkém životě je tahací harmonika a karty. Na to nesmíte zapomenout, kdyby měla propuknout nová vojna. S patnáctým maršbataliónem jsem táhl do pole. Cesta nás vedla přes Moravskou Ostravu, Bohumín, Krakov. Jako kočující komedianti trávilí jsme život ve voze. Za pouti po českých zemích jsem neměl štěstí; padala karta taková, že život člověka netěšil. Teprve za Krakovem se to obrátilo a smůla byla protržena. Leč den nato vyložili nás ve městě, jež se zove Rawa Ruska. Zde jsme fasovali

každý dvě večky chleba a odtud se šlo už jen pěšky na Uhnów, jenž už leží na hranicích, a pak jsme vešli do ruské země.

Trudné doby nastaly. Po nekonečných silnicích jsme táhli za palčivého srpnového slunce i za truchlivých ruských dešťů. Pokleslí na mysli a schvácení únavou neměli jsme myšlení na karty. Rozcuchané polské chalupy. Nekonečná alej švestkových stromů. Bukové lesíky. Na obzoru větrný mlýn. Ne, v této zemi nechtěl bych být ani po smrti...

Patnáctého dne našeho putování dospěli jsme konečně do fronty. Na obzoru vidíme drátěné překážky. Slyšíme hluché štěbetání kulometů. A ve vsi, která sloužila za rezervu, uvítal nás velitel pluku, který chtěl nám povědět, že císař pán očekává, že radostně položíme život za vlast. Avšak během jeho řeči zatřepetal nám nad hlavou červenošedý praporeček: Japonský šrapnel explodoval a přinutil nás, abychom se rozprchli. Přidělili nám místo na jedné zahradě a tam jsme si každý polní lopatkou vyhrabali pro sebe příbytek.

V noci nás probudili a vedli do předních zákopů. Kamarádi říkali, že teď bude dobře, protože v linii je mírná vojna a vyvalování břicha. Času dost na hraní. Všechno ale dopadlo jinak. Ráno, když jsme si šli pro kafe ke kuchyni, přepravili se Moskali přes řeku Styr, a pušky, které jsme nechali ležet v šiřardách, hodili na hromadu, a nás, kteří jsme se vraceli s plným ešálkem, brali jednoho po druhém a odváděli na druhou stranu. Ani kafe jsme v tom zmatku nemohli vypít.

Tak jsme si ani nezaválčili a již jsme se ubírali jako vojenoplenny do moskalské země a tam nám veleli, abychom pracovali. Bylo to lepší, než v austrijské vojně, neb Čech je k dílu, ale nerad dělá vojenské vopičky, které k ničemu nejsou. Já jsem přišel k jednomu mužikovi, dost bohatému, jmenoval se, počkejte... Sidor Ivanovič Kobylenko, měl jsem se dobře, jídla dost, pil jsem samohonku, to je moskalská kořalka, a kouřil machorku. I báryšny byly, s těmi jsme večer guljali, na harmoniku hráli a sěmočka louskali. Ruská řeč je moc podobná naší, jenom židům se říká livrej, pes sabáka a meruňky nazývají brkosy. Rusové jsou národ dobrý, jenom když se ožerou, pak mlátí do zubů, a to je často. Dobře mi tam bylo, jenom se mi stýskalo, vždyť ani zahrát si člověk nemohl. Karty jsem na frontě ztratil a Rusové hrají ty svoje moskalské hry, jako duraka, což je hloupá hra, asi jako černý Petr, a ve městě hrají vint, který je tak něco mezi ferblem a bulkou. Jiný kraj, jiný zvyk.

Najednou přišla zpráva, že se naši šikují, české vojsko se formuje a přišli k nám na děrevnu vyslanci, kteří zvali do legií. Tu zprávu jsem uvítal s radostí, neb čas mi tu byl hloupý a já tu

chodil od ničeho k ničemu. Pak jsem chtěl domů, živnost jsem měl, ženu pořádnou a kluka a tady jejich táta dělá nádeníka, na hlavě má furažku a místo kabátu přepásanou rubašku. Kdyby mne tak viděli... Hrozný stesk mne zavalil. Domů chci; a když to nepůjde po dobrém, tak se zbraní v ruce. Tak jsem se dal zase na vojnu...

21

Cesta kolem světa v mariáši

Bylo to v roce sedmnáctém, když jsem přišel do Pirjatina, poblíže města Kyjeva, a tam jsem byl přidělen k šestému, teda hanáckému pluku. Vojna byla mírná, táborová, jenom na karauly se chodilo a čas od času držela se služba děžurných, což je jako naše tagšarž.

Tam tedy v tom Pirjatinu jsem poznal nějakého Vendelína Boudu, který byl pekařský od Prostějova a Hamzu Josefa, kterému přezdívali *Izvozčik*, protože měl kočárové nohy. Bouda měl staré, památečné karty po tatínkovi; a tu chválu mu musím vzdát, že hrál andělsky. Zato *Izvozčik* byl kolikrát popleta. Moc se vytahoval a flekoval bez příčiny.

Zatímco jsme prohrávali, děly se v Rossiji veliké věci. Národ si došel na cara-hosudara a povídá: — Není už tebe třeba, báťuško. Sami, — povídají, — si svoje věci budem spravovat. — A od té chvíle hraje po celé Rusi muzika, národ se prochází městem a zpívá *Marseillaisu*. Mítink stíhá mítink, řečí je všude houf, někteří volají — Vojnu až do vítězného konce! — jiní zase — Mír a chleba! — Tak se národ rozdvojil.

Tenkrát jsme byli velmi bohatí. Jej Bohu, my měli peněz! Byly romanovské rublíky i austrijské úplavice, maličké kerenky, ukrajinské karbovance, které vydával nějaký hejtman *Skoropadskij*, vot germánská stvůra. Takový betl tenkrát, milí pánové moji, stál buď jeden romanovský nebo dva karbovance, či deset kerenek. Takový byl počet.

Charašó. V ten čas byla velká úroda betlů. Pamatuji se, jak jsme tenkrát vyřídili *Izvozčika*. Měl on vám sedm zelených bez devítky, k tomu spodka kulového, kterým nesl, a sedmu a osmu červenou. Libý betl to na pohled. Jářku: — Flek! — On: — Cože? To se točím! — Vendelín ani nemrkl a volá: — Tutti! — *Izvozčik*, velká chloubá, viděl kolem sebe houf kibiců a točí se ještě jednou. V tom velkém rozjaření zapomněl, že má vynášet od té barvy, co má septimra, a nesl spodkem. Já zatkl, otočil zelené a už tam byl.

Chápete, že se tvářil kysele, když zpod blůzy tahal balíček červeňoučkých, aby poplatil. Nadal nám do basáků, chuligánů a čertů pruhovaných. Povídám: — Nenadávej, Josef, nebo tě pohladím, až políbíš ruskou zemi. — Na ta slova zmlkl, zamíchal a rozdál karty.

Naše hra byla přerušena zprávou, že se Germáni na nás tlačí. Odložili jsme karty, vzali vintovky a odebrali se k Bachmači, což jest takové menší město. Tam jsme natřeli Germáncům žaket. To bylo v březnu měsíci.

Od té doby nebylo pokoje a nebylo. Naložili nás do těplušek a vezli k Uralu. Na cestě až na Ural padal mně bídný list. Nepřejte si tu šerednou kartu vidět. Jdu na stovku — koupím dvě plonkové desítky, jdu na betla, koupím dva krále, čubčí syny. No, karta, až se jednomu zle dělalo.

Ural! To máte takové kopečky nevysoké, porostlé smrčínami a břízkami. Vzpomněl jsem si na Beskydy a píchlo mě u srdce. Copak naši dělají, ani nevědí, že se táta fláká po všech sakramentech...

Tam na Urale je velký kámen a na něm na jedné straně nápis Evropa a na druhé Asie. Byl měsíc květen, všude zeleno a teplý větřík ševelil. Na pažit jsme usedli všichni tři, já s Hamzou Josefem v Evropě a Bouda Vendelín sedl si do Asie. Rozdali jsme karty. Jednou zvítězila Asie proti spojené Evropě, jindy zase Evropa vtrhla do Asie, aby tam poplenila kartu. Budiž zaznamenáno, že tam na Urale jsem vyhrál třikrát dvě sedmy... Bohužel museli jsme záhy zanechat hry, neb jsme vytrhli proti Čeljabinsku, tam je takové nádraží, jako příkladně v Holešově, obsadili nádraží a sebrali houf krasnoarmejců.

Já vám, pánové, nebudu líčiti, jak jsme táhli na Marianovku, jak jsme ji zabrali a potom se vrátili do Čeljabinska; jak potom jsme vytrhli na Jekatěrinburk a krutě tam bojovali. Tehdy nebylo klidu a pokoje... Ale jakmile jsme si svou věc vyřídili, pak jsme se zase vrátili k působení.

Jeli jsme sibiřskou drahou na východ. Ani byste si nepředstavili, jak je svět veliký. Jedeš dnem nocí, pořád rovina jako mlat, stepi nepřehledné, které obývá veliký pták, jménem drop. Je plachý a těžko se k němu přiblížit. A národ je tu pomíchaný šikmookými Mongolci, i jména stanic jsou taková podivná, jakoby maďarská: Šalja, Šamari, Kungur, Kordon, Razjezi... Nevyslovíš, spíše jazyk polámeš...

Posledně jsme bojovali u Molebského závodu; pak už bylo po všem a my v klidu a pořádku ubírali jsme se po sibiřské dráze na východ. Tamhle v Tomsku poznali jsme nějakého Šimandla, byl mladší untěroficer, v civilu byl kočím u nějakého kořalečnicka na Mělníku. Povídá: — Bratři, vemte mne k sobě, já si s vámi hodím; já mám karbanickou univerzitu. — Beze všeho; ukaž, co umíš.

On tedy s námi válčil, byl takový zádumčivý a takové myšlenky pronášel: — Čím je karta lepší, tím je to lepší, jak říkával starý Kauders ve Voticích. — A nad špatným listem se utěšoval: — Lepší špatná než vůbec žádná.

Musím říci, že od Tomska do Irkutsku měl jsem náramné štěstí na stovky. Boží požehnání se rozprostřelo nad mojí kartou, až se všichni divili. Oplýval jsem majetkem a v Irkutsku děngy rozhazoval. Avšak moje štěstí nemělo dlouhého trvání. V městě Čitě, která leží už v Mandžurii, jsem urazil kartu. Měl jsem jít na dvě sedmy, ale pro strach jsem tak neučinil, neboť mi od pomáhající barvy scházely nejvyšší. A to se nemá. Když už válčíš, dej se do toho jaksepatří.

Potrestal mne bůh karbanu za moji malomyslnost a já od té chvíle neměl štěstí v podnikání. V Charbinu na nádraží uviděl jsem žida, co tam prodával vojínům i civilům bulky a malvu. Volám na něho: — Livrej, pocem a plivni mi na kartu. — Plivl a ani to nepomohlo. Prohrál jsem flekovanou červenou sedmu.

V tom Charbině ztratili jsme Šimandla. Uviděl tam nějakou báryšnu, hned byl v jednom plameni jako stoh, oženil se a milou Tamaru si odvezl domů. Teď, jak slýchám, si vlasy rve, co to provedl. Neboť ona je nějaká jurodivá, jak Rusky bývají, a milému bratru Šimandlovi dělá těžkou vojnu. Inu je to osud člověka.

Kde jsem to přestal? Jo, u té flekované červené sedmy. Tak dále. Když jsme se šinuli k Vladivostoku, vzešlo mi slunko slávy. Ani byste nevěřili, že na tomto úseku jsem zvítězil sedm durchů. Těsně před Vladivostokem stala se náramná švanda. Izvozčik hlásil červenou stovku se sedmou. Měl osm červených a žaludskou desítku se spodkem. Já žaludů postrádal a tak jsem statečně mazal. Izvozčik praštil kartami a volal: — Dejte mi svátek, víckrát karty nechci vidět!

Na první pohled mi Vladivostok připadal jako Kojetín, ale pak jsem viděl, že je to velké město, větší než Olomouc. Táhne se ve velkém oblouku podél zálivu. Koukám na přístav a

myslím si: — Tak to je tedy to moře. — A hned mi připadlo, co by tomu řekla žena, kdyby věděla, že táta právě v tento moment uviděl moře.

Ve Vladivostoku nás naložili na loď. Byla to loď jako dům, co se do ní vešlo, je k neuvěření. Jeden pluk pěchoty i s trémem a jedna baterie. Máte to podívání, když nakládají koně. To vám mu uvážou pod břichem gurtu a jeřábem vyzvednou do výšky. Jeřáb se otočí, kuň visí jako bez vlády a jen se odevzdaně kouká, jak ho spouštějí do podpalubí.

Moře hučelo jako varhany, lodní šroub temně pod námi vrčel, ale my seděli pod ráhnem, vojenskou houni rozprostřenou a mazali jsme karty, až jiskry lítaly. Odedřka se platilo opravdovými penězi, neb jsme ve Vladivostoku fasovali dolary. Některým bylo špatně, a tak stáli u zábradlí a krmili delfíny. Jiní se však seskupili kolem nás a dívali se, jak to válíme. Celá ta cesta však až do Kóbe, přístavu v zemi japonské, minula bez zvláštních příhod, až na to, že bratr Bouda udělal renonc.

V Japonsku jsme se dlouho nezdrželi. Brzy jsme byli opět na parolodi a Tichým oceánem jsme se plavili k americkým břehům. Povětrí bylo bouřlivé, loď se kymácela, a tak ze hry nebylo nic, protože přitom, jak to s námi házelo ze strany na stranu, bylo vidět do karet a list se stále prozrazoval.

Tu jsme dorazili do San Diega na kalifornském pobřeží. Jaká to krásná země! Všude plno slunce a palmy kvetou. My byli rádi, že máme opět pevnou zemi pod nohama; a když jsme vstoupili do vlaku, tu dali jsme se do nového zápolení. Tenkrát jsem byl pronásledován ještě horším listem než v Mandžurii. Když jsem měl pěknou kartu, tak mi ji nenechali, a proto jsem přišel skoro o všechny své mince.

Až teprve v New Yorku se to obrátilo. Šťěstí náramné mi vzešlo v tomto městě, kde jsou domy jako ohromné škatule, všude náramného povyku: lidí tam mají čtverhranné brady, a když mluví, skřípou zuby. Šťěstí se mne drželo po celou plavbu Atlantickým oceánem a neopustilo mne ani v Brestu. Teprve ve Francii začalo mne to zase pronásledovat. Kromě toho stesk nás jímá a my se nemohli dočkat, až zas budeme v české zemi.

A v Benešově, pánové, spočítali jsme si hotovost a zjistili jsme, že jsme každý na svých. Z toho jsem poznal, že je země doopravdy kulatá. Jak jsme začali, tak jsme skončili... Ale všichni jsme se radovali, že po těch rozmanitých událostech a nesmírných protivenstvích jsme zase doma...

Myslím, že včely dávají med.

Klub krásných umění.

Počíná se o Martinovském mladším

Pan Dykast skončil svoje vypravování, za které byl odměněn pochvalou posluchačů. Je zkušenost, že vzpomínky mají mladé; a poněvadž pan řídící i pan Lebeda byli ve věku, kdy je člověk vášnivým pamětníkem, počalo se hýřit ve vzpomínkách.

Já však, puzen neurčitou mocí, zvedl jsem se a vytratil se na zahrádku. Byla tam. Skloněna nad květem pozdní růže, trylkovala si roztouženou píseň. Neviditelný korzet stáhl mi hrud' i vnitřnosti; srdce mi bilo až v hrdle. Nicméně dodal jsem si ducha, vykročil mužně směrem k ní a pravil:

— Letos, slečno, budeme mít, jak se zdá, překrásný podzimek!

Dívka se zarděla a odvětila tiše:

— Ano, pane!

Přemítal jsem hodnou chvíli, abych do zmatku svých myšlenek uvedl jakýsi pořádek; pak jsem dodal:

— Vpravdě, nejstarší obyvatelé nepamatují tak krásného podzimku.

Martička pohlédla na mne hlubokým zrakem; našpulila ústa, aby odfoukla kadeř, která ji lechtala na čele, a odpověděla:

— Zajisté, pane.

Vášnivě se mi chtělo říci jí krásná slova, nejkrásnější slova, která kdy k děvčeti promluvil mladý muž. Tak jsme stáli na cestičce a pod nohama nám chrupal písek. Zdá se, že jsem ji uchopil za malíček pravé ruky, když jsem pronesl větu:

— Váš pan otec pěstuje včely?

Z hrudi dívky vydral se těžký povzdech; sklonila hlavu a pravila:

— Máme dvanáct úlů.

— Dvanáct úlů! — zvolal jsem s nadšením. — To je zajisté velmi mnoho... — A uchopil jsem ji za druhý prst.

Zdalo se, že děvče toho nepozorovalo. Zádumčivé kreslilo podpatkem nějakou figuru v písku a mínilo:

— To není mnoho. My měli až dvacet úlů. Ale loni nám včeličky pomřely... Mnoho včeliček pomřelo.

— Mnoho včeliček pomřelo, — opakoval jsem horoucně, — jak vás lituji! To jste měla jistě velký zármutek? — A podržel jsem její ručku ve své pravici.

— Ano, — vzdychla dívka.

Nastala trapná pauza. Já se v duchu plísnil za svoji neodhodlanost, neboť jsem se cítil puzen vyjevit jí své city. — Nyní — tak jsem uvažoval — musím jí říci, že ji miluji. Já jí to řeknu, kdyby se měl svět zbořit! Přece jsem mužský, a ne hadr. Tady ji, chudinku, držím za ručku a mluvím o úlech. Co mi do úlů? O lásce dlužno promluvit! Tak řeknu, nebo ne? Jistě řeknu. Co napočítám tři, už to bude venku. Tak pozor! Jeden, dva, tři!

— Mi... — počal jsem.

Dívka pohlédla mi s očekáváním do očí. Srdce mi zemřelo a já dokončil větu:

— Myslím, že včely dávají med, že ano, slečno?

— Ano, med i vosk, — odpověděla dívka s uzarděním, a já... hola! cítil, že mi opětovale stisk ruky.

— Slečno! — zvolal jsem s nesmírným nadšením, — vy milujete včely, i já miluji včely...

— Mladíku, — ozvalo se za námi, — máme čas na dráhu! Pohráli jsme si, pobavili jsme se v kruhu dobrých lidí a nyní je čas k návratu!

S nevolí jsem se obrátil. Pan Lebeda stál za námi a netrpělivě zpytoval své hodinky.

— Slečno, — pravil jsem k dívce, — je mi se, bohužel, rozloučit. Já doufám, že ne navždycky!

— To také doufám, — odpověděla dívka a čtverácky: — A těším se na další rozhovor s vámi, leč mějte na paměti, že rozhovor o včelách jsme definitivně ukončili. Doufám, že příště budeme mluvit zas o něčem jiném!

Podala mi ruku a odběhla do domu.

Pan Lebeda pohlížel za ní a pak pravil kriticky:

— Žába je to, zdá se, pěkná! Škoda, že nejsem o dvacet let mladší! Všiml jste si, jaká má lýtka? Prostě rozkoš!

— Dovolte, pane! — zvolal jsem popuzen.

— No, no... — mručel pan Lebeda, — vždyť já... copak už se mnou! Ale vzdát v každém čase ženské kráse čest jest povinností rozvitého muže...

Když jsme seděli ve vlaku, tu s nevolí vzpomínal jsem na své nejapné chování a vybuchl jsem nahlas: — Byl jsem trouba!

Pan Lebeda pohlédl na mne, zavrtěl hlavou a pravil mírně:

— To bych neřekl. Hrál jste velmi slušně.

Míjely dny a týdny závratnou rychlostí. Nastal podzim. Příroda odumírala, ale ve městě nastal rušný život.

Jednoho dne vyhledal mne v závodě pan Lebeda a pravil:

— Máte večer volno?

— To víte, — odpověděl jsem, — s vámi jsem vždy ochoten se utkat.

Avšak pan Lebeda kynul odmítavě rukou.

— To není to, — pravil.

Pohlédl jsem naň tázavě.

Schýlil se ke mně a mluvil přidušeným hlasem:

— Znáte Klub krásných umění?

Zavrtěl jsem hlavou.

— To je zdejší exkvizitní klub. Spojuje zvučná jména těch, kteří prosluli ve veřejném životě, s finanční šlechtou a nejstaršími rody této země. Dostaveníčko vznešeného světa. Tam se setkáváme s těmi, jichž jména jsme si zvykli čítati ve spojení s význačnými událostmi. Mám čest býti členem tohoto klubu.

— A působí se tam?

— Jestli se působí! — zvolal pan Lebeda nadšeně. — Nikde nenajdete tolik druhů her jako v tomto klubu. Právě proto vás vyzývám, abyste mne tam provázel. Uvedu vás tam, co svého hosta.

— Já však, — namítal jsem, — nenaučil jsem se pronášeti hladká slova a duchaplné myšlenky. Zvykl jsem si obcovati s prostými lidmi a obávám se, že bych, neznalý mravu vysokého světa, stržil posměch.

— Ó, ničeho se nebojte! Jste úhledný mladík, vaše chování je prosté a nenucené. Věřím, že neučiníte ničeho, co by vzbudilo pozornost.

Dal jsem se přemluvíti a večer jsem doprovázel pana Lebedu do Klubu krásných umění.

V jednom starém, barokním paláci na hlavní třídě pražské je tento klub. Je tak vznešený, že by tam mohlo strašiti. Ale světský ruch, který tam nyní panuje, dovedl by zaplašiti i nejodvážnější strašidlo.

U vchodu nás uvítal vrátný, jehož vybrané vzezření činilo dojem, že tento muž je část vznešeného zařízení, které převzal klub po šlechtickém rodu, jenž vlastnil onen palác.

Sotva jsme vstoupili do šatny, byl pan Lebeda přepaden třemi dámami.

— Pane Lebedo! — volaly dámy jásavé. — Miláčku, čekáme na vás! Potřebujeme čtvrtého do komanda!

Pan Lebeda se s galantním úsměvem vyprostil z něžného zajetí a pravil:

— Mé dámy, jsem nešťasten! Velmi rád bych si s vámi zahrál, ale mám zde hosta, jemuž se musím věnovat...

— A kdo je ten pán? — tázala se jedna z dam.

— Výtečný mladý muž. Doporučuji vám jej vaší přízni. Nadaný a vzdělaný mladý člověk...

— Na tom nezáleží, — zvolala dáma netrpělivě, hraje také komando?

— Myslím, že hraje.

— Výtečně! Bude dělat pátého.

— Mé dámy..., — počal pan Lebeda laskavě, — nechci vás zarmoutit, ale...

— Žádné „ale“! Hrát se bude, rozumíte, pane?

— Znáte příběh o panu Martinovském mladším?

— Neznáme a nezajímá nás. Hrát se bude.

— Podívejte se... Velmi poučný příběh. Pan Martinovský mladší, náruživý hráč komanda...

— Kde je? Je tu? Přiveďte ho sem!

Pan Lebeda zavrtěl hlavou.

— Již ho není, — pravil truchlivě, — zemřel. Je to smutná příhoda...

— Dej mu pámbu věčnou slávu, ale co my s mrtvým? Živého čtvrtého potřebujeme!

— Pan Martinovský mladší, — pokračoval pan Lebeda chladnokrevně, — byl sice úředník nevysoké hodnosti, ale zato velmi ctižádostivý muž...

— Podívejte se, nemluvte hlouposti, čas utíká...

— Velmi ctižádostivý muž i celá jeho rodina byla ctižádostivá. Jeho sen byl, aby tak nenadále povýšil, že by udivil veškeré kolegy i své známé...

— Vy jste nudný člověk, pane Lebedo...

— Ač bohat nadějemi, byl nicméně chud na pozemské statky. A nejctižádostivější byla jeho žena, která toužila viděti celý svět u svých nohou.

— Počkejte, já ji snad znám, — ozvala se jedna z dam, — není ona taková otlejší a nosí nejvíce růžové, myslím fréz, není hezká, ale dost milá. Já ji často vidívám u Juliše...

— Snad. Jistě. Myslím, že je to ona. Dovolte, abych pokračoval...

**O panu Martinovském, který bojoval a vítězil,
ale vzal špatný konec.**

Zdá se, že se pan Lebeda nehodí za misionáře

— Představte si, — pokračoval pan Lebeda, — že pan Martinovský mladší odjel s rodinou na letní byt do Kostomlat. Vidím úžas na vašich tvářích. Jakže? Do Kostomlat?

Víte, v životě je leccos nevyzpytatelného. Jsou věci, které ohromí svou podivností. Tak je to s těmi Kostomlaty. Kdo by jezdil na letní byt do Kostomlat? Vždyť není to místo, které by bylo proslulé svými přírodními krásami. Není slyšet, že by skýtalo mnoho poučného pro toho, kdo dychtí poznati historické památky a jehož přitahují místa, jež v naší slavné minulosti proslula. Není známo, že by v okolí Kostomlat byla svedena krvavá bitva, v žádném průvodci není uvedeno, že cimbuří kostomlatské bylo dobyto a pobořeno cizáckými hordami a obyvatelstvo odvečeno do otroctví. Není zde chrámu, jenž by byl světu znám svými architektonickými půvaby; ani hřbitova, kde odpočívá některý velikán našich dějin. Ba ani kláštera, plného zhýralých mnichů, o jichž neřestech šíří se zvěsti, tu není. Snad je tu vetčný zámek, po jehož ztichlých chodbách plíží se o půlnoci stín bílé paní, která kvílivě ohlašuje zkázu některého člena starobylého rodu? Běda! Ničeho takového tu není.

Kostomlaty jsou bídná ves v řepném kraji na trati severozápadní dráhy. Není tu nic ladného a potěšitelného. Všecko dýše zelenou nudou. Vidíte, a přece jel sem pan Martinovský mladší na letní byt. Snad měl zde příbuzné, u nichž doufal získati některé výhody při ubytování a stravování. Nic bližšího o tom není známo. Možná, že to byl jeho osud.

Pan Martinovský mladší se svou rodinou vstoupil do Kostomlat. První večer byl třpytný a přívětivý. Ale druhého dne uvítalo probouzející oči kalné ráno. Z nebes tiše a melancholicky kanul šedý déšť. Byl takový nečas, jenž je schopen nás přesvědčiti o marnosti žití více než kterýkoli zarputilý myslitel. Kroky čvachtají v měkkém blátě a sychravost láme kosti.

S kapucí na hlavě uchýlil se pan Martinovský mladší do místní hospody. Tam již seděli dva mužové, patrně obchodní cestující, kysele listující v jízdním řádě. Hostinský seděl u nálevního stolku, přilepen na svém místě jako podzimní moucha na okenní tabuli. Byl naplněn neláskou k všehomíru; a proto jej ani nenapadlo obsluhovati hosty, kteří ostatně si přáli buď opustiti Kostomlaty, nebo zemřítí.

Děšť kanul bez přestání a minuty se vlekly krokem neduživců. Hostinský zachrochtal ze svého místa:

— To je čas!

Nikdo mu neodpověděl.

Hostinský navazoval svou řeč, jako když sytá doga převaluje kůrku chleba v hubě.

— To je čas, — tvrdil neústupně, — a ono, jak se zdá, to vydrží, protože to je lezavý děšť.

Pan Martinovský mladší ožil. Bylť natolik zdatným úředníkem, že hovor o počasí nemohl nevzbuditi jeho zájem.

Přisvědčil a mínil, že je velký marast a že by bylo lépe pro zemědělce i letní hosty, aby se počasí obrátilo.

— Ačkoli, — zakončil svou řeč, — děšť je dobrý na brambory a vlhkost způsobuje, že rostou houby.

Hostinský žalně zazíval jako lačná šelma a povstal, hrabal se chvílku pod pultem a pak šouravým krokem přistoupil ke stolu, kde seděl úředník Martinovský mladší. Držel v ruce karty, které byly nabubřelé vlhkem, že byly dužnaté jako zelené lupeny.

— Libo kartičky si hodit? — zašveholil. — Čas je mrzutý a je třeba se povzbudit.

— Souhlasím, — odvětil Martinovský mladší, — ačkoli doznávám, že příliš kartám nehovím.

— Není ani třeba, — mínil hostinský, — zahrajeme si komando. Tuto hru může hrát i nejnevzdělanější mezek. Navrhuji hráti o šestáčky, ale bez limitu.

Oba obchodní cestující byli získáni pro tuto ideu. Hráči usedli kolem stolu, jenž se viklal. Podložili kratší nohu píváním táckem a ponořili se do hry.

Zanítil je karbanický oheň do té míry, že ani nezpozorovali, kterak se slunce vyhouplo z mraků. Paní hostinská musela obsluhovati hosty, neboť šenkýř byl úplně v zajetí hry.

Od té doby sedávali oni čtyři pánové od bílého poledne do černé noci a plnili lokál stereotypními výkřiky:

— Komando! — Pas! — Pomůžu! — Mám rabáka! — Všecko žije! — Solit znova jako doma!

Tak hrávali den ze dne a čas plynul. Úředník Martinovský mladší pohrdal osvěžením ve volné přírodě a šenkýř zanedbával svou živnost.

A když z posečených polí zaválo chladem a vlaštovky usedaly na telegrafní dráty, tu seznal šenkýř, že hrou upadl do veliké bídy. Prohrál všechny úspory a běžné peníze a kromě toho uvalil na svůj dům nemalý dluh. Zatímco oni dva cestující se rozjeli na túru, jsouce tak říkajíc na svém, vítězil úředník Martinovský mladší tak, jako by mu v kartách hospodařil plivník.

Martinovský mladší se stal věřitelem hostinského, jenž mu odevzdával celou denní tržbu.

Když úředník odjížděl do Prahy, tu nesl si v kapse smlouvu, podle níž je hostinský povinen poskytovat jemu i rodině zdarma letní pobyt i se zaopatřením na účet dluhu z karet.

Martinovský mladší byl spokojen, že má nadosmrtně zaručen letní pobyt zdarma.

A každého roku, když se počínaly obvyklé hovory: — Kam pojedete letos? — odpovídal:

— Letos pojedeme asi do Kostomlat. — Protože kolegové vrtěli nad tím nedůvěřivě hlavou, proč právě do Kostomlat, dodával s úsměvem:

— Do Kostomlat na své statky.

Mimo nadání bylo mu uvěřeno, že je vlastníkem statků na venkově. Neboť jeho přátelé nedovedli by si jinak vysvětliti, že by byl člověk, který by byl ochoten strávit každé léto v Kostomlatech.

A to se mu právě stalo osudným. Jeho představení navykli si naň pohlížeti jako na člověka zámožného, jemuž je úřadování vyražením a rozptýlením. Proto byl při povyšování dvakrát preterován. Když se domáhal vysvětlení, proč je opomíjen z postupu, bylo mu odpovídáno, že jsou zde úředníci potřební, kterým je úřad životním povoláním a jedinou výživou. Na ty dlužno brát zřetel.

Pan Martinovský mladší marně se namáhal přesvědčiti své představené, že jemu povýšení je co vláha květince a že nemá nic jiného než plat ze svého úřadu. Jeho vysvětlování setkalo se s lehkým pokrčováním ramen. Nevěřilo se mu, nevěřilo se člověku, který jezdí každý rok na letní byt do Kostomlat...

Pan Lebeda se odmlčel. Zapálil si doutník a zamyšleně odfoukl modravý kouř.

— Nuže, — naléhaly dámy, — jak se skončil tento příběh?

— Konec toho příběhu, odpověděl pan Lebeda vážně, — je truchlivý a výstražný. Úředník pan Martinovský mladší, raněn ve své ctižádosti, chřádl a zemřel v poměrně mladém věku.

— A ten hostinský?

— Hostinský, vida, že by navždy byl otrokem svého dluhu, prchl jednoho dne pod pláštěm noci. Nikdy již nepřišel do Kostomlat. Vypravuje se, že odcestoval do jižní Afriky, dal se naverbovati k burské armádě. Bojoval pod generálem Bothou a padl. Takový je konec historie o panu Martinovském mladším...

Chvíli panovalo zamklé ticho. Pak se otázala jedna z dam:

— A proč nám to vypravujete, pane Lebedo?

— Pro poučení, — vece vážně pan Lebeda, — pro poučení a výstrahu! Vidíte z toho příběhu, že komando je hra zhoubná a že k ničemu dobrému nevede.

— Máte pravdu, pane Lebedo. Já si umínila, že víckrát nevezmu karty do ruky. Složila jsem svému muži velký slib. Dívky, že už toho necháme?

— Ano, necháme toho, — odpovídaly dámy, — věnujeme se raději něčemu užitečnějšímu.

Vtom kráčel mimo jeden nemladý již muž, se skřipcem a s pleší.

— Á, vida ho! Tady máme čtvrtého. Doktore, pojd'te s námi hrát.

— Já, dámy..., — počal se brániti pán se skřipcem.

— Žádné řeči. Vy jste čtvrtý. Dnes hrajeme naposled.

— Naposled! Již nikdy více! — volaly dámy sborem.

Muž se skřipcem, vida, že je obklíčen, vzdal se odporu. Byl uchopen pod paží a odveden do herny.

Chvíli pohlížel pan Lebeda za nimi s úsměvem, pak pokýval hlavou a pravil:

— Pohořel jsem se svým poučením. Nu co platno, nehodím se za misionáře.

Pak dodal:

— Nuže, mladý příteli, půjdem také do herny...

24

Knírek s monoklem.

Filosofie bridže.

Případ lorda Blackberryho

Herna poskytovala obvyklý vzhled podniků toho druhu. Zelené stolky byly plně obsazeny pány i dámami a v místnosti se těžce převaloval tabákový dým. Ba nechyběli tu ani šachisté. Utrpení, které jim působil hluk, zračilo se v jejich soustředěných tvářích. Avšak nikdo jich nedbal. Pozoroval jsem, že jako všude jinde, i tu byli šachisté nejméně váženi. Snad proto, že jsou hosté příliš nevýnosní.

Pan Lebeda mne představil panu řediteli Justicovi, jehož klidná otylost vzbuzovala důvěru a dávala tušiti rozvážného a zkušeného hráče. Sotva jsme usedli ke stolku, tu vynořil se odkudsi smokink, v němž vězel mladík s knírkem. Na tenkém krčku viklala se mu příliš velká hlava a jeho tvář byla pomačkaná, jak to vidáme u novorozeňat. Údělem mladíkovým bylo vésti časté půtky s monoklem, jemuž se asi nelíbil pobyt v této dětské tváři.

Ten jinoch zahuhňal několik slov, z nichž jsem vytušil, že onen monokl s knírkem je celkem vzato dr. Znamenáček a úředníkem ministerstva zahraničí.

— Zahrajete si s námi, pane doktore? — otázal se jej bodře pan ředitel Justic.

Zpozoroval jsem, že pan Lebeda nespokojeně zavrčel.

— Eh, hrá-ti? — zahuhňal mladík, upevňuje si monokl. — A co... ehm... se hraje?

— Ambo-jamo.

— Tak... ehm... licitovaný mariáš, tuším... jak?

— Tak jest. Umíte hrát ambo-jamo?

Pod smokinkem rozzuřil se krátký boj. Konečně knírek s jakýmsi odhodlaným úsměvem usedl.

— Smluvenou partii bridže..., — pronesl jako na omluvu, — čtvrtý se ještě nedostává... politováníhodná nedochvilnost. C'est ça. Možno zatím pográtí ambo-jamo.

— Milý pane, — přerušil distingovaný monokl pan Lebeda, — mariáš se nehraje zatím. Buď se hraje, nebo nehraje.

— Eh, pardon! — omluvil se mladík a zručně zamíchal karty.

Ukázalo se, že onen knírek projevuje pozoruhodné schopnosti hráčské. Avšak spoluhráče dráždil onen shovívavý úsměv, jímž mladík provázel svoji hru. Zejména panu Lebedovi nelíbily se drobné chyby, jichž se monokl dopouštěl, a které dělaly dojem úmyslnosti.

— Oh, lala! — omlouval chybné vynesení. — Jakýsi fauxpas... Prosím, omluvte mne. Dlouho nehrál tuto hru. Odvykl si. Pobyť v cizině, zajisté... Tam ona hra neznáma...

Hráli jsme se stísněnou myslí. Přítomnost mladíkova působila nám nevolnost, jako bychom polkli kostěný knoflík. Avšak brzy byli jsme zbaveni jeho společnosti.

Do herny vplul těžký oblak moderního parfému a s ním kudrnaté mikádo, zbytečně hluboká dekoltáž a jasnými barvami pomalovaná líc.

— Milosti! — vzkřikl mladík a hnal se dámě po ruce.

— Dobrý večer, doktore, — zašveholila dekoltáž.

— Společnost je zde?

— Všecko připraveno a zmíráme touhou po vás, — povykoval mladík. Obrátil se k nám: — Páni prominou. Zadán na bridž.

— Spánembohem! — zařval pan Lebeda svým sklepním basem.

Nad naším stolkem se rozhostilo ticho.

Po chvíli jsem se otázel: — Kdo byl ten pán?

— Výtečný mladík! — zvolal nadšeně pan Justic, jehož temperament nutil všecko posuzovati optimisticky.

Pan Lebeda temně vrčel jako pes, jemuž odnímají kost. Bylo viděti, že se v něm převalují mračné myšlenky.

Vytáhl slámku z viržinky a ukázal k oknu.

— Pohleďte tam, — velel.

Pod lampou se stínítkem ze zeleného hedvábí seděli čtyři hráči. Pán s monoklem a dáma s hlubokou dekoltáží mezi nimi. Drželi karty v ruce, ale jejich tváře připomínaly kamenné masky soch, jaké jsme zvykli vídati na státních budovách. Tato partie byla pokryta jinovatkou chladného mlčení. Zdáli se provozovali velebný, davu nesrozumitelný náboženský obřad. A když někdo z hráčů vynesl kartu, tehdy činil tak s takovou váhavostí, že připomínal některé filmové scény, jichž tempo jest určeno zpomalovacím aparátem.

— Co činí? — tázal jsem se.

— Co činí? — opáčil pan Lebeda a zachechtal se potupně. — Hrají bridž.

— Bridž! — vzkřikl jsem. — Jak zajímavé! Můj zvěčnělý tatíček přál si poznati tuto hru, ale nebylo mu to dopřáno. Snad by bylo dovoleno přihlížeti?

— Zadržte! — zvolal pan Lebeda hromovým hlasem. — Půjďte-li k nim, pak vás nechci znát.

Mlčel jsem udiven. Ještě nikdy jsem neviděl svého patrona tak rozkaceného.

Ten zadýmá z viržinky a pak pokračoval řezavým hlasem: —Bridž... Hm. Představte si hru, ve které se nemusí přebíjet.

— Opravdu?

— Ano. Dále vězte, že není dovoleno během hry platit.

— Jakže?

— Ano. Oni zapisují výtěžky i ztráty do sešitku. A po skončené hře se nějakým nenápadným způsobem vyrovnávají závazky. Během hry se musí zachovávat naprosté mlčení. Káráti spoluhráče, vytýkati jeho chyby, jásati nad vítězstvím, tupiti poražené je shoking.

— A prosím vás... Co pravíte?

— Tak jest. My čeští lidé jsme živého temperamentu. Naší národní povaze hoví hry, při kterých možno uplatňovati tradiční pořekadla a břítká úsloví, jež jsou nám drahým odkazem našich předků. Není ani na úkor hry, jestliže při ní hlasitě prozpěvujeme. Při některých situacích je to dokonce nutno, jak sám víte...

— Kdybysi za mořem byla..., — zapěl jsem s porozuměním.

— Zajisté. A nyní jsme svědky tendence roubovati bridž na náš národní organismus. Představte si, kamaráde, že po skončené hře, třeba byste byl těžce zničen, máte povstati, uctivě se spoluhráčům pokloniti a poděkovati se: I thank partner. Ještěže nežádají; abyste s obnaženou hlavou zazpíval: Home, sweet home...

Udeřil na stůl a zvolal: — Zvítězili jsme ve světové válce, nebo jsme byli poraženi? Což jsme rabi cizáků, nebo samostatný národ? Jsme svobodni po třistaleté porobě, nebo jsme nadále spoutáni? Dáme si rušiti naši domácí tradici a vydáme se v plen cizákům?

— Nikdy! — zahlaholil pan ředitel Justic.

Nastala chvíle mlčení, kterou přerušil pan ředitel Justic slovy:

— Dlužno se vším souhlasit, co řekl přítel Lebeda. Já sám se přiznávám, že jsem byl mnohdy okolnostmi nucen hráti tuto hru. Věřte mi, že nemám příjemných vzpomínek na... bridž. Kdybych se zapomněl a vytkl spoluhráči, že hraje jako ponocný. Byl z toho jakýsi konflikt.

Kýchl do kapesníku, zatroubil na nos a rozváděl svou řeč. — Náš přítel Lebeda zapomněl uvést ještě jednu okolnost, která svědčí v neprospěch bridže. Je to nekonečně dlouhé pauzírování. Během pauzírování vám narostou vousy, můžete se dát oholit, vyřídit některé záležitosti a ještě vám zbude čas kochati se pohledem na kožené tváře vašich spoluhráčů. Kdybych se neobával, že vás budu nudit, vypravoval bych příběh, jenž charakterizuje funebrácké tempo oné hry.

— Vypravujte, — povzbudil jej pan Lebeda.

— Přineste mi jedno moka, — obrátil se pan ředitel Justic na číšníka. Pak pokračoval: — Znáte příběh lorda Blackberryho?

— Neznáme.

— Ovšem. Přihodilo se to v dobách mého mládí. Tehdy mne obchodní záležitosti nutily cestovat po světě. Přihodilo se to, tuším, v Leicesteru... ne, nikoliv — v Londýně, v letech devadesátých. Onen případ je v kriminálních análech londýnské policie zaznamenán pode jménem „Aféra miss Rebekky Flowerové“. Slyšeli jste něco o Mru Sullivanovi, členu tajné policie?

— Nikoliv.

— Výtečný chlapík tento Mr. Sullivan. Bystrá hlava. Obratný ku podivu. Teprve nedávno, jak mi sděluje můj obchodní přítel, odešel do penze. Ještě dnes, ve svém vysokém stáří, je proslulý jako obratný hráč golfu...

— K věci, pane řediteli.

— Ba, máte pravdu. Jsem poněkud rozvláčný. Tedy v Londýně jest starobylý *Good-Yellows-Club*... Zatraceně, kdy mi přinesou to moka?

25

Lord Blackberry, jeho zločin a hanebná smrt

— Dovolte, — pravil pan ředitel Justic, — abych pověděl nejprve několik slov o povaze a pověsti lorda Blackberryho. Lituji, že nemohu vám podati dobrých zpráv, neboť pověst tohoto mladého muže byla skutečně velmi špatná. Což je tím hodnější politování, ježto jeho zvěčnělý otec Sir William byl mužem obecně váženým. Byl stoupencem konzervativního směru a kromě toho byl ctěn jako vynikající znalec irských teriérů.

Žádné z vlastností svého váženého otce nezdědil lord Blackberry. Byl lehkomyšlný a náchylný k rozmařilosti. Již jako dítě zanedbával nedělní školu a více než četba bible zajímaly jej sportovní zprávy. Ostatně byl výtečný hráč póla, a těšil se proto v amatérských kruzích značné popularitě. To je však jediná dobrá vlastnost, o které je mi možno mluvit. Jinak měl pověst muže rozmařilého a výstředního.

Obýval rozsáhlý a přepychový byt na Trafalgar Square. Vedl život okázalý, k němuž prostředky opatřovali lichváři, neboť mladý muž záhy po smrti svého váženého otce promrhal rodné dědictví, které nebylo nepatrné. Nechtěl bych přeháněti, ale domnívám se, že pověst, která pravila, že se lord Blackberry oddává podvodné hře v karty, asi nebyla daleka pravdy.

Z jeho rozsáhlého příbuzenstva zbyla zmíněná miss Rebekka Flowerová. O ní se musím zmínit trochu rozvláčněji, neboť je to hrdinka tohoto pochmurného dramatu.

Miss Rebekka byla, tuším, sestřenicí zvěčnělého sira Williama. Byla to dáma pokročilého věku, jejíž přísné zásady jí nedovolily, aby se provdala. Trávila svůj život, úplně odvrácena od světa, pouze ve společnosti staré služky a surinamské opičky. Povídko se o ní, že tato podivínská dáma holduje mysticismu a teozofii.

Dále se ví o ní tolik, že byla majitelkou sbírky starožitných šperků nebývalé ceny. Její klenotnice byla proslulá, avšak málokterému znalci bylo dopřáno na vlastní oči spatřit ony skvosty. Konečně připomínám, že svého synovce nepřijímala, ježto byla skoupá, obávajíc se, aby mladý muž neprojevil přání dělit se s ní o výtěžky jejího jmění.

Počátkem listopadu roku devadesátého pátého byl Londýn uděšen zprávou, že miss Flowerová byla ve svém bytě nalezena zavražděna. — Služka našla svou paní na loži s proříznutým hrdlem. Byt byl vyloupen. Skříně vypáčeny a veškeré peníze a proslulá sbírka skvostů zmizela.

Stará služka, vyslýchána, mohla udati pouze tolik, že toho dne jí miss Rebekka dovolila k příbuzné. Když se vrátila, byla paní již mrtva. Nic více nemohly vyšetřující orgány z uděšené stařeny dostat. Vražda podle nálezu soudních lékařů musela se stát mezi jedenáctou a dvanáctou hodinou noční. Vrah, jak soudily bezpečnostní orgány, vstoupil nerušen do domu, otevřev si domovní vrata i byt paklíči.

Pátřáním byl pověřen proslulý tehdy detektiv Mr. Sullivan. Při výslechu se dověděl, že služebná měla pravidelně čtvrtky volný, který mohla po celý den i noc trávit mimo dům. Z toho detektiv usoudil, že vrah musel být zasvěcen do této okolnosti a jeho podezření padlo přirozeně na lorda Blackberryho.

Lord byl zatčen a podroben přísnému výslechu. Avšak musel být k velké mrzutosti Sullivanově záhy propuštěn, neboť prokázal skvělé alibi. Uvedl, že v oné nešťastné noci ze čtvrtka na pátek hrál v *Good-Yellows-Clubu* bridž, kteroužto okolnost přísežně potvrdili jednak jeho partneři, jednak personál klubu. Výpověď spoluhráčů lorda Blackberryho nemohla býti brána v pochybnost, neboť jak kapitán F. O. Barton, tak sir Carwell esq., i pan Mc Lee, majitel továrny na lodní plachtoviny, byli občané výtečné pověsti. Mr. Sullivan byl nucen omluviti se lordu Blackberrymu a propustiti jej z vyšetřování.

Mr. Sullivan byl nyní v situaci věhlasného detektiva, jenž ví, že k němu jsou upřeny oči veřejnosti, a jenž nemá nejmenší stopy, která by vedla k osvětlení záhadného případu.

Mrzut a myslí rozhárané ubíral se Mr. Sullivan londýnskými ulicemi, kloně k zemi hlavu obtíženou starostmi.

— Bridž..., — mručel, — hrál celou noc bridž...

Nenáviděl v té chvíli lorda Blackberryho, jenž mu unikl svým skvělým alibi.

— Bridž...

V Doughtyho ulici spatřil před jedním domem svitek papíru. Bezmyšlenkovitě jej zvedl a kráčel dále.

Po chvíli seznal, že sedí v jednom výčepu. Sklenice džinu stála před ním. Seděl drahnou chvíli za stolem a jeho prsty si hrály se svitkem papíru.

Mimoděk rozbil papírek a shledal, že drží v ruce obal z bridžových karet.

Mr. Sullivan pocítil, jako by se mu v mozku zajiskřilo. Prudké vzrušení ho opanovalo. Sbalil opět papírek a podrobil jej bedlivé prohlídce. Papír se mechanicky stočil do svitku. Detektiv soudil, že obal z hry bridže sloužil patrně k utěsnění něčeho volného.

Ale čeho? Ostatně proč plýtvá svým kombinačním důvtipem nad neužitečným kouskem papíru? Než detektiv cítil v sobě vzrůstající nepokoj, který mu napovídal, že v ruce drží klíč k tajemství, které ho znepokojovalo.

Mechanicky narazil si klobouk a jako střela pílil ke dveřím. Ale vchod mu zastavil hostinský, jenž byl starostliv o zaplacení... Detektiv mu vtiskl šilink do ruky a vyřítil se na ulici.

Jeho kroky nesly jej do Doughtyho ulice. Zastavil se před domem, kde našel onen svitek papíru. Snad zde nabude mlhavý obraz, který se tvořil v jeho duši, určitějších obrysů.

Co utěšňoval onen svitek? Položil jej na zem a postál nad ním v zadumání. Pak sebral jej a vstoupil, puzen neznámou mocí, do domu.

Tam vyhledal byt domovnice a zaklepal na dveře. Otevřela mu stařena, která nedůvěřivě měřila návštěvníka. Detektiv vstoupil do světnice.

Počal se vyptávat na obyvatele domu. Narazil na nevlídnou odmítavost i zamlklost domovnice, která rozvázala teprve, když se detektiv vykázal svojí legitimací.

— V našem domě, sir, — vykládala stařena znepokojeně, — bydlí sami počestní nájemníci. Obávám se, že nenajdete, co jste hledal.

— To je moje věc, — prohlásil detektiv, — na vás jest, abyste odpovídala na otázky.

Tu mu domovnice vyjmenovala všechny nájemníky, jejich povolání, povahu a záliby. Podle jejího vypravování nebylo mezi nimi nikoho, kdo by mohl vzbuditi zájem policie.

— Počkejte, — zarazil ji Mr. Sullivan, — pravila jste, že v prvním patře bydlí slečna d'Harmonville. Kdo je ta dáma?

— To je... nějaká Francouzka. Říká se, že je markýza.

— d'Harmonville..., — mručel detektiv v zamyšlení.

— Já myslím, že je Ruska. Někteří jí říkají Naděžda.

— A čím je?

— Čím...? Počkejte... něčím od divadla, myslím...

— Od kterého?

— To já nevím.

— A proč myslíte, že jest od divadla?

— Protože k ní chodí páni a nosí jí kytice. Tak si myslím, že musí být od divadla.

— A kteří páni k ní chodí?

— Já je neznám.

— Koho vídáte nejčastěji?

— Takového... co mívá pokaždé jinou kravatu.

— Je štíhlý? Blondýn?

— Ano... blondýn, ale trošku do červena.

— Well. A nemá jizvu pod levým okem?

— Vidíte — opravdu! Ještě jsem si myslila, od čeho by to mohlo být.

— Není to lord Blackberry?

— Neslyšela jsem ho jmenovat. Ale je to hezký, mladý člověk. A dává štědré spropitné.

— Také nosívá té dámě kytice?

— Ten? Ani ne. On jest asi její opravdivý nápadník.

— Děkuji vám, paní.

Okamžik nato vidíme Mr. Sullivana v telefonní budce. Záhy přibyl na místo dva civilní strážníci. V jejich průvodu odebral se Mr. Sullivan, aby v bytě zajímavé Francouzky učinil domovní prohlídku...

Brzy nato přibyl do úřadovny Scotland Yardu náš známý lord Blackberry, provázen jsa dvěma zamlklými muži.

— Haló, lorde, — uvítal jej Mr. Sullivan s příjemným úsměvem, — jak je to dávno, kdy jsem vás měl potěšení naposled spatřit?

— Nedávno, Mr. Sullivan, nedávno, — odvětil lord ledově, — a skutečně nechápu, proč jsem tak obtěžován...

— Prosím za prominutí, — pravil Mr. Sullivan galantně, — potřeboval bych ještě malé vysvětlení. Neznáte toto?

A položil před lorda Blackberryho zlatý těžký náramek, zřejmě starožitné práce.

Lord zpopelavěl.

— Nuže...? — naléhal Mr. Sullivan. — Mlčíte? Pak vám musím sám říci, že jste jej daroval miss d'Harmonville. Tuším, že to od vás bylo neopatrné.

Ale lord nabyl opět svého klidu.

— Snad jsem daroval, — pravil, — a co dále?

— Ten náramek pochází z pozůstalosti miss Flowerové.

— Opravdu? — Možná, že se nemýlíte. Pamatuji se, že teta Rebekka darovala onen náramek mé matce k narozeninám.

— Obávám se, že nemáte pravdu. Není známo, že by miss Flowerová někomu něco darovala. Tento náramek je v seznamu uloupených skvostů.

— Pozoruji, — vece stísněně lord Blackberry, — že mne podezříváte z onoho zločinu...

— Zdá se.

— Zapomínáte, pane, že jsem vám dokázal alibi. Hrál jsem po celou onu noc bridž se svými přáteli...

— Ničeho nezapomínám. Nepřipomínejte mi toho, neboť se hanbím za svoji lehkověrnost. Bridž! A já, hlupák, zapomněl, že během pauzování v bridži možno spáchat ne jednu, ale dvě vraždy...

Pan ředitel Justic se odmlčel a zádumčivé zažehl viržinku.

— Nuže? — naléhali posluchači.

— Lord Blackberry se doznal. Jeho spoluhráči nemohli si uvědomit, byl-li lord během doby, kdy nehrál, přítomen. Z dalšího výslechu vysvítá, že si Blackberry najal auto, dojel k domu miss Flowerové a přesvědčiv se, že její služka má toho dne skutečně dovolenou, spáchal vraždu...

— A co onen svitek papíru? — tázal jsem se.

— Ano. Málem bych zapomněl. Jak vypovídá kapitán F. O. Barton, lord Blackberry vzal z rukou zřízencových balíček karet, z něhož strhl obal, který mechanicky zastrčil do kapsy. Na to se kapitán jasně pamatuje. Onoho papíru pak použil lord Blackberry k utěsnění náramku, jehož zámek byl příliš volný. Ostatně brzy vypadl, náramek se rozevřel a ona Francouzka musila jej uložit do kabelky...

— Co se stalo s lordem Blackberrym?

— Byl oběšen téhož roku.

— Dobře se mu stalo, — pravil pan Lebeda tvrdě. — Kdyby byl hrál mariáš, pak by nemohl přijít na takové hanebné myšlenky...

Zasnoubení.**Kterak pan Salamánek přestal být třetím.****Pan Tachecí prosí o dovolenou**

Čtenáři, kteří trpělivě sledují moje vypravování a kteří mají přátelský zájem na mých osudech, nesou snad nelibě časté odbočky, které nalézají nezajímavými a nicotnými. Prosím svoje přátele a známé za odpuštění, že jsem zneužíval jejich shovívavosti, a nyní se vracím k tomu, abych popisoval svůj život.

Martička... Často jsem vyslovoval toto drahé jméno, a ani uprostřed rozmarné společnosti, ani uprostřed zápolení neopouštěla mne představa této rozkošné bytosti.

Během doby vyměnil jsem si s ní několik lístků. Obsahovaly pouze pozdravy a několik běžných poznámek. Avšak já cítil z jejích řádků, že je mně nakloněna, ač jsem ničím nepřispěl k tomu, abych rozmnožil její sympatie. Hořce jsem si lál za svoji ostýchavost, která mně bránila, abych k ní přistoupil s rozhodným vyjádřením. Když jsem dostal dopis od pana řídícího Tšpona, ve kterém mne zval na zápas, tu jsem si řekl, teď, nebo nikdy, nechci-li slouti sketou.

Plál jsem mužným rozhodnutím, když jsem se ubíral k nádraží, a sedě v kupé, spřádal jsem v mysli řeč, jež zanedlouho bude vyznáním lásky tomuto děvčeti.

— Drahá slečno, — řeknu, — snažně vás prosím, abyste mne vyslechla. Závisí na tom mé štěstí. Chováte-li jen trochu sympatie k mladému muži, který před vámi stojí... — Ne, tak nikoli. Nýbrž: — Zajisté jste poznala, že vaše společnost mi není lhostejná... — To také není to. Musím promluvit delikátněji. — Nejsem krasořečník, slečno, a můj cit je k vám tak horoucí, že mate moje myšlenky a dává mi pronášeti nezapná slova. Dovolte, abych se vás otázal, nechtěla-li byste kráčet se mnou ruku v ruce životem. Neboť bez vás není mi v širém světě štěstí...

To je dosti dobře řečeno. Prostě a rozhodně. Jenom varovati se květnatých úsloví. Po celou jízdu vlakem upravuji a pořádám svoje vyznání, a když se blížím k cíli, jsem přesvědčen, že moje procítěná slova neminou se účinkem. Opravdu, jsem chlapík a dívím se sám sobě, kde se vzala moje hladká výmluvnost.

Opustil jsem stanici a vstupuji do vesnice. Míjím známou alej ovocných stromů, jichž listí zbarvil podzim. Spatřil jsem stavení pana řídícího Tšpona. Ted'... Jakže promluví k slečně Martičce? Počkejme: — Drahá slečno, já... Ne, tak tomu není. Na počátku bylo něco o sympatiích... Běda mně! Cítím, že jsem zkrušen malomyslností a že moje mysl byla zachváčena zmatkem.

Se zběsilou zlobou proti sobě jsem vyrazil a dal se šíleným klusem po cestě. Náhodnému pozorovateli naskytl by se pohled na mladého muže, jenž jako štipnut ovádem bezhlavě opisuje spirálu, jejíž ohnisko je dům pana Tšpona. A zakončení onoho ztřeštěného běhu jevílo by se asi takto: U vrátek domu pana Tšpona stojí mladá dívka. Náhle přiřítí se odkudsi zbědovaný mladý muž. Mladá dívka rozevívá náruč, do které bez dechu klesne onen šílenec. Mezitímco ona konejšivě hladí jeho rozčuchaný vlas, vychází ze dveří stařík, který volá: — Á, tady ho máme. Martičko, nestůj venku a odved' svého ženicha do stavení. O lásce a podobných věcech můžete mluvit až pak. Ted' jej nutně potřebujeme, protože nemáme třetího.

Dívka odběhne do stavení a stařík láskyplně uvádí mladíka do pokoje...

U stolu seděl pán v šedé četnické uniformě.

— To je pan strážmistr Houra, — představoval pan řídící, — a to je ženich naší Martičky.

Ženich! Jak je to všechno jednoduché... Tak tedy ženich. Pan řídící říká, že ženich. A to tedy je Martička nevěsta, moje nevěsta...

Pan Houra povstal, srazil podpatky, podal mi ruku a pravil: — Vítám vás a blahopřeji. Já už o váš mnoho slyšel. Dnes si aspoň zahrajeme. Máme smůlu od té doby, co jsme ztratili Salamánka.

— Kdo je to?

Pan strážmistr se zasmušil.

Mávl rukou a pravil: — Hanba mluvit. Dnes se nesmí nikomu věřit. Pan Tšpon jej odněkud přivedl. Hrál dobře, to je pravda. Několik dní s námi působil k úplné spokojenosti, když tu jsem dostal služební rozkaz, abych pátral po jakémisi Bedřichu Salamánkovi, sedmého dubna 1894 v Praze narozeném, svobodném, tamže příslušném, soukromém úředníku, nyní neznámého pobytu.

— A proč?

— V dubnu 1928, — pokračoval pan Houra služebním tónem, — prodal obviněný vetešníku Bohumilu Hellerovi tři telefonní sluchátka za 45 Kč. Bohumil Heller byl pak vyrozuměn, že mikrofony byly odcizeny, a proto když asi za čtrnáct dní přišel obviněný k němu opětně prodávati takové sluchátko, chtěl jej zadržeti, ale obviněný z obchodu uprchl.

Později bylo zjištěno, že jedno sluchátko bylo odcizeno Františku Jilemnickému, obchodníkovi, a druhé z kavárny *U černého orla*. Měly cenu po sedmdesáti Kč. Vlastníci dvou ostatních mikrofonů zjištění nebyli.

Mimoto udal Maxim Schmidt, že obviněný odcizil mu dva reklamní aparáty se dvěma zrcadly a skly v úhrnné ceně 1090 Kč.

Popis osoby: Prostřední postavy, šedý oblek, hnědé vlasy, oválný obličej. Zvláštní znamení: Bradavička u kořene nosu. Dívám se na něho a vidím: To je on. Když jsem seznal jeho totožnost, hrál právě velkou hru. Hlásil sto, sedm červených a zelenou pomáhající. Udělal na nás sto čtyřicet. Byl spokojen a pravil: — Dostanu čtyři zlaté osmdesát.

— To dostanete, — pravím, — a vyplatili jsme, co mu náleželo.

Pak jsem vstal, opásal jsem se řemeny, vzal jsem přilbu na hlavu a pravil: — A nyní vás, Salamánku, zatýkám jménem zákona pro krádež mikrofonů a reklamních aparátů.

On se zasmušil a odpověděl: — Já nezapírám, pane strážmistře, a půjdu bez řečí s vámi. Ale je to škoda. Mohli jsme udělat ještě aspoň jednu randu.

Vedl jsem jej do vazby okresního soudu. Byl jsem velmi rozmrzen, že se nám spoluhráč tak spustil. Cestou probral se ze zamyšlení a pravil: — Ale toho betla nemohli jste nikdy vyhrát, nepřijít pan Tšpon do štychu.

— To je pravda, — odpovídám, — ale on když má sedm od jednoho lajeru, musí hledat tu osmu. To je jeho povinnost. Ale vy, — dodal jsem, — vy byste se mohl, Salamánku, stydět. Takový hráč a dá se na zlodějství. Copak by to nešlo živit se poctivě?

— Inu, je to osud člověka, — povídá.

Rozhněval jsem se. — Já vám dám osud člověka. Je to špatnost od vás. Počkejte, oni vám to naměří. Osm pytlů ve mlejně do vás hodí. Já vám sám zatlačím, abyste věděl. Osm měsíců karty nevidíte.

Styděl se, div neplakal. Ale co je to platno, přišli jsme o třetího.

— No, nyní už bude lépe. Máme tu našeho ženicha, — ozval se za námi pan Tšpon. Rozhodil karty do půlkruhu a velel: — Tak, malá dává.

Asi po třetím kole otázal se strážmistr: — A cože tu není ještě pan Tachecí?

Pan řídící zavrtěl hlavou. — Nevím, proč se opozdil. Bývá vždycky tak přesný.

Obrátil se ke mně a vysvětloval: — Pan Tachecí je zdejší osadník a dělá nám třetího. Nemohu říci, že bych s ním hrál rád. Hraje dobře a platí správně, ale on je takový, jak bych to řekl...

— Takový mrtvý, — podotkl strážmistr.

— Ano. Nesmrdí, nevoní. Dostane dobrou kartu — a nic; špatnou kartu a zase nic. Nemluví, nesměje se a pořád má takový výraz, jako by mu někdo křivdil.

Sotva to dořekl, vstoupil do dveří menší, zavalitý pán. Hlavu měl holou, tvář bledou a visutou jako z měkkého těsta a oči smutné.

Tiše pozdravil, svlékl kabát a zasedl ke stolu. Obdržel kartu, vydal ze sebe neurčitý zvuk a vynášel.

Po chvíli přišla Martička, posadila se vedle mne a položila mi ruku na rameno.

Pan Tachecí pohlédl na ni, odkašlal si a pronesl dutým hlasem — Pane řídící, já bych prosil o dovolenou.

— K čemu potřebujete dovolenou, pane Tachecí? — podivil se pan Tšpon.

— Já bych se chtěl oženit, — vece smutný muž.

— To můžete. Kdo vám brání?

— Brání mi to, že musím s vámi denně zasedat, takže nemám k ženění času.

— Dobře, pane Tachecí. Uděluji vám dovolenou na den. Zajdete si s nevěstou na radnici, vyměníte si slib věrnosti a po sňatku přijďte sem.

— Den je málo, pane řídící.

— Proč málo? Za čtyřicet hodin možno se oženit ne jednou, ale pětkrát.

Pan Tachecí si otřel čelo kapesníkem.

— Když ono... já totiž nemám ještě nevěstu... a jak se mohu seznámit s dívkou, musím-li tu denně působit?

— To je pravda. Tak vám dávám čtrnáctidenní dovolenou. Pak ale se mi v pořádku vraťte.

Smutný muž poděkoval a hlásil melancholicky červenou stovku. Když bral od každého osmdesát krejcarů, zavrtěl se nepokojně a zavzdychal.

— Máte ještě něco na srdci, pane Tachecí? — tázal se pan Tšpon.

— Já totiž... ani bych nemusel si brát celých čtrnáct dní...

— Nuže...?

— Ono jaksi... Tadyhle se dívám na slečnu dceru... Už ji dlouho pozoruji. Zalíbila se mi a míním, že by se mi hodila za manželku. Kdybyste mi ji ráčil dát, pak bychom snad ani nemuseli přerušit zasedání. Já bych svoji usedlost prodal a přestěhoval se sem...

Pan řídící se pousmál a pravil: — Vaše myšlenka by nebyla špatná, jenomže přicházíte pozdě. Martička už je zasnoubena. Tady je její ženich. — A ukázal na mne.

Smutný muž spočinul na mně melancholickým zrakem a vydal ze sebe zvuk politování.

— To je chyba, — vece.

Zabubnoval prsty na stole a pravil: — Pan strážmistr mi hlásí kulovou sedmu? To mu dám flek podobojí a vynáším.

27

Svatba.

Povídka o ženě, které nebylo nic vhod.

Závěr

Nedávno, při prohlížení starých písemností, našel jsem zažloutlý výstřižek z novin:

Marta Tšponová

Jindřich Kobosil

oznamují se co novomanželé.

Myslím, že nebudu příliš obtěžovati čtenáře, když se pokusím vylíčiti nejpamátnější den svého života.

Dnes, když zalétám myslí do dávné minulosti, nalézám ve své paměti pouze útržky. Byl jsem příliš rozechvěn, přestupuje práh do nového života.

Pamatuji se, že tenkrát poskytoval dům mého tchána obraz zmatku, jaký bývává při podobných okamžicích. Vidím nejasně postavu pana Tachecího, jenž následuje mě jako stín a mumlá: — Nu, což... Blahopřeji, blahopřeji, šťastnější soku. Vaše štěstí, že jsem zameškal příležitost. Jenom několik dní dovolené a stál bych na vašem místě...

Pan strážmistr Houra v parádní uniformě ujal se úřadu pořadatele slavnosti.

— Pane Tachecí, nezdržujte! — volá energicky a usazuje smutného muže do kouta.

— Zde, — velel, — budete čekati tak dlouho, až bude dáno znamení nástupu do kostela!

Kypěl energií, počínaje si jako při demonstracích. Zde rozehnal skupinu svatebních hostů, onde zase seřadil je do houfu, poručiv jim, aby čekali na další rozkazy.

Nahlédl i do kuchyně, aby zjistil, zdali příprava svatební hostiny postupuje podle předpisů. Vydal tam několik rozkazů, které však byly ženami u plotny jednomyslně odmítnuty a pan strážmistr byl z kuchyně vykázán.

Velmi mne potěšilo, že jsem v řadě slavnostních hostů postřehl pana Uliána. Můj bývalý zaměstnavatel nechoval ke mně hněvu, jak by se slušelo na uraženého manžela. Když jsem se odvážil tázati po jeho choti Valérii, tu zesmutněla jeho líc a on pravil:

— Manželka Valérie není již tou ženou, jako bývala. Po vašem odchodu oddala se ctnosti. Nejsem odpůrcem ctnostného života, ale... Ona je totiž nyní velmi přísná. Celé dny tráví na modlitbách. Vstoupila do růžencového řádu a vzala si za úkol potírati karban...

Zamyšleně hrábl do šedivých kučer a vzdychl:

— Já měl poslední dobu značnou smůlu v kartách. A když se zdálo, že se štěstí obrací, tu dala se choť na cestu ctnosti; brání mi utkati se s odpůrci. A já nevím, dostanu-li svoje peníze nazpět...

Chlácholil jsem jej, jak jsem dovedl. Usmíval se smutně a děl:

— Nu, což... já už i tak život skončím. A vám přeji, aby vaše manželka byla jiného smýšlení...

Nemusím podotýkati, že jsem obdržel hojně blahopřejných telegramů a dopisů. Zejména měl jsem radost z dopisu pana Beka z Dobrušky.

Psal:

Velectěný pane, dovoluji si Vám blahopřáti k významnému dni. V našem městě není nic nového, až na to, že pan doktor Káš se otočil na durcha, kterýž vyhrál. Flek byl ostatně nesprávný. Dal jej pan Burián a byl za to po právu na místě panem Podlenou pokárán. Pamatujete se na ony tři zneprátené obchodníky, kteří hráli dvacet let, aniž by spolu promluvili? Zajisté, že se pamatujete. Musím Vám oznámiti smutnou zvěst, že jeden z nich, pan Bečka, zemřel na horkou nemoc. Oba dva zbylí hrají nyní lizaný mariáš; myslím, že ani smrt jejich spoluhráče je nesblížila. Naopak, jsou ještě zavilejší a sveřepější. Avšak přesto odmítají třetího, jenž by mezi nimi zprostředkoval. Jsou spolu spojeni trvalým poutem nenávisti, jež dovede pouze smrt přervati.

Také pan Rous, spící kibic, není již v držení svých nadpřirozených sil. Onehdy poradil jednomu zdejšímu osadníkovi, aby šel na betla. Hráč poslechl a byl krutě zmizerněn...

Kutnohorský přípodotýkatel pan Mazura psal, že jeho vysoký věk mu brání, aby byl přítomen svatebnímu kvasu.

— Ostatně, — podotýká, — nemohu se nyní vzdálit. Sezóna je v plném proudu, spousta obchodních cestujících navštívila naše město. Hojná příležitost pro poučení, a já nejsem ještě dostatečně poučen.

Svatební obřady se skončily. Oddával nás náš dobrý známý z Bohuslavovy kavárny vdp. Bureš. Do jeho rukou, nevěsta i já, složili jsme slib věrnosti. Promluvil k snoubencům i svatebním hostům hlubokou řeč, která obsahovala tolik pozoruhodných myšlenek jako vánočka hrozinek.

— Manželství, — pravil důstojný pán, — je stav, ve kterém je žena poddána muži, aby vládla. Muži náleží prestiž jako vládci domácnosti. Jest účasten poct, které mu po právu náleží, neboť on je navenek hlava rodiny. To je podle psané ústavy. Ve skutečnosti je žena takzvaný rozhodující činitel. Žena drží vládu po způsobu tajemníků, kteří předstírají, že vykonávají rozkazy svých pánů. A proto každá žena, jež míní zůstatí v držení moci, počíná si tak, že nasazuje své myšlenky do mysli manželovy a trpělivě čeká, až vydají plod; a pak poslušně následuje slov manželových.

Vládu necht' vykoná žena tvrdě, ale jemně. Neučiní ničeho, co by zranilo sebevědomí manželovo a snížilo jeho vážnost.

Manželství je bojiště, kde žena neustále bojuje proti hříšným sklonům manželovým. Necht' je pamětliva toho, že náš Pán učinil muže křehkou nádobou. Necht' nepřije si mít muže dokonale ctnostného; pak by lépe učinila, kdyby spojila svůj život s poučnou knihou pro mládež dospívající.

Jest lépe, propustí-li žena drobné neřesti manželovy, než aby nad každým pokleskem ztropila pokřik. Neřesti jest měniti na drobné penízky. Pak neohrožují institucí, jako je manželství, stát a církve. V tom je celá moudrost vládnoucího: Kompenzovati malé poklesky za velký hřích.

Jako církevní učitel musím pokládati karban za hřích. Nedoporučuji tudíž karbanu. Avšak, maje na paměti, že obžerství a smilstvo jsou hříchy smrtelné, ale karban pouze hřích lehký, pak zamhouřím jedno oko nad manželem karbanickým, který jinak se nedopouští ničeho, čím by porušil božský zákon. Toto hlásaje, myslím, že jedním v intencích naší svaté církve.

Co však mám říci manželovi? Jaké poučení mu mám dáti? Myslím, že není třeba plýtvati slovy. Manžel je takový, jakého si utvoří manželka. Není rouháním, pravím-li, že nedokonalý vyšel z rukou Stvořitelových. Na manželce je, aby jeho dílo dokončila; přeji jí trpělivosti v její činnosti...

Při svatební hostině, když všichni pozbyli oné nevolnosti, kterou způsobuje každý obřad, jazyky se rozvázaly a na společnost sestoupil duch nelíčené veselosti.

Pan Ulián si vzpomněl na slova velebného pána, vynutil si pozornost a pravil:

— Slova důstojného pána byla studnicí moudrosti. Bylo nám rozkoší naslouchati řeči tak duchaplné. Já však, doufám, že nebude opovázlivostí, připojím-li k jeho vývodům několik

slov. Nejsem tak učený jako velebný pán; ale omluvou mi budiž, že mám větší zkušenosti ve věcech manželství než důstojný řečník.

Obrátil se k nevěstě, která cudně seděla po mém boku, a pravil:

— Přál bych panně nevěstě, aby se v ničem nepodobala paní Ksandrové.

Ozvaly se hlasy:

— Kdo byla paní Ksandrová?

— Paní Ksandrová, — pravil pan Ulián, — byla manželka jednoho městského důchodního. Vypravování o ní mohlo by býti nazváno: *Povídka o ženě, které nebylo nic vhod.*

Hosté projevíli přání slyšeti povídku o ženě, které nebylo nic vhod.

Pan Ulián se nedal pobízet a vypravoval:

— Paní Ksandrová žila v okresním městě po boku svého manžela a byla předsedkyní Polévkového spolku svaté Ludmily. Onen spolek obral si za úkol podělovati chudou školní mládež polévkou, kterou vařily členky.

Nevím, jak byl onen spolkový úkol plněn. Avšak bylo známo, že při spolkových zasedáních hrálo se vášnivě komando.

Byla taková karbanice, jakou bývá většina žen. Vstupovala do hry s pevným předsevzetím vyhrát. Byla posedlá touhou obrati ostatní dobročinné dámy o poslední groš. Prohrála-li, prolévala hořké slzy a nutila spoluhráčky, aby jí navrátily její peníze.

— Muž by mne zabil! — štkala.

A tak docílila, že dobročinné dámy, jaty soucitem, vracely jí prohrané peníze.

Když vyhrávala, tu byla nejprve bez sebe divokou radostí a plýtvala bujným rozmarem. Avšak brzy se jí zmocnil nepokoj.

— Jak to, že dnes vyhrávám? — uvažovala. — To není samo sebou. Jindy mám přece v kartách takovou smůlu...

Její nepokoj rostl každou výhrou.

— Už je to tak! — volala náruživě. — Můj muž je mi nevěrný... Ó, ten bídák! Já to tušila, já nešťastná...

Dobročinné dámy ji konejšily, tvrdily, že neznají ctnostnějšího manžela nad pana důchodního.

Avšak marné byly domluvy. Paní Ksandrová pohodila karty a utíkala domů. Obyčejně zastihla manžela, kterak si připravuje kávu nebo hraje na flétnu. To však ji nedovedlo zdržeti, aby se naň nevrhla s přívalem vášnivých výčitek.

— Mne nezaslepiš tím, že si vaříš kávu, — volala, — jsi chytrý jako had, ale mne nezaslepiš, ó, hanebný zástěrkáři! Prohlédla jsem tě, bídáku...! Karty mluví pravdu!

Tak osočovala svého muže, který se nad tím velmi trápil. A zemřel v mladém věku, nedočkal se ani penze...

Pozdě v noci rozcházel se rozjaření hosté. Osaměl jsem se svojí mladou manželkou. Odebrali jsme se na lože... ostatně, to už nepatří do tohoto příběhu. Konečně, je tomu už tak dávno.

Po rozmanitých příhodách bylo mi přáno zakotviti v této tiché vsi. Zde žiji a po příkladu starých válečníků vzpomínám na mladá léta. Martička je mi oddanou družkou. Za mnou sedává, když s panem tchánem a četnickým kapitánem Hourou působíme. Tiše mi našeptává, nač mám jít a jak mám vynést. Přináší mi štěstí, dobrá duše. Málokdy odcházím poražen. Mám ovšem podezření, že vidí do všech karet a tím napomáhá mému štěstí. Budiž!

Já o ničem nevím.

Pan Tachecí, který dosud nenašel nevěsty, zasedá s námi. Když nehraje, tu pohlíží na mne melancholicky, kývá hlavou a praví:

— Šťastný to muž!